

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

”Ei sovi nimeksi. Kenellekään. Ikinä.”

Kielenkäyttäjien arvioita epämiellyttäviksi koetuista nimistä

Roosa Marttinen

Helsingin yliopisto

Suomen kieli

Pro gradu -tutkielma

Toukokuu 2019

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Humanistinen tiedekunta		Laitos – Institution – Department Suomen kielen, suomalais-ugrialaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos	
Tekijä – Författare – Author Roosa Marttinen			
Työn nimi – Arbetets titel – Title ”Ei sovi nimeksi. Kenellekään. Ikinä.” Kielenkäyttäjien arvioita epämiellyttäviksi koetuista nimistä			
Oppiaine – Läroämne – Subject Suomen kieli			
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu -tutkielma		Aika – Datum – Month and year Toukokuu 2019	Sivumäärä– Sidoantal – Number of pages 74 sivua + 8 liitesivua
Tiivistelmä – Referat – Abstract			
<p>Tutkimukseni aiheena ovat epämiellyttäviksi koetut etunimet. Tavoitteena on selvittää maallikoiden nimiin ja nimien käyttöön liittyviä käsityksiä ja asenteita. Selvitän, millaisista lähtökohdista etunimiä arvioidaan, millaisia nimiasenteita arviot edustavat ja millä tavoin asenteet eroavat miesten ja naisten nimissä.</p> <p>Aineistoni koostuu 587 lomakevastauksesta, joissa vastaajat ovat valinneet listalta epämiellyttäväksi kokemiaan etunimiä ja perustelleet valintojaan kirjallisesti. Tutkielmani edustaa teoreettiselta viitekehyseltään sosiolingvististä ja kansanonomastista nimistöntutkimusta. Vertaan aineistoani erityisesti lasten nimeämistä koskeviin tutkimuksiin. Tutkimuksessa käsittelen myös nimikategorisoinniksi nimeämääni ilmiötä, jossa nimiä luokitellessa viitataan kollektiivisiksi koettuihin nimiryhmiin, kuten <i>perusnimiin</i>.</p> <p>Havaintojeni perusteella kielenkäyttäjät arvioivat nimiä neljästä erilaisesta näkökulmasta, joita ovat käytännöllisyys, aika ja yleisyys, kulttuuri sekä identiteetti. Identiteettinäkökulma jakautuu nimenkantajan, -antajan ja -arvioijan positioihin. Erilaisia nimiasenteita muodostettiin näistä näkökulmista kymmeniä erilaisia, mutta yleisimmät asenteet liittyivät käytännöllisyyteen ja identiteetteihin. Etunimen ei tulisi vastaajien asenteiden mukaan olla tunnistamisen, kirjoittamisen tai lausumisen suhteen epäkäytännöllinen, herättää negatiivisia mielikuvia eikä olla ajan ja kulttuurin nimikonventioiden vastainen. Nimiä arvioitiin useimmiten semanttisen sisällön, kirjoitusasun ja ajankohtaisuuden kriteerein.</p> <p>Tutkimusaineisto osoittaa viitteitä eroista miesten ja naisten nimiin asennoitumisessa. Sukupuolen tunnistamista pidettiin tärkeämpänä miesten nimissä, kun taas kaikki ulkonäköön liittyvät asenteet koskivat naisten nimiä. Nimenantomotiiveista ja sosioekonomisesta asemasta esitettiin enemmän arvioita naisten nimissä, mikä voi viestiä niiden leimautuvan helpommin. Kyselylomakkeen nimivalikoimien erojen vuoksi laajoja yleistyksiä ei voida kuitenkaan tehdä.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Etunimi, nimiasenne, kansanonomastiikka, sosio-onomastiikka, nimistöntutkimus, nimenvallinta			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Keskustakampuksen kirjasto			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

Sisällys

1 JOHDANTO	1
1.1 Tutkimuskysymykset, termistö ja metodit	2
1.2 Aiempi tutkimus	3
2 AINEISTO JA TUTKIMUSTEORIA	6
2.1 Kyselylomake	6
2.2 Aineiston keruu ja rajaus	8
2.3 Aineiston teoreettisesta luokittelusta	9
3 IDENTITEETILÄHTÖISET NIMIASENTEET	14
3.1 Nimen arvioijan identiteetti	15
3.1.1 Nimimaku	16
3.1.2 Mielikuvat	19
3.1.3 Muut	21
3.2 Nimenantajan identiteetti	22
3.2.1 Nimenantomotiivit	23
3.2.2 Sosioekonominen asema	25
3.2.3 Muut	26
3.3 Nimenkantajan identiteetti	27
3.3.1 Sukupuoli	28
3.3.2 Kieli ja kansalaisuus	31
3.3.3 Ikä	33
3.3.4 Persoonallisuus	35
3.3.5 Ulkonäkö	37
3.3.6 Muut	38
4 KÄYTÄNNÖLLISYYSLÄHTÖISET NIMIASENTEET	40
4.1 Sopivuus etunimeksi	41
4.2 Nimen käyttö	44

4.3 Nimen rakenne	47
5 AIKA- JA YLEISYYSLÄHTÖISET NIMIASENTEET.....	51
5.1 Nimen ikä	52
5.2 Nimen suosio.....	54
5.3 Nimen tavallisuus.....	56
6 KULTTUURILÄHTÖISET NIMIASENTEET	59
6.1 Nimen kieli.....	60
6.2 Nimen sopivuus kulttuuriin.....	63
7 YHTEENVETO.....	65
8 LOPUKSI.....	68

Lähteet

Liite 1 Kyselylomake

Liite 2 Nimilaki

Liite 3 Aineistossa esiintyvät nimiasenteet ja -kategoriat

1 Johdanto

Etunimet ovat tärkeä osa jokapäiväistä elämäämme. Ne ovat paitsi osa yhteiskunnan virallista nimisysteemiä, myös erottamaton osa ihmisen identiteettiä: niiden avulla identifioidutaan yksilöiksi ja erotaudutaan muista yhteisön jäsenistä (Ainiala ym. 2008: 162). Etunimiin liittyy myös erilaisia mielikuvia, oletuksia ja assosiaatioita. Nimistöntutkimuksessa niitä on kutsuttu *konnotaatioiksi*, jotka voivat olla subjektiivisia tai kielenpuhujille yhteisiä. Konnotaatiot liittyvät siihen tietosisältöön, jota olemme keränneet nimen tarkoitteesta: nimi *Marilyn* voi monella herättää mielikuvan vaaleahiuksista kaunottaresta. (Ainiala ym. 2008: 34–35.) Nimenkantajan ja nimen suhde ei siten ole yksiselitteinen, vaan nimi voi luonnehtia kantajaa tai nimi leimautua tietynlaiseksi kantajansa perusteella (Kiviniemi 1982: 13).

Pro gradu -työtä suunnitellessani kiinnostuin mielikuvamerkitysten ohella siitä, kuinka muun muassa niiden pohjalta kielenkäyttäjät luokittelevat ja arvottavat etunimiä. Internetin keskustelupalstoilla ja muissa viestintäsovelluksissa törmää helposti ketjuihin, joissa maallikot – lingvistiikkaa tuntemattomat kielenkäyttäjät – esittävät vahvoja, jopa provokatiivisia mielipiteitään siitä, millaiset nimet ovat hyviä ja millaiset huonoja. Suosituimmat iltapäivälehdet julkaisevat säännöllisesti uutisia siitä, mitä erikoisia nimiä lapsille on ehdotettu nimiksi ja miksi nimilautakunta on ne hylännyt; keskustelu kommenttikentässä käy kiivaana. Varsinkin näihin epämiellyttäväiksi koettuihin nimiin vaikuttaa liittyvän kielenkäyttäjien laajasti jakamia konnotaatioita ja asennoitumista etunimiä kohtaan. Tutkimukseni näkökulmaa ja tutkimuskysymyksiä hahmotellessani pidinkin mielenkiintoisena, kuinka yleisiä nämä asenteet ovat ja miten ne kieliyhteisössä muodostuvat.

Tutkimukseni lähtökohta oli, että yksittäisten mielteiden taustalta tulisi voida hahmottaa laajempi nimiasenne, tapa suhtautua etunimiin. Nimiasenne voi olla esimerkiksi myönteinen tai kielteinen suhtautuminen johonkin nimen rakennepiirteeseen. Jos konnotaatio eli mielikuvamerkitys vastaa kysymykseen *Mitä sinulle tulee mieleen tästä nimestä*, vastaa nimiasenne kysymykseen *Miksi pidät tai et pidä tästä nimestä*. Mieltymystä nimeen on tutkittu etenkin oman lapsen nimeämisen näkökulmasta. Tutkimuksissa on huomattu, että nimervalintatilanteessa vaikuttavat paitsi nimenantajan henkilökohtaiset ja sosiaaliset mielleyhtymät, myös sukupuoli ja muut sosiaaliset ympäristötekijät (mm. Aldrin 2011a, Svanevik 1985 ja Kiviniemi 1982). Yhtä lailla nimenannon ja siten nimen miellyttävyyden arvioinnin motiiveja voidaan jaotella tiedostettuihin ja tiedostamattomiin (Søndergaard 1979: 1–2). Nimervalinnasta tehdyissä tutkimuksissa on todettu, että nimenantoperusteet nivoutuvat toisiinsa ja että prosessissa

punnitaan eri näkökulmia (Kiviniemi 1982: 166). Tätä taustaa vasten pyrin pro gradu -työssäni soveltamaan nimenannosta tehtyä mieltymystutkimusta toiseen merkityskenttään: nimen arvioimiseen ja siihen, millaisia arviointiperusteita ja nimiasenteita etunimien evaluoinnin taustalla on.

Tässä tutkimuksessa olen rajannut käsittelyä epämiellyttäväksi koettuihin nimiin ja niihin liittyviin nimiasenteisiin. Edellä mainitun *Marilyn*-nimen herättämä negatiivinen konnotaatio voisi liittyä samannimisen näyttelijän traagiseen elämään; nimiasenne taas voisi olla, että negatiivisia konnotaatioita herättävät nimet ovat epämiellyttäviä. Jälkimmäisessä on myös kyse tiedostetusta nimen arviointiperusteesta, sillä kielenkäyttäjä tunnistaa tällöin nimen epämiellyttävyyden johtuvan juuri mielikuvamerkityksestä. Tiedostamaton arviointiperuste olisi esimerkiksi *Nimessä on jotakin epämiellyttävää*.

Tutkielmani keskeinen tavoite on selvittää, millaisia nimiasenteita suomalaiset kielenkäyttäjät ilmentävät arvioidessaan epämiellyttävinä pitamiään etunimiä. Tutkimukseni aineistona on 586 laatimaani verkkokyselyyn saamaani vastauslomaketta, joista teen sisällysanalyysiä. Analyysini yhdistelee kvantitatiivista ja kvalitatiivista näkökulmaa pyrkien selvittämään, millaisten nimiasenteiden kautta etunimiä arvioidaan epämiellyttäväksi ja millaisia sosiaalisia merkityksiä näiden asenteiden taustalla on. Analysoin aineistoani paitsi laadullisesti erilaisia nimiasenteiden luokkia muodostaen myös kvantitatiivisesti asenteiden esiintymistä ja jakaumaa tarkastellen. Asenteiden lisäksi pyrin erottelemaan arviointiperusteita, joiden kautta nimien evaluointia tehdään ja nimiasenteita ilmennetään. Tutkimukseni teoreettinen viitekehys yhdistelee sosiolingvististä ja kansanonomastista lähestymistapaa.

1.1 Tutkimuskysymykset, termistö ja metodit

Nimiasennetutkimuksessa mielikuvista tai konnotaatioista puhuttaessa on usein käytetty jakoa *kielensisäisiin* ja *-ulkoisiin* piirteisiin. Jaolla on pyritty selvittämään, syntyykö nimeen liittyvä mielikuva nimestä itsestään vai jostakin ulkoisesta seikasta johtuen. Esimerkiksi nimen äänneellinen kauneus voidaan nähdä kielensisäisenä ja yhteys tunnettuun henkilöön kielenulkoisena ominaisuutena (Kiviniemi 1982: 13.) Tutkimuksissa on kuitenkin nostettu esiin, että harva nimiasenne tai mielikuva on pelkästään kielensisäinen tai -ulkoinen (esim. Pirkola 2012: 10).

Koska tutkimusasetelmassani erotan *nimiasenteen* yksittäistä konnotaatiota laajemmaksi käsitteeksi, olen kaksitahoisen jaottelun sijaan käyttänyt luokittelun pohjana erilaisia *arviointipositioita* (vrt. Aldrin 2011a). Aldrin käyttää lasten nimeämistä tarkastelevassa

väitöskirjassaan *sosiaalisen position* (ruots. *social position*) käsitettä kuvaamaan erilaisia lähtökohtia, joita yhdistelemällä vanhemmat valitsevat lapselleen nimeä. Tällaisia sosiaalisia positiioita ovat Aldrinin mukaan esimerkiksi käytännöllisyys, esteettisyys ja nimen kieli. (Aldrin 2011a: 67–70.) Koska tässä tutkielmassa lähtökohtana ovat kielenkäyttäjien nimistä tekemät evaluoinnit, määrittelen käyttämäni termin *arviointipositio* arvion taustalla vaikuttavaksi sosiaalisesti asennoitumiseksi, johon liittyy useita erilaisia nimiasenteita. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Millaisiin arviointipositioihin kielenkäyttäjät asettuvat evaluoidessaan epämiellyttäviä etunimiä?
2. Millaisia nimiasenteita erilaisiin positiioihin liittyy, ja kuinka yleisiä ne ovat?
3. Millä tavoin nämä nimiasenteet eroavat miesten ja naisten nimissä?

Tutkimukseni on perusasetelmaltaan sosiolingvistinen. Sosiolingvistiikka tarkastelee kielen ja yhteiskunnan välistä suhdetta (Tieteen termipankki), joten nimistöntutkimuksessa sosio-onomastiikka keskittyy nimien käyttöön ja variaatioon ottaen huomioon sen tilanteisen ja sosiaalisen kentän, jossa nimiä käytetään (Ainiala ym. 2008: 75).

Koska tutkimusaineistoni perustuu kielitiedettä tuntemattomien kielenkäyttäjien käsityksiin nimistä, valikoitui tarkemmaksi tutkimusmetodiksi kansanlingvistinen näkökulma. Kansanlingvistiikka on sosio-onomastista tutkimusta, jossa tarkasteltavina ovat kielenkäyttäjien suhtautuminen nimiin ja nimiin liittyvät asenteet. Tyypillisesti tutkimusmetodissa hyödynnetään kirjallisia kyselyitä, jolloin yhdistely- ja valintatehtävien sekä avokysymysten kautta voidaan selvittää, millaisia ominaisuuksia kielenkäyttäjät nimiin liittävät. (Ainiala ym 2008: 77, 153.) Sosio-onomastiikkaa ja kansanlingvistiikkaa yhdistelevästä tutkimussuuntauksesta on käytetty myös termiä *kansanonomastiikka* (Ainiala & Halonen 2001: 193). Kansanonomastiset lähtökohdat näkyvät aineistossani juuri tavallisten suomalaisten kielenkäyttäjien näkemyksinä ja asenteina nimiä kohtaan. Toisaalta tutkimusasetelmani eroaa kansanonomastisen tutkimuksen tyyppiperinteistä siinä, että informanteina eivät ole itse nimenantajat tai -kantajat vaan muut kielenkäyttäjät, joilla ei ole suoranaista suhdetta arvioitaviin nimiin.

1.2 Aiempi tutkimus

Suomalaisten etunimiä viime vuosikymmeninä on laajasti tutkinut Eero Kiviniemi (mm. 1982, 1993, 2006). Kiviniemi on teoksissaan käsitellyt suomalaisen henkilönimijärjestelmän syntyä,

rakennetta ja muutosta sekä tutkinut suomalaisten etunimien suosionvaihtelua ja nimenantoperusteita. Tämän tutkimuksen analyysiosiossa hyödynnän eritoten Kivinimen teoriaa ja empiiristä tietoa suomalaisten etunimervalintaperusteista, jotka ovat monin tavoin samankaltaisia kuin epämiellyttäväksi koettujen nimien arviointiperusteet.

Kansanlingvististä metodia on käytetty etenkin kaupunkinimistön (esim. Aalto 2002, Ainiala 2004) ja yritysnimien (esim. Sjöblom 2006) tutkimuksessa – suomenkielisessä etunimistön tutkimuksessa se on ollut harvinaisempaa. 2000-luvun kuluessa kansanlingvististä näkökulmaa on kuitenkin käytetty muutamissa etunimiä käsittelevissä opinnäytetöissä. Eri tutkimuksissa etunimiin ja niiden käyttöön liittyviä asenteita ja suhtautumista on tutkittu hiukan erilaisista näkökulmista esimerkiksi kyselylomakkeen rakenteen ja kysymystenasettelun kautta. Myös informanttien määrä ja taustamuuttajat vaihtelevat tutkimusten tavoitteiden mukaan.

Ensimmäisinä kansanlingvististä etunimitutkimusta pro gradu -töissään ovat hyödyntäneet Heinonen (2008) ja Järvimäki (2008). Heinosen tutkimus keskittyy keskisuomalaisen maallikoiden mielikuviin tietyistä etu- ja sukunimiyhdistelmistä rajaten tutkimuskohteeksi nimenkantajien ikää ja asuinpaikkaa koskevat assosiaatiot. Järvimäki taas on selvittänyt mielikuvien muodostumista pyytämällä vastaajia tuottamaan valmiisiin kuvailuihin sopivia nimiä ja yhdistämään tutkijan valitsemiin nimiin sopivia adjektiiveja.

Aihetta käsitteleviä pro gradu -tutkielmia ovat myös Heli Roosin (2009) ja Saara Pirkolan (2012) työt. Roosin tutkimusasetelma pyrkii selvittämään mielikuvien syntyä suhteessa oman lapsen nimeämiseen: vastaajia pyydettiin keksimään nimiä, joita he antaisivat omalle lapselleen sekä valitsemaan nimilistasta miellyttäviä ja epämiellyttäviä nimiä. Pirkolan menetelmä on asetelmaltaan vastakkainen: vastaajat ovat yhdistäneet valmiisiin adjektiiveihin parhaiten sopivat, itse keksimänsä nimet. Sekä Roosin että Pirkolan tutkimukset muodostavat kiinnostavan vertailukohdan omalle tutkimukselleni, sillä Roosin tutkimuksessaan huomaama, mielikuvia yhdistävä sosiaalinen vaisto tuntuu ohjailevan myös nimiasenteita. Pirkola taas on käsitellyt mielikuvia niin ikään tutkimusaiheittani sivuavasta näkökulmasta kiinnittäen huomiota juuri nimeen – ei niinkään nimenkantajaan – liittyviin mielikuviin.

Edellä esitellyt tutkimukset käsittelevät pääosin mielikuvien syntyä ja yksittäisiin nimiin liitettyjen mielikuvien sisältöä. Tutkimustulokset osoittavat etenkin kielenulkoisten syiden vaikuttavan vahvasti mielikuvien syntyyn. Näitä kielenulkoisia syitä voivat olla esimerkiksi nimimuoti (esim. Järvimäki 2008: 62; Heinonen 2008: 113–114), vastaajan tuntemat tai tiedämät nimenkantajat (esim. Roos 2009: 119–120) sekä alueellisuus ja yhteisö (Heinonen 2008: 114–115). Myös Pirkolan tutkimuksessa painottuvat kielenulkoiset seikat (Pirkola 2012: 43), mutta myös äänne ja -tavorakenteella sekä nimen sanailmaisellisella sisällöllä vaikuttaa olevan

merkitystä (mt. 33–42). Kaikki aiemmissa tutkimuksissa mainitut piirteet tulevat jossain määrin esiin myös oman aineistoni nimiasenteissa.

Suomenruotsalaista etunimiasennetutkimusta on tehnyt Leila Mattfolk (2015). Tutkimuksessa selvitettiin sekä suomen- että ruotsinkielisten opiskelijoiden mielikuvia ruotsinkielisistä etunimistä. Vastaajat arvioivat muun muassa tyypillisten nimenkantajien ikää, koulutusta, pituutta ja asuinpaikkaa valitsemalla kahdesta vaihtoehdosta mielestään sopivamman (esim. *asuu maalla/asuu kaupungissa, pitkä/lyhyt*). Mattfolk nostaa esiin myös kielensisäisiä nimiasenteiden lähteitä, yhtenä kiinnostavimmista *y*-kirjaimen yhteyden mielikuvaan matalasta koulutuksesta ja *c*- ja *k*-kirjaimien vaihtelun merkityksen nimiin *Carl* ja *Karl* liitetyissä mielikuvissa. (Mattfolk 2015: 67–75.)

Y-kirjaimen liittyvistä nimiasenteista ovat kirjoittaneet myös Segerborg ja Söderström (2010). Heidän tutkimustuloksensa osoittivat, että Ruotsissa yleinen mielikuva *y*-kirjaimen päättyvien nimien kantajien matalasta sosioekonomisesta statuksesta piti empiirisesti paikkansa: *y*-nimiä kantavat miehet asuivat muita todennäköisemmin matalan tulotason kunnissa ja nimiluokka oli yliedustettuna rikollisten keskuudessa. Systemaattisia todisteita *y*-nimien kantajien syrjinnästä työhaussa tutkimus ei sen sijaan löytänyt. (Segerborg & Söderström 2010: 21–24).

Kansainvälisellä tutkimuskentällä etunimiin suhtautumista on laajasti tutkinut Emilia Aldrin (2011a, 2011b, 2016, 2017). Väitöskirjassaan (Aldrin 2011a) on tutkinut nimenantoa Ruotsin Göteborgissa. Aldrin esittelee nimenannon sosiokulttuurisena prosessina, jossa vanhemmat valitsevat etunimen hyödyntäen eri sosiaalisten merkitysten jatkumoa. Nimiä käytetään Aldrinin mukaan rakentamaan paitsi lapsen, myös vanhemman identiteettiä, kuten erottautumaan tietyistä sosiaalisen ympäristön ryhmistä tai samaistumaan niihin. Aineistona Aldrin käyttää kirjallisen kyselyn vastauksia göteborgilaisten lasten nimenvaihtoperusteluista sekä ryhmähaastatteluja.

Lasten nimeämistä Aldrinin tapaisella asetelmalla ovat suomenkielisessä tutkimuksessa selvittäneet Emma Perälä (2017) ja Tuula Hannola (2016). Hannola on vertaillut pro gradu -työssään lasten nimeämistä Helsingin Vuosaarella ja Munkkiniemessä todeten etenkin harvinaisten nimien esiintyvyyden vaihtelevan kaupunginosien välillä. Perälä taas on tutkinut nimenantoa suomalaisissa perheissä, joissa yleisimmiksi nimenantokriteereiksi nousivat suomalaisuus, persoonallisuus ja kauneus. Muut etunimiasenteita sivuavat opinnäytetyöt edustavat rajatumppia näkökulmia ja keskittyvät yksittäisiin nimi-identiteetin tai -asenteiden ulottuvuuksiin. Maallikkoinformanttien sijaan aineistot pohjautuvat haastatteluihin ja laadulliseen tutkimukseen. Etunimen sukupuolta ovat tutkineet Elina Lasma (2017) ja Heli Perttula (2013),

käytännöllisyyttä Talvikki Hankala (2013) ja vieraskielisyyttä Linnea Oljemark (2015). Identiteettiteoriaa sekä nimen ja identiteetin suhdetta ovat niin ikään pro gradu -töissään selvittäneet Suvi Kotkaranta (2017) ja Anna Masanti (2010). Hyödynnän näistä tutkimuksista saatuja tuloksia ja teoriapohjaa suhteessa omaan laajempaan aineistooni ja käsittelen niiden tutkimustuloksia tarkemmin niihin liittyvän arviointiposition tai nimiasenteen analyysin yhteydessä.

Etunimiasenteiden tutkimus on Suomessa painottunut yksittäisten nimien herättämien mielikuvien tutkimukseen tai yhtä nimiasennetta tarkasteleviin laadullisiin tapaustutkimuksiin. Oman tutkimukseni kattava aineisto ja laajempi raja-alue nimiasenteiden monimuotoisuuden ja esiintyvyyteen tarjoavat suomenkielisessä tutkimuskentässä uudenlaisen näkökulman etunimiasenteisiin.

2 Aineisto ja tutkimusteoria

Tässä luvussa esittelen työssä käyttämäni aineiston. Esittelen ensin käyttämäni kyselylomakkeen sisällön ja taustoitan sen muodossa ja sisällössä tehtyjä valintoja. Toisessa alaluvussa esittelen itse aineiston keruuprosessia ja lopulliseen aineistooni tekemiä rajoituksia. Kolmannessa alaluvussa selvennän aineiston luokittelussa käyttämäni arviointipositiojaottelua ja sen taustateoriaa.

2.1 Kyselylomake

Tutkimusaineistoni koostuu Helsingin yliopiston e-lomake -järjestelmällä keväällä 2015 teettämäni kyselyn vastauksista. Kysely on rakenteeltaan kolmiosainen. Pro gradu -tutkielman suppeuden vuoksi keskityn tässä tutkimuksessa vain kolmannen eli viimeisen osion vastauksiin. Kokonaisuuden hahmottamiseksi esittelen kuitenkin koko lomakkeen sisällön.

Ensimmäisessä osiossa vastaajaa on pyydetty yhdistämään annettuihin etunimiin (*Sari, Casper, Onni, Juhani, Janica, Taika-Kukka, Victoria* ja *Anna*) pudotusvalikosta mielestään sopivin määritte (*pikkurikollinen, yksinhuoltaja, ystävällinen, päihderiippuvainen, luotettava, pienituloinen, sosiaalinen, ahkera työntekijä, erittäin hyvätuloinen, yliopisto-opiskelija, älykäs, koulukiusaaja, itsekeskeinen* ja *tylsä*). Kysymyksenasettelun tavoitteena oli selvittää, liitettäisiinkö joihinkin nimiin toistuvasti miellyttäväksi ja toisiin epämiellyttäväksi luokiteltavia määritteitä ja olisiko näillä nimillä keskenään samankaltaisia ominaisuuksia. Olen analysoinut

kyselyn ensimmäisen osion tuloksia kandidaatintutkielmassani, jossa selvitän myös tarkemmin tämän osion tavoitetta ja nimivalintojen taustaa (Marttinen 2015). Tutkimustuloksista selvisi, että kielenkäyttäjät yhdistivät nimiin useammin miellyttäviä kuin epämiellyttäviä ominaisuuksia. Kovin selkeitä yhteisiä piirteitä ei miellyttäviin ominaisuuksiin liitetystä nimistä löytynyt, mutta sen sijaan epämiellyttäviin määritteisiin liitettyjä nimiä yhdisti usein aiempi suosio ja nykyinen epäsuosio sekä *c*-kirjaimen ja *r*-foneemin käyttö. Tämä havainto on vaikuttanut osaltaan tämän tutkimuksen näkökulmarajaukseen.

Toisessa osiossa vastaajat valitsivat vaihtoehdoista, millaisia nimen ominaisuuksia he pitivät keskeisinä miettiessään miellyttävää tai epämiellyttävää etunimeä. Vastaajia pyydettiin valitsemaan mielestään kolme merkittävintä ominaisuutta, mutta valintoja ei tarvinnut tehdä tärkeysjärjestyksessä. Annettuja vaihtoehtoja olivat nimen lyhyys, pituus, suomalaisuus, kansainvälisyys, merkitys, harvinaisuus, suosio, moni- tai yksiosaisuus sekä helposti lausuttavuus tai muistettavuus. Lisäksi vaihtoehtona oli *jokin muu*, jolloin vastaajaa pyydettiin täsmentämään valintaansa. Annetut vaihtoehdot pohjaavat aiempien tutkimusten (mm. Aldrin 2011a, Kiviniemi 1982) tuloksiin siitä, millaisia nimenantoperusteita kielenkäyttäjillä on. Kysymyksenasettelun tavoitteena on ollut paitsi johdattaa vastaajia pohtimaan nimiasenteitaan, myös antaa heille niiden kielentämisen käsitteitä (esimerkiksi *moniosainen* tai *kansainvälinen nimi*). Alkuperäisenä lähtökohtana oli myös, että vertailemalla tämän osion tuloksia seuraavan osion toteutuneisiin nimivalintoihin voisin tehdä päätelmiä siitä, kuinka tiedostamattomia tai tiedostettuja nimiasenteet ovat: jos siis vastaajat olisivat pitäneet vaikkapa vieraskielisyyttä toistuvasti epämiellyttävän nimen ominaisuutena, olisiko asennoituminen näkynyt myös nimivalinnoissa? Tähän tutkimukseen kyseistä ristivertailua ei valitettavasti mahtunut.

Kolmannessa osiossa vastaajien tuli valita 13 miehen ja 13 naisen nimen listasta kummastakin kolme miellyttävintä ja epämiellyttävintä nimeä sekä esittää valinnoilleen perustelut. Nimivaihtoehdot olivat miesten nimissä listan järjestyksessä *Veeti*, *Onnimanni*, *Temppu*, *Antti-Pekka*, *Yrjö*, *Niclas*, *Otso*, *Ville*, *Oliver*, *Jake*, *Knuutti*, *Ben*, *Ilpo*, *Eetu* ja *Pääsky*. Naisten nimilistan vaihtoehdot järjestyksessään olivat *Kirsti*, *Paola*, *Melissa*, *Macadamia*, *Yessika*, *Pia*, *Päivi*, *Ulriikka*, *Anna-Mari*, *Jonna*, *Mona*, *Aino*, *Salvia*, *Sofia* ja *Pinkki*. Listauksessa nimet olivat satunnaisessa järjestyksessä, mutta niiden valinnassa käytin apuna muutamia lähtökohtia, jotta molemmissa listoissa olisi:

- yhdysnimiä (*Onnimanni*, *Antti-Pekka*, *Anna-Mari*)
- ajan suosikkinimiä (*Aino*, *Veeti*, *Sofia*, *Eetu*, *Oliver*)
- nimilautakunnan hylkäämiä nimiä (*Pääsky*, *Macadamia*, *Yessika*)

- tietyille vuosikymmenelle leimautuneita nimiä (*Yrjö, Ilpo, Ville, Kirsti, Pia, Päivi, Jonna*)
- luontonimiä (*Otso, Pääsky, Salvia, Melissa*)
- taustaltaan vierasperäisiä nimiä (*Ben, Jake, Mona, Yessika, Sofia, Macadamia*)
- semanttiselta sisällöltään läpinäkyviä nimiä (*Temppu, Otso, Yrjö, Pääsky, Melissa, Salvia, Pinkki*)
- epätyypillisen äänne- tai kirjainyhdistelmän sisältäviä nimiä (*Niclas, Knuutti, Yessika, Paola, Ulriikka*)

Lisäksi pyrkimyksenäni oli valita pituudeltaan, yleisyydeltään sekä äänne- ja kirjoitusasuultaan vaihtelevia nimiä ilman, että listasta tulisi liian pitkä. Nimiä valitessani tarkastelin esimerkiksi keskustelupalstoilla käsiteltyjä nimiä, väestörekisterin harvinaisia ja yleisimpiä nimiä sekä pyrin jättämään pois sellaiset nimet, joita oli aiemmassa tutkimuksessa jo mielikuvien osalta tarkasteltu (mm. *Uno, Jenna ja Hilppa*). Pidin mielessäni myös tutkimuksen lähtökohdan, eli epämiellyttäviin nimiin liittyvät asenteet; listalla painottuvat hiukan harvinaisemmat ja erikoisemmat nimet, koska hypoteesini mukaisesti hyvin tavalliset ja yleiset nimet eivät olisi välttämättä paljastaneet tarpeeksi nimien ominaispiirteisiin liittyviä asenne-eroja. Lopulliset listalle valikoituneet nimet muodostivat siten nimien ominaispiirteiltään riittävän monipuolisen, mutta kuitenkin tarpeeksi reaktioita herättävän valikoiman.

Kyselyaineuksen lisäksi vastaajilta on kysytty taustatietoina sukupuolta, äidinkieltä, syntymävuotta, asuinpaikkaa ja korkeinta koulutusastetta. Kaikki kyselylomakkeen osiot ja kohdat ovat olleet pakollisia vastattavia. Visuaalinen ruutukaappaus lomakkeesta alkuperäisessä muodossaan on tämän tutkimuksen liitteenä (Liite 1).

2.2 Aineiston keruu ja rajaus

Edellä esittelemääni kyselyä jaettiin henkilökohtaisten sosiaalisen median kanavieni lisäksi työn ohjaajan Facebook-sivulla, josta kysely levisi jakojen kautta joihinkin tuhansia jäseniä kattaviin ryhmiin. Kysely oli avoinna noin viikon, jonka aikana vastauksia tallennettiin 596 kappaletta. Lopullisesta aineistostani karsin taustatietojen perusteella pois sellaiset vastaukset, joissa vastaaja ilmoitti äidinkielekseen muun kuin suomen kielen tai asuinpaikka oli ulkomailla.

Aineistorajauksen avulla halusin tutkimukseni antavan tietoa erityisesti Suomessa asuvien ja suomea äidinkielenään puhuvien nimiasenteista. Lopullinen aineistoni käsittää 587 vastausta.

Lopullisen aineiston informantteihin kuuluu mies-, nais- ja muunsukupuolisia vastaajia. Nuorin vastaaja oli syntynyt vuonna 1998 ja vanhin 1932. Vuosina 1980–1992 syntyneitä ja etenkin naisia on vastaajien joukossa painottuneesti muita enemmän. Vastaajat ilmoittivat asuinpaikoikseen laajasti eri paikkakuntia ympäri Suomen, mutta todellistakin väestöjakaumaa mukailleen pääkaupunkiseudulta vastauksia on keskimääräistä enemmän. Aineistoa rajatessani en ole pitänyt tiettyjen taustamuuttujien painottumista tutkimukseen vahvasti vaikuttavana tekijänä, sillä työni keskittyy nimiasenteisiin yleisesti. Nuorten ihmisten laajaa vastaajamäärää voi selittää verkkokyselyn saavutettavuuden lisäksi myös se, että etunimiin liittyvä kiinnostus pohdintatyö voivat olla monelle ajankohtaista esimerkiksi perheen perustamisen yhteydessä.

Pro gradu -työn suppeuden vuoksi olen rajannut käsittelyn epämiellyttäviksi koettuihin nimiin; tarkemmin aineistoni koostuu niistä perusteluista, joita vastaajat ovat kyselylomakkeen kolmannessa osiossa nimivalinnoilleen esittäneet. Koska kaikki 587 vastaajaa ovat kukin kirjoittaneet erilliset perustelut miesten ja naisten nimilistoista tekemilleen valinnoille, koostuu kokonaisaineistoni 1174 valintaperustelua sisältävästä vastauksesta. Näiden lisäksi hyödynnän analyysissäni tilastoja siitä, mitä nimiä on epämiellyttäväksi valittu ja kuinka useasti.

2.3 Aineiston teoreettisesta luokittelusta

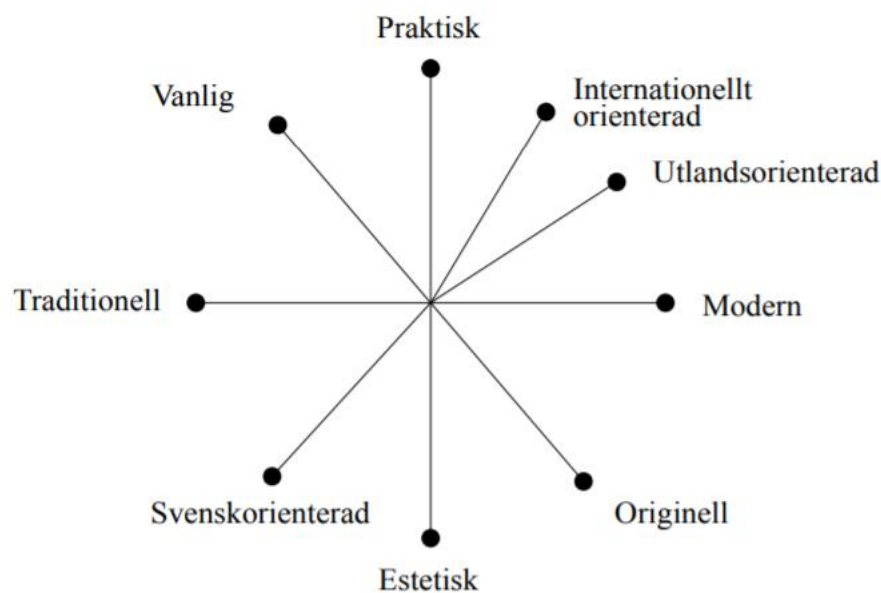
Tutkimukseni aineistona ovat siis kyselyyn osallistuneiden informanttien itse muotoilemat vastaukset kysymykseen, miksi heidän vaihtoehtolistasta valitsemansa etunimet olivat epämiellyttäviä. Kutsun tutkimuksessani näiden vastausten tietosisältöä *arviointiperusteiksi*, jotka ilmentävät tiettyjä *nimiasenteita*. Esimerkiksi vastaajan arviointiperuste ”nimessä *k*-kirjain on korvattu *c*:llä” ilmentää nimiasennetta ”kirjainten korvaaminen vierasperäisillä tekee nimestä epämiellyttävän”.

Oman lapsen nimenvallintaa käsittelevissä tutkimuksissa on käytetty vastaavia termejä *nimenvallintaperuste* (mm. Kiviniemi 1982) ja *nimenantoperuste* (Ainiala ym. 2008: 166). Lähtökohtaisesti omalle lapselle pyritään luultavimmin valitsemaan miellyttävä nimi, joten epämiellyttäväksi koettuihin nimiin pohjaava tutkimusasetelmani on lapsen nimenvallintaan verrattuna vastakkainen. Tästä huolimatta hyödynnän tutkimuksessani soveltuvilta osin Emilia

Aldrinin esittämää sosiaalisten positioiden teoriaa (Aldrin 2011a), sillä aineistoa käsitellessäni huomasin lapsen nimenvallinnalle tyypillisten merkitysten vaikuttavan myös epämiellyttäviksi koettujen nimien kohdalla.

Aldrin esittää tutkimuksessaan sosiaaliset positiot jatkumoina ja identiteetin osa-alueina, joihin nimenantajat joko identifioituvat tai joista he rajaavat itsensä pois. Aldrin erottaa positiojatkumot *käytännöllinen - esteettinen, tavallinen - omaperäinen, perinteinen – moderni* ja *ruotsalainen – kansainvälinen – ulkomainen*. Jaottelua selventää kuva 1.

Kuva 1. Sosiaalisten positioiden jatkumot lapsen nimenvallinnassa. (Aldrin 2011a)

Tutkimusaineistoa analysoidessani huomasin, että tietyt Aldrinin mallin mukaiset positioiden ääripäät (esimerkiksi *omaperäisyys* ja *ulkomaisuus*) esiintyivät arviointipositioina usein, mutta eivät aivan vastanneet kaikkia hahmottuvia nimiasenteita tai niiden suhdetta arvioijaan. Kun lapsen nimeämisessä keskenään muotoutuvat vanhemman ja lapsen identiteetit, vaikuttaa ulkopuolisessa arviointiprosessissa vielä nimeä arvioivankin henkilön identiteetti. Tutkimusaineistossani parhaiten toimivaksi jaotteluksi koin neljän laajemman arviointiposition muodostamisen, joita ovat: identiteettipositio, käytännöllisyyspositio, aika- ja yleisyyspositio sekä kulttuuripositio. Nämä positiot muodostavat myös tutkimusanalyysini pääluvut. Jotkin positioista ovat laajempia kuin toiset, joten käsittelyn helpottamiseksi olen jakanut niissä ilmeneviä arviointiperusteita vielä omiin luokkiinsa (esimerkiksi nimenantajan, -kantajan ja arvioijan identiteetti-positiot), jotka esittelen tarkemmin kunkin analyysiluvun yhteydessä.

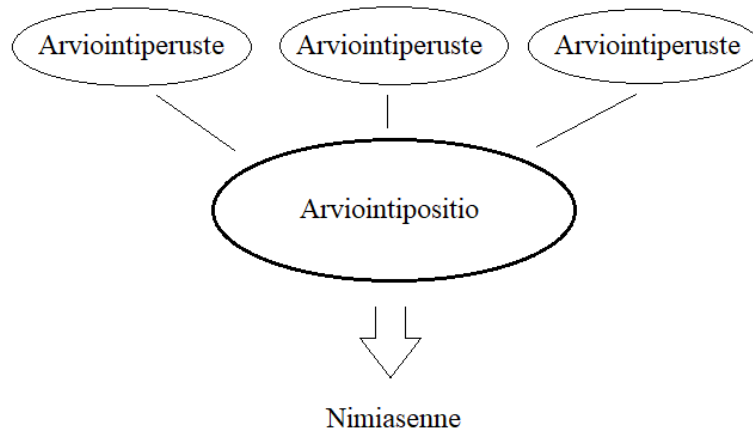
Aineiston luokittelu ja erilaisten arviointiperusteiden ja nimiasenteiden kvantitatiivinen käsittely ei ole ollut täysin ongelmatonta. En esimerkiksi ole eritellyt, koskeeko käytetty arviointiperuste jotakin yksittäistä vai kaikkia kolmea valittua nimeä, vaan kvantitatiivisesti laskenut yksittäisen perusteen esiintyvän yhdessä vastauksessa vain kerran – lähtökohtana on, mitä arviointiperusteita vastaaja käyttää eikä se, kuinka moneen nimeen hän perustetta soveltaa. Aineiston analyysissäni esittämät arviointiperusteiden esiintymien määrät kertovat siis, kuinka monessa eri vastauksessa kyseinen peruste on mainittu. Yksi konkreettinen lomakevastaus saattaa sisältää useita arviointiperusteita, nimiasenteita ja arviointipositioita:

- (1) ”Valitsemani nimet ovat vaikeita kirjoittaa, lausua ja muistaa. Viimeinen näistä ei myöskään sovi suomen kieleen.”

Esimerkissä 1 vastaaja esittää kolme käytännöllisyyslähdeistä (kirjoittamisen, lausumisen ja muistamisen vaikeus) ja yhden kulttuurilähtöisen arviointiperusteen (sopimattomuus kieleen). Hän siis asettuu niiden perusteella sekä käytännöllisyyden ja kulttuurin arviointipositioihin. Kokonaisuudessaan esimerkissä 1 on neljä eri arviointiperustetta. Viitatessani aineistossa esiintyvien arviointiperusteiden määrään käytän siis laskentatapaa, jossa jokainen yksittäinen vastauksessa esiintynyt peruste lasketaan omaksi esiintymäkseen, vaikka perusteet liittyisivät samaan arviointipositioon.

Koska olen kiinnostunut siitä, millaista laajempaa suhtautumista nimiin näiden arviointiperusteiden taustalla on, olen analyysissäni muodostanut niistä nimiasenteita. Koska sellaiset arviointiperusteita avaavat nimiasenteet kuin ”nimet, jotka ovat c- ja k-kirjaimen vaihtelun vuoksi vaikeita kirjoittaa, ovat epämiellyttäviä” ovat tutkimustavoitteen puitteissa jo turhan yksityiskohtaisia, olen käyttänyt arviointipositiota lähtökohtana nimiasenteiden nimeämiselle. Esimerkin 1 arviointiperusteista ja arviointipositioista hahmottuu kaksi laajempaa nimiasennetta ”epäkäytännölliset nimet ovat epämiellyttäviä” ja ”epäsuomalaiset nimet ovat epämiellyttäviä”. Viitatessani analyysiluvuissa tietyssä arviointipositiossa esiintyvien nimiasenteiden määrään tarkoitan, kuinka montaa erilaista nimiasennetta käytetyt arviointiperusteet ilmentävät. Arviointiperusteita on odotetusti paljon nimiasenteita enemmän, sillä kielenkäyttäjällä voi olla hyvinkin yksityiskohtaisia käsityksiä siitä, mikä seikka tekee nimestä vaikkapa epäkäytännöllisen. Nimiasenne on silti sama: epäkäytännölliset nimet ovat epämiellyttäviä. Arviointiperusteiden, arviointiposition ja nimiasenteen välistä yhteyttä selventää kuva 2. Koostamani kaavion taustalla on Aldrinin (2011a) sosiaalisten positioiden teoria.

Kuva 2. Nimiasenteen syntyminen arviointiperusteiden ja arviointiposition kautta. (Vrt. Aldrin 2011a).

Arviointiperusteisiin ja nimiasenteisiin vaikuttavat tietysti jossakin määrin taustamuuttujina nimet, joita kyselylomakkeessa oli valittavana: jos valintalistassa ei olisi ollut yhtäkään vieraskielistä tai semanttisesti läpinäkyvää nimeä, ei näitä arviointiperusteita luonnollisesti esiintyisi vastauksissakaan. Toisaalta alaluvussa 2.1 kuvatun valintaprosessin perusteella uskon, että nimivalikoiman monipuolisuuden vuoksi valinnat ja arviointiperusteet mukailevat yleistä nimiasennoitumista suomalaisten kielenkäyttäjien keskuudessa. Seuraavassa taulukosta näkyy, kuinka monta kertaa kukin nimi on aineistossani valittu epämiellyttäväksi nimeksi:

Taulukko 1. Epämiellyttäväksi valitut nimet

Miesten nimet	Valintakerrat epämiellyttäväksi nimeksi	Naisten nimet	Valintakerrat epämiellyttäväksi nimeksi
<i>Temppu</i>	430	<i>Macadamia</i>	528
<i>Pääsky</i>	382	<i>Yessika</i>	454
<i>Onnimanni</i>	346	<i>Pinkki</i>	460
<i>Yrjö</i>	165	<i>Salvia</i>	115
<i>Jake</i>	98	<i>Paola</i>	43
<i>Knuutti</i>	77	<i>Ulriikka</i>	38
<i>Antti-Pekka</i>	74	<i>Anna-Mari</i>	30

<i>Ben</i>	26	<i>Melissa</i>	18
<i>Veeti</i>	18	<i>Pia</i>	13
<i>Ilpo</i>	9	<i>Mona</i>	11
<i>Eetu</i>	6	<i>Jonna</i>	10
<i>Otso</i>	6	<i>Aino</i>	3
<i>Ville</i>	6	<i>Sofia</i>	2

Taulukosta voidaan huomata, että sekä miesten että naisten nimissä kolme yleisintä valintaa erottuvat selkeinä: miehillä *Temppu*, *Pääsky* ja *Onnimanni*; naisilla *Macadamia*, *Yessika* ja *Pinkki*. Miesten listassa on myös toinen selkeästi yleinen ryhmä nimiä (*Yrjö*, *Jake*, *Knuutti* ja *Antti-Pekka*), joista jokaisen on vähintään joka kymmenes vastaaja arvioinut epämiellyttäväksi etunimeksi. Naisten listassa tällaisia kohtalaisen useasti valittuja nimiä on vain yksi, *Salvia*, jonka on valinnut lähes joka viides vastaaja. Kummankin listan loput nimet ovat sellaisia, joita on valittu huonoiksi nimiksi vain harvoin. Kaikki nimet tulivat valituiksi vähintään kahdesti, mikä selittyy aineiston laajuudella ja arvioinnin taustalla olevien nimiasenteiden ja arviointiperusteiden monimuotoisuudella. Naisten nimissä valinnat jakautuivat epätasaisemmin kuin miesten, mikä saattaa kuitenkin johtua enemmän nimivalikoimasta kuin sukupuoleen liittyvistä eroista nimiasenteissa.

Vaikka tutkimukseni perustuu vastaajien itse kielentämiin arviointiperusteisiin ja niistä luokittelemiini arviointipositioihin ja nimiasenteisiin, liittyvät tietyt valintaperusteet (esimerkiksi nimen kaksiosaisuus tai vierasperäisten kirjainten käyttö) suoraan siihen, millaisia nimiä valikoimassa on ollut ja mistä nimestä perustelut on annettu. Tämä on saattanut vaikuttaa joidenkin nimiasenteiden yleisyyden korostumiseen ja luoda virheellisiä tulkintoja esimerkiksi miesten ja naisten nimiin liittyvistä asenne-eroista. Olen analyysiluvuissa aineistoa tarkastellessani nostanut esiin tilanteita, jossa vastaavanlainen tilastoharha on mahdollinen. Toisaalta yhdestä nimestä on voitu esittää jopa kymmeniä erilaisia nimiasenteita ilmentäviä arviointiperusteita, mikä osoittaa vastaajien omaksuvan arviointeja tehdessään hyvinkin erilaisia positioita. Kokonaisuudessaan uskon tutkimukseni ja aineistoni kuvaavan suhteellisen kattavasti erilaisten nimien arviointiin liittyvien asenteiden kirjoa ja yleisyyttä.

3 Identiteettilähtöiset nimiasenteet

Tässä luvussa erittelen nimiasenteita, jotka syntyvät nimenkantajan tai -antajan sekä nimeä arvioivan henkilön identiteetti-positioista. Nimistöntutkimuksessa on toisinaan viitattu käsitteeseen *nimenkäyttäjä* (esim. Aldrin 2011a), mutta koska kysymyksenasetteluni ovat pyrkineet selvittämään erityisesti nimien arvottamista, käytän tässä tutkimuksessa termiä *nimen arvioija* viitatessani nimeä arvioineen henkilön identiteettiin.

Nimistöntutkimuksessa on usein pidetty itsestäänselvyytenä, että nimi ja identiteetti liittyvät tiiviisti toisiinsa; teoreettista tutkimustietoa on kuitenkin niukasti. Yksilön identiteetti nähdään useimmiten kaksisuuntaisena ilmiönä: se liittyy siihen, kuka yksilö itse kokee olevansa, mutta myös siihen kuinka muut tunnistavat ja erottavat hänet muista. Nämä kaksi perspektiiviä voivat olla ristiriidassa keskenään, mikäli nimenantajan, -kantajan ja -käyttäjän asenteet tiettyä nimeä kohtaan eroavat toisistaan. (Aldrin 2016: 2–3.) Sama ilmiö vaikuttaa myös toisinpäin, jolloin yksittäinen nimen arvioija voi verrata nimeä omiensa lisäksi myös nimenkantajan tai -antajan käyttämiin perspektiiveihin tai identiteetteihin. Oman aineistoni perusteella vaikuttaa siltä, että nimen arvioiminen on kiinteässä suhteessa paitsi arvioijan, myös nimenkantajan ja -antajan identiteettiin. Nimiä arvioitiin suhteessa arvioijan omaan identiteettiin (esimerkiksi omat kokemukset, henkilökohtainen nimimaku) 444 vastauksessa, nimen antajaan (esim. vanhempien nimenantomotiivit ja sosioekonominen tausta) 182 ja nimenkantajaan (esim. ulkonäkö ja luonne) 273 vastauksessa.

Monet tutkijat jakavat identiteetin henkilökohtaiseen ja sosiaaliseen identiteettiin. Henkilökohtainen identiteetti merkitsee henkilön omaa kokemusta siitä, millaisiin individualistisiin kokemuksiin yksilö samaistuu ja mistä haluaa erottua. Sosiaalisella identiteetillä tarkoitetaan tämän itsetietoisuuden merkitystä sosiaalisissa suhteissa ja tilanteissa. (Aldrin 2016: 2–3.) Henkilökohtaisen ja sosiaalisen identiteetin ulottuvuudet ilmenevät aineistossani esimerkiksi siinä, millaisia erottumiseen ja sosiaaliseen asemaan liittyviä oletettuja nimenantomotiiveja arvioijat ovat nimiin liittäneet.

Nimet ja nimeäminen voivat vaikuttaa voimakkaasti siihen, millaiseksi yksilön identiteetti muotoutuu ja miten muut nimenkäyttäjät sitä luovat. Identiteetti ei myöskään ole pysyvä positio, vaan se voi olla ajan myötä erikoistuva ja muuttuva. Suvi Kotkaranta on tutkinut gradussaan etunimien muutosprosesseja. Identiteettiin liittyviä syitä etunimen muutokselle olivat sukupuoleen ja ikään liittyvien identiteettikokemusten ristiriita nimen kanssa sekä sairauden tai puberteetin myötä identiteetissä tapahtuneet muutokset (Kotkaranta 2017).

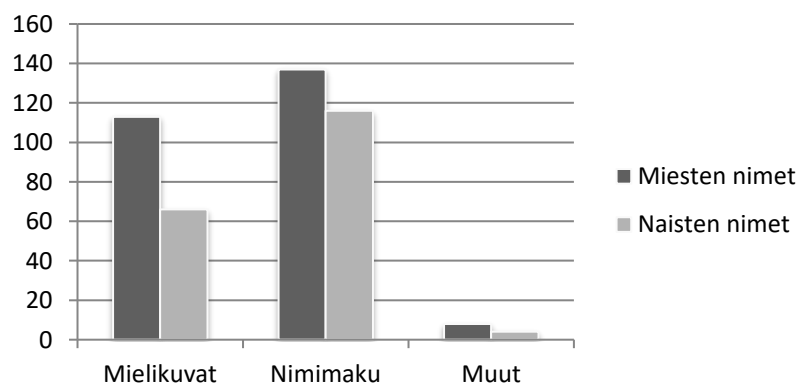
Myös Charlotte Hagström (2006) on tutkinut nimen ja identiteetin suhdetta. Hagströmin mukaan nimet ja nimeäminen liittyvät paitsi identiteetin osalta paitsi sosiaaliseen yhteenkuuluvuuteen, myös esimerkiksi adoptiolasten ja monikulttuurisesta taustasta tulevien lasten nimeämiseen. Hagström nostaa esiin myös nimimaun ja nimiin liittyvät sosiaaliset ja emotionaaliset konnotaatiot (Hagström 2006: 151–167). Nimimaku ja mielikuvat erottuvat myös omassa tutkimuksessani arvioijan identiteetti-position alaluokkina.

Identiteettilähtöisiä nimiasenteita käsittelevä analyysini koostuu kolmesta alaluvusta: käsittelen jokaisessa nimiasenteita sen mukaan, kenen identiteettiä – nimenantajan, -kantajan vai käyttäjän – niissä luodaan tai ilmennetään. Ensimmäisessä alaluvussa 3.1 käsittelen nimeä arvioivien henkilöiden identiteettiä – esimerkiksi arvioijan omaa nimimakua tai sosiaalisia kokemuksia - ilmentäviä asenteita. Luvussa 3.2 jatkan nimenantajia koskeviin nimiasenteisiin, jotka liittyvät aineistossani pääosin nimenantomotiiveihin ja sosioekonomiseen asemaan. Luvussa 3.3 keskiössä on nimenkantajan identiteetti – siis se, millaisia esimerkiksi nimenkantajan ikään, persoonallisuuteen tai kieli-identiteettiin liittyviä asenteita arvioijat ilmentävät.

3.1 Nimen arvioijan identiteetti

Jotakin nimen arvioijan omaan identiteettiin liittyvää arviointiperustetta käytettiin aineistossani yhteensä 444 kertaa: miesten nimissä 258 ja naisten nimissä 186 kertaa. Esiin nousseet nimiasenteet edustivat kolmea eri tyyppiä: mielikuvia, nimimakua ja muita arvioijan identiteettiä koskevia asenteita. Seuraavassa pylväsdiagrammissa näkyvät luokissa mainittujen arviointiperusteiden kokonaismäärät nimen sukupuolen mukaan vertailtuina.

Diagrammi 1. Arvioijan identiteettilähtöiset arviointiperusteet ja niiden esiintymät.

Ero miesten ja naisten nimien välillä on huomattava etenkin mielikuvien suhteen, jossa miesten nimissä esiintymiä oli 113 ja naisilla vain 66; tätä selittänee miesten nimilistan voimakkaasti mielikuvia herättävä nimi *Yrjö*. Myös nimeä arvioivan henkilön oma nimimaku näytti vaikuttavan nimivalintoihin hiukan enemmän miesten nimissä (137 esiintymää, naiset 116). Muita arvioijan identiteettiin liittyviä arviointiperusteita ilmeni niukasti molempien sukupuolten kohdalla: miesten nimissä niihin viittasi 8 ja naisten 4 vastaajaa.

3.1.1 Nimimaku

Joidenkin tutkimusten (mm. Svanevik 1985: 199) mukaan nimervalintaan vaikuttavat pääasiassa nimenantajan henkilökohtaiset tai sosiaaliset mielle yhtymät: siis nimimaku ja mieltymys nimeen. Arvioijan identiteetti-positiivisista arviointiperusteista suurin osa liittyikin aineistossani nimimakuun. Tähän luokkaan liittyvät arviointiperusteet heijastavat voimakkaan subjektiivisia näkemyksiä ja luokitteluja sekä sisältävät runsaasti deskriptiivisiä adjektiiveja. Eri laisten kuvailujen suuren määrän vuoksi olen yhdistänyt semanttisesti samankaltaisia arviointiperusteita laajemmiksi kokonaisuuksiksi. Esittelen seuraavaksi nimimakuun liittyviä asenteita *epämielilyttävyyden, koomisuuden, esteettisyyden ja kiusallisuuden* arviointiperusteiden kautta.

Kielenkäyttäjät pystyvät yleensä varsin helposti asettamaan suurenkin joukon nimiä henkilökohtaiseen suosituimmuusjärjestykseen, vaikka eivät osaisikaan tarkasti sanoa, millä perustein tämä tapahtuu (Kiviniemi 1982: 165.) Kiviniemi käyttää tästä arviointiperusteesta käsitettä ”mieltymys nimeen”; samankaltainen ”epämieltymys nimeen” näkyy omassakin aineistossani, sillä nimen epämielilyttävyys mainittiin arviointiperusteena yhteensä 169 eri vastauksessa. Asenne *huono nimi on epämielilyttävä* ilmenee useista sävyiltään negatiivisista, semanttisesti samankaltaisista ja luonteeltaan subjektiivisista arviointiperusteista. Käytettyjä sanavalintoja olivat: *epämielilyttävä, hirveä, hirvittävä, huono, hölmö, idioottimainen, juntti, järjetön, järkky, järkyttävä, kaamea, kamala, kammottava, käsittämätön, käyttökelvoton, mauton, tyhmä, typerä, vastenmielinen, ällöttävä, älytön ja ärsyttävä*. Lisäksi vastaajat käyttivät negatioita *ei kiva, ei miellytä, ei istu makuuni ja en pidä*.

- (2) ”**En pidä** näistä nimistä yhtään.”
- (3) ”Nämä olivat listasta **vähiten miellyttävät**.”
- (4) ”Aivan **kamalia, idioottimaisia** nimiä.”

Nimimaku vaikuttaisi olevan melko välitön arviointiperuste, sillä tässä luokassa oli runsaasti vastauksia, joissa perustelu käsitti vain yhden tai kaksi affektiivista sanaa, kuten ”kamalia” tai ”hirveitä nimiä”. Nimen epämiellyttävyyden perusteella nimeä arvioineet vastaajat myös erotelivat harvemmin perusteluja yksittäisten nimien valinnalle tai pohtivat valintojaan muista arviointipositioista. Tanskalainen tutkija Søndergaard on käyttänyt termiä *tiedostamaton nimenanto* tapauksissa, joissa lapsen nimenantoperusteena on yksikertaisesti mieltymys nimeen (Søndergaard 1979: 1–2). Samankaltainen, tiedostamaton arviointi näkyy aineistossani vastaajien vedotessa vain nimen epämiellyttävyyteen. Vastauksista kävi myös ilmi vastaajien usein tiedostavan, etteivät he osanneet tarkentaa epämiellyttävyyden syytä:

- (5) ”*Veeti*-nimen suhteen minulla on jokin **henkilökohtainen ongelma. En vain ole koskaan pitänyt nimestä - en osaa sanoa tarkemmin miksi** - ja jostain syystä tämä nimi on vielä viime vuosina lisääntynyt ihan räjähdysmäisesti.”
- (6) ”Nämä nimet ovat **muuten vain mielestäni typeriä.**”
- (7) ”Erikoisuuden tavoittelua, **ei istu makuuni**. Henkilökohtaisesti *Päivi* on aina kuulunut **minulle vastenmielisiin** nimiin, vaikka tunnen tosi monia mukavia *Päivi*-nimisiä ihmisiä.

Kiviniemen mukaan se, mitä mieltymys nimeen sisältää, ei ole yksinkertaista. Mieltymys voi liittyä esimerkiksi tuttuihin henkilöesikuviin, sisältöön sekä kansalliseen tai uskonnolliseen leimaan. (Kiviniemi 1982: 165–166.) Sama malli on sovellettavissa myös epämiellyttäviin nimiin. Esimerkissä 7 vastaaja esittää kiinnostavan huomion siitä, että *Päivi* on hänelle epämiellyttävä nimi useista mukavista henkilöesikuvista riippumatta. Kiviniemi (mts.) toteaaakin, että edellä mainittujen seikkojen olevan helposti tunnistettavia perusteluja. Vaikeammin eriteltäviksi, mieltymykseen vaikuttaviksi tekijöiksi hän esittää nimen muun muassa nimen äänneasun ja rakenteen, jotka muutamat vastaajat omassakin aineistossani täsmensivät epämiellyttävyyden lähteeksi:

- (8) ”Kaikenlaiset *Jessicat* ja *Janicat* **c:llä ärsyttävät**, mutta *Yessika* menee vielä senkin yli.”
- (9) ”*Pia* **ei ole** koskaan **miellyttänyt minua äänteellisesti.**”
- (10) ”*Pääsky* on **foneettisesti ruma.**”
- (11) ”**En pidä** *Niclas*-nimen **kirjoitusasusta.**”
- (12) ”*Temppu* – **tyhmä nimi, sekä äänteellisesti että merkitykseltään.**”
- (13) ”Nämä ovat **mukahauskuudessaan ärsyttäviä** nimiä [*Onnimanni, Pääsky, Temppu*].”

Yhden arviointiperusteen käyttäminen erilaisissa arviointipositioissa tulee hyvin esiin jo näiden esimerkkien kohdalla. Esimerkeissä 8–13 vastaajat kokevat nimien rakenteen, sisällön tai merkityksen nimenomaan henkilökohtaisesti ärsyttävänä ja epämiellyttävänä. Samaa arviointiperustetta, esimerkiksi *c*-kirjaimen käyttöä, voidaan kuitenkin tarkastella myös käytännöllisyys- tai kulttuuripositioista, jolloin asennoituminen on erilaista. Nimen äänteellinen kauneus tai rumuus on muutenkin monitulkintainen asia, sillä yleisesti miellyttävä nimi koetaan myös äänteellisesti kauniiksi; esimerkiksi eri vuosikymmenten suosikkinimet ovat olleet äännerakenteeltaan hyvin erilaisia (Kiviniemi 1982: 169). Sellaiset nimet, jotka eivät tällä hetkellä ole sosiaalisesti suosittuja tai ajan tyylin mukaisia, voivat tuntua myös äänteellisesti epämiellyttäviltä. Nimimuodin ja suosion vaikutusta nimiasenteisiin avaan tarkemmin luvussa 5.

Toinen arvioijan nimimakuun liittyvä asenne on aineistossani *huono nimi on koominen*. Miesten nimissä asennetta ilmentäviä arviointiperusteita oli 33 ja naisten kohdalla 10 vastauksessa. Koomisuutta arvioidessaan vastaajat käyttivät kuvailuja *hassu, hullunkurinen, huvittava, liikaa huumoria, muka-hauska, pellemäinen, pötkö, tekohauska, vaikea ottaa vakavasti, vitsi ja vitsikäs*.

(14) ”Mielestäni **liian hassuja nimiä.**”

(15) ”*Pääsky* on liian erikoinen ja **vähän koominen.**”

(16) ”Eivät nuo ole nimiä. Paremminkin **vitsejä.**” ”Onnimanni-loru tekee nimestä **tekohauskan.**”

(17) ”Eivät vaan soinnu mitenkään omaan korvaan kauniilta, **eivät ole edes hauskoja.**”

Koomisuuden arvioimisen subjektiivinen luonne näkyy hyvin esimerkissä 14, kun vastaaja viittaa itseensä ilmaisulla *mielestäni*. Asenne edustuu myös eri vahvuisena: toisen vastaajan (15) mielestä ”vähän koominen” on toisen (16) mielestä ”vitsi”. Vastaajat pitivät nimiä koomisina esimerkiksi nimen merkitysisällön (15) ja kulttuuristen assosiaatioiden (17) vuoksi. Esimerkit 17 ja 18 taas implikoivat, että vastaajien mielestä hauskuuteen pyrkivät nimet eivät vastaajien mielestä todellisuudessa sitä ole. Eero Kiviniemi on tutkinut sanaleikin tai yleisen merkityksen sisältäviä yhdysnimiä ja käyttänyt niistä termiä *puhuvat etunimiyhdistelmät*. Esimerkeiksi hän nostaa muun muassa nimet *Aina Rauha, Heimo Veli* ja *Suvituuli*; aineistossani siis *Onnimannin* voisi laskea tällaiseksi puhuvaksi etunimeksi. Kiviniemi suhtautuu nimiin varautuen huomauttaessaan, että vaikka nykynimistön pohjalta tällaisia huvittaviakin etunimiä on helppo keksiä, kukaan tuskin pitänee siitä, että oma nimi on vitsi. (Kiviniemi 2006: 77–78.)

Edellä mainittujen kuvailujen lisäksi vastaajat käyttivät nimikategorioita *sketsinimi, pilailunimi* ja *pellenimi*. Vastaavien nimikategorioiden käyttö on kiinnostava ilmiö, sillä

kielenkäyttäjät vaikuttavat muodostaneen luokkia kollektiivisesti ja viittaavan niihin kuin ne olisivat rajattuja joukkoja. Käsittelen ilmiötä tarkemmin luvussa 7.

Vastaajat perustelivat valintojaan myös nimi epäesteettisyydellä: miesten nimissä 16 ja naisten nimissä 12 vastauksessa. Asennetta *huono nimi on ruma* ilmaistiin kuvailuilla *ruma, ei kaunis ja ei viehättävä*. Arvioijan esteettinen näkökulma nimen arvioinnissa näkyi hyvin seuraavissa aineistoesimerkeissä:

- (18) ”Liian erikoisia tai **rumia nimiä**.”
- (19) ”Helppoja pilkan kohteita, erikoisia **olematta viehättäviä**.”
- (20) ”*Kirsti* ja *Päivi* ovat tavanomaisia ja **eivät erityisen kauniita nimiä**.”

Nimen epäesteettisyyteen liittyvät asenteet muodostuvat monista lähtökohdista, joihin vaikuttavat nimimaun lisäksi muoti-ilmiöt, äännesymboliikka ja konnotaatiot; harva kielenkäyttäjä pystyy tyhjentävästi selventämään, mitkä seikat tietystä nimestä tekevät ”ruman”. Tämän tutkimuksen rajoissa en siis lähde erittelemään kyseisen nimiasenteen syntyä tarkemmin. Aiemmassa tutkimuksessa on kuitenkin huomattu (mm. Järvimäki 2008, Masanti 2010), että etenkin naisten nimiin liitetään esteettisiä mielikuvia ja niitä luonnehditaan kauniiksi. Tämän seikan valossa on kiinnostavaa, että epäesteettisyyttä on aineistossani käytetty arviointiperusteena miesten nimissä useammin kuin naisten.

Nimen kiusallisuudesta mainitsi arviointiperusteena miesten nimissä viisi vastaajaa, naisten nimissä ei yksikään. *Kiusallisen* lisäksi käytettiin adjektiivia *nolo*:

- (21) ”Liian pitkä ja voi olla **kiusallinen** kantajalleen.”
- (22) ”**Noloja** nimiä pojalle tai miehelle.”

Esiintymien pienen määrän vuoksi eroa miesten ja naisten nimien välillä ei voida yleistää laajaksi ilmiöksi. Se antaa kuitenkin viitteitä siitä, että miesten nimissä nimen kiusallisuus voidaan kokea negatiivisemmaksi ominaisuudeksi kuin naisten nimissä ja että asenteet nimen ”noloutta” kohtaan ovat voimakkaampia nimenkantajan ollessa mies.

3.1.2 Mielikuvat

Nimimaun jälkeen toiseksi eniten vastaajat vetosivat erilaisiin nimien herättämiin mielikuviin. Miesten nimissä niihin vetosi 113 ja naisten nimissä 66 vastaajaa. Yhtä vastaajaa lukuun ottamatta tämän luokan arviointiperusteet liittyivät nimiasenteeseen, jossa nimeä pidettiin

epämiellyttävänä, jos se herätti omituisen tai negatiivisen mielikuvan. Olen edellä todennut mielikuvien ja konnotaatioiden syntyvän monipuolisesti niin kielensisäisten kuin -ulkoistenkin seikkojen perusteella. Koska tutkimusasetelmani keskittyy erilaisten nimiasenteiden eikä yksittäisiä nimiä koskevien mielikuvien variaatioon, käsittelen kaikkia mainittuja mielikuvia yhdessä. Seuraavissa esimerkeissä esiin tulevat kuitenkin keskeisimmät ja usein samojen nimien kohdalla mainitut assosiaatiot:

- (23) ”*Onnimannin* tunnistaa nimeksi, mutta tulee mieleen joku sirkuspelle tai **päässä alkaa pyöriä ”matikka, josta maitopyörä, josta pytikkä jne.”**”
- (24) ”*Onnimannista* **tulee mieleen oltermanni. Myös se juusto.**”
- (25) ”*Tempusta* **tulee mieleen itse lapsentekotapahtuma**, tyyliin ”Tehtiin temput ja tuloksena *Temppu*”.”
- (26) ”*Yrjöstä* **tulee aina mieleen ihmisen vatsansisältö.**”

Aineistossa toistuvasti mainittuja mielikuvia ovat vanha kalevalainen *Oli ennen Onnimanni* -lastenloru ja Valion *Oltermanni*-juusto tai *oltermanni*-sana (*Onnimanni*, esimerkit 23–24), ”temppujen tekeminen” eli arkikielinen viittaus seksuaaliseen kanssakäymiseen (*Temppu*, esimerkki 25) ja *Yrjön* leksikaalistunut merkitys ”oksennuksena” (esimerkki 26). Naisten aineistossa useampien vastaajien jakamia mielikuvia olivat assosiaatio sikaan (*Yessika*), lääkevoiteeseen eli salvaan (*Salvia*) ja munaan (*Mona*):

- (27) ”*Yessikasta* **tulee mieleen ’yes, sika’.**”
- (28) ”*Salviasta* **tulee mieleen salva**, voide, joku halkeilevien kantapäiden lääkevoide.”
- (29) ”*Mona on kuin muna*, vaikka tunsinkin herttaisen *Monan*, mutta se ei silti auta.”

Laajasti jaetun, epämiellyttävän mielikuvan voi siis luoda nimen tai nimenosan konkreettinen merkityssisältö (27–29), äänteellisesti samankaltainen sanailmaus (24 & 28–29) tai kulttuurinen vaikutus (23–24). Tällaiset mielikuvat ja asenteet vaikuttavat olevan melko voimakkaita, kuten esimerkissä 29 vastaajan todetessa sana-assosiaation olevan vahvempi kuin positiivinen henkilöesikuva.

Useasti toistuvien mielikuvien lisäksi aineistossa on runsaasti yksityiskohtaisia, vain kerran mainittuja subjektiivisia assosiaatioita (esimerkit 30–32). Vastaavasti osa kyselylomakkeen täyttäjistä on jättänyt tarkentamatta, millaisia nämä negatiiviset tai oudot mielikuvat ovat (33–34).

- (30) ”*Onnimannista* tulee mieleen **vaatekauppa lapsuuden kotikaupungissani**, hirveä nimi.”
- (31) ”*Veeti* tuo mieleen **ihokarvanpoistovoiteen** (Veet).”
- (32) ”*Macadamia*-kuulostaa **macarenan ja daim-suklaan risteytykseltä**. *Salviasta* tulee mieleen **pappi** (parantava yrtti) ja *Pinkki*-nimellä kutsutaan **hiirenpokasia, joita syötetään lemmikkikäärmeille**.”
- (33) ”Nimistä tulee liikaa **outoja mielikuvia**.”
- (34) ”**Rumia miellelyhtymiä**.”

Edelliset esimerkit osoittavat, miten vahvasti nimeä arvioivan henkilön omakohtainen kokemus ja nimeen liittyvä assosiaatio voivat vaikuttaa nimestä muodostettuun mielipiteeseen.

Aineistoa läpikäydessäni jouduin monesti pohtimaan, edustiko yksittäinen arviointiperuste enemmän asennetta *huono nimi herättää negatiivisen mielikuvan vai huono nimi ei sovi merkitykseltään nimeksi*. Esimerkiksi *Yrjön* kohdalla arviointiperuste ”tulee huono ja oksettava olo” viitanee selkeästi nimen merkitykseen, vaikka arviointiperuste onkin henkilökohtainen tunnemerkitys. Pyrin kuitenkin jättämään tulkinnat pois ja luokittelemaan arviointiperusteita sen mukaan, ilmaistiinko siinä suoraan kyseessä olevan nimen sanatarkka merkitys (esimerkiksi ”*Yrjö* tarkoittaa oksennusta”). Sellaiset vastaukset, joissa mielikuvan lähde ei implikoitu, vaan puhuttiin yleisesti konnotaatioista ja assosiaatioista, olen käsitellyt tässä mielikuvia käsittelevässä luvussa.

3.1.3 Muut

Muita kuin mielikuviin ja nimimakuun liittyviä, nimen arvioijan identiteettipositiosta tehtyjä arviointiperusteita esiintyy aineistossa harvakseltaan: miesten nimissä 8 ja naisten 4 vastauksessa. Kyseiset informantit vertasivat nimiä omaan identiteettiinsä nimenantajana tai -kantajana ja luonnehtivat epämiellyttävinä pitämiään nimiä seuraavasti:

- (35) ”Ben... No eihän se nimi miestä pahenna, mutta **jos minulle perus suomimam-malle syntyisi poika, niin hän ei olisi Ben**.”
- (36) ”**En ikinä antaisi nimeksi kenellekään**.”
- (37) ”**En haluaisi kantaa yhtään nimistä** (jos olisin mies). **Jos minut olisi nimetty joillain valitsemistani nimistä, vaihtaisin varmasti nimeni heti kuin vois.** Olisin voinut valita myös enemmän inhokkeja!

Esimerkeissä 35 ja 36 vastaajat arvioivat nimiä sen perusteella, voisivatko he itse antaa ne lapsilleen nimiksi. Esimerkit edustavat myös hyvin erivahvuisia asenteita: edellisessä vastaaja

esittää myönnytyksiä nimenkantajan kansalaisuuden suhteen arvioimatta itse nimeä, jälkimmäisen asenne on ehdottomampi. Esimerkissä 37 vastaaja taas pohtii hypoteettisesti, miltä tuntuisi käytännössä ja eri sukupuolen edustajana kantaa valittuja nimiä. Samanlaisia pohdintoja oli myös muilla informanteilla: eräs mainitsi, että tuntuisi ärsyttävältä selittää nimeä koko ajan ja toinen taas perusteli, että itse täysin suomenkielisenä hän haluaisi nimensä lausuttavan, kuten se kirjoitetaan. Lisäksi toiset vastaajat arvioivat nimiä suhteessa todellisiin kokemuksiinsa ja nimi-identiteettiinsä:

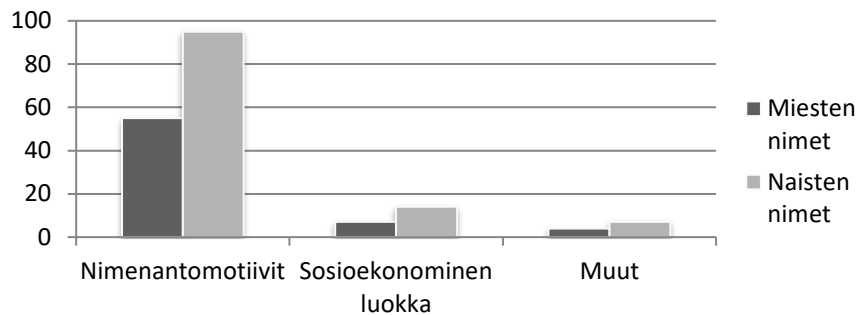
- (38) ”*Yessika* on tavallinen nimi, joka kirjoitetaan oudosti. Joutuu aina sanomaan ”*Jessika y:llä*” eikä siltikään aina kirjoiteta oikein. **Nimimerkillä *Kokemusta on*.**”
- (39) ”Jotain tarkoittavat nimet eivät ole kivoja (**itselläni on semmoinen**).”

Monet vastaajien mainitsemat seikat, kuten vaikea kirjoitusasu tai nimeen sisältyvä merkitys, ilmenivät kattavasti myös sellaisissa vastauksissa, joissa ei viitattu arvioijan identiteettiin. Käsittelem näitä vastauksia tarkemmin käytännöllisyysposition yhteydessä. Koska kysymyksenasettelussa ei pyydetty täsmentämään, kuinka vastaajat olivat arviointikriteerinsä muodostaneet, pidänkin mahdollisena, että omakohtaiseen kokemukseen, sosiaalisiin miellelyhtymiin ja mahdollisuuksiin vertailu nimiä arvioidessa on yleisempää, kuin aineistostani voi suoraan päätellä.

3.2 Nimenantajan identiteetti

Tässä alaluvussa keskityn nimenantajan identiteettiä spekuloiiviin arviointiperusteisiin ja niistä hahmottuviin asenteisiin. Nämä arviointiperusteet jakautuvat kolmeen luokkaan: nimenantomotiivit, sosioekonominen asema sekä muut asenteet. Seuraavan sivun pylväsdiagrammissa näkyvät luokkiin sisältyvien arviointiperusteiden esiintymien kokonaismäärät sukupuolen mukaisesti vertailtuna.

Diagrammi 2. Nimenantajan identiteettiin liittyvien arviointiperusteiden esiintymät.

Naisten nimiä arvioitiin nimenantajan identiteetti-positiosta selkeästi miehiä useammin, yhteensä 116 kertaa miesten vastaavan luvun ollessa 66. Eniten vastauksissa näkyi nimenantomotiiveihin liittyviä asenteita: naisten nimissä niitä oli 95 ja miesten nimissä 55 eri vastauksessa. Toiseksi eniten toistettiin sosioekonomiseen luokkaan liittyviä asenteita (naisilla 14, miehillä 7). Muita nimenantajan identiteettiin pohjautuvia perusteluja mainittiin naisten nimissä 7 ja miesten 4 kertaa.

3.2.1 Nimenantomotiivit

Nimenantomotiiveihin liittyvillä nimiasenteilla tarkoitan tässä tutkimuksessa sellaisia oletuksia, joissa arviointiperusteena on nimenvalkintaan liittyvä syy. Aineistossani tällaisia arviointiperusteita esitettiin yhteensä 150 kertaa. Kaikki maininnat ilmentävät nimiasennetta *huono nimi kertoo vanhempien erikoisuudentavoittelusta*. Asenne ilmaisee kielenkäyttäjien vierastavan nimiä, joiden taustalla he olettavat olevan itsetarkoituksellista erilaisuuden hakemista. Vastaajat käyttivät *erikoisuudentavoittelun* lisäksi myös ilmaisuja *liikaa yrittäminen*, *nimellä leveily*, *tarkoituksellinen joukosta erottuminen*, *yritys olla luova*, *yritys olla uniikki lumihiutale* ja *yritys tehdä nimestä hienompi*. Nimiä luonnehdittiin myös *erottumistarkoituksessa väännettyiksi*, *hienosteleviksi*, *hifisteleviksi*, *huomiohakuisiksi*, *kikkaileviksi*, *tarkoitushakuisiksi*, *tekotaiteelliseksi*, *temppuileviksi*, *väkinäisen eksoottiseksi* ja *wannabe-uniikeiksi*.

- (40) ”Omituisia nimiä, sen kuuloisia, että on **yrittämällä yritetty keksiä** lapselle erikoinen nimi.”
- (41) ”Idioottimaisia nimiä. **Vanhemmat ovat varmaan miettineet ainoastaan nimen uniikkiutta** em. nimiä valitessaan.
- (42) ”**Yessikasta tulee mieleen hienostelu, miksi ei yksinkertaisesti Jessika?**”

- (43) ”Tuntuu, että näissä nimissä **vanhempien halu erottua on suurempi** kuin antaa lapselle toimiva, kaikissa ikävaiheissa toimiva nimi. Ns. väärä peruste.”

Esimerkkien 40–43 vastaukset kielivät negatiivisesta suhtautumisesta lähtökohtaisesti erikoisen nimen valintaan. Näkökulmissa on kuitenkin eroja: esimerkeissä 40 ja 41 kritisoivat omien tunteidensa kautta sekä nimenvalintaperustetta että sen voimakkuutta (”*yrittämällä yritetty*”, ”*ovat miettineet ainoastaan*”), kun taas esimerkit 42 ja 43 vetoavat järkeen ja käytännöllisyyteen samalla arvottaen eri valintaperusteiden keskinäistä suhdetta.

Edellisten esimerkkien kaltainen suhtautuminen ei ole nimistöntutkimuksessa ennäkemätön ilmiö; lasten nimeämistä ja prosessissa käytettyjä nimenantoperusteita on tutkittu paljon (mm. Aldrin 2011a, Kiviniemi 1982, Lieberon & Bell 1992, Perälä 2016). Lieberon ja Bell käyttävät tutkimuksessaan (1992: 551) käsitettä *sosiaalinen maku* eritellessään kulttuurisia konventioita, joiden perusteella eri sosioekonomisia lähtökohtia edustavat vanhemmat valitsevat lapsilleen nimiä. Vuosina 1973–1985 Yhdysvalloissa annetuista lastennimistä tehdyssä tutkimuksessa havaittiin, että esimerkiksi koulutuksen ja etnisyyden vaikutus nimivalintoihin oli yllättävänkin laajaa. Tutkimuksissa on jo varhain (esim. Blumer 1969: 282–284; Kiviniemi 1982: 169) huomattu, että tarkoituksellisesti yksilöllistä tai erikoisempaa nimeä etsivät nimenantajat ovat huomattavan usein osuneet suoranaiseen muotinameen tai suosiotaan kasvatamassa olleeseen harvinaisempaan nimeen. Kiviniemi (mts.) on esittänyt tämän erilaisuushakuisuuden osaltaan aiheuttavan nimien jatkuvaa suosionvaihtelua. Tätä taustaa vasten on luonnollista, että kaikista yksilöllisimpiä nimiä lapsilleen haluavat nimenantajat ovat 2000-luvulla siirtyneet vielä harvinaisimpiin variantteihin ja uniikkeihin nimiin. Kovin erikoisten nimivarianttien kohdalla – joita aineistossani kommentoitiin useimmin – niin kutsuttu ”sosiaalinen maku” eli nimenkäyttäjien käsitys nimen statuksesta ja muodikkuudesta (Kiviniemi 1982: 166) ei välttämättä ole kasvanut yhtä nopeasti. Tällöin kielenkäyttäjät mahdollisesti helpommin arvioivat nimivalintojen erikoisuudentavoittelua ja kokevat nimivalinnat enemmän vanhemman kuin lapsen etua tavoitteleviksi.

Yleisesti nimenantomotiiveja koskevista arviointiperusteista käy ilmi, että kielenkäyttäjillä on vahvoja asenteita niihin liittyen. Asenteen vahvuudessa on luonnollisesti eroja: toiset vastaajat pohtivat, miksi tavallinen nimi ei kelpaisi (esimerkki 41), kun taas toiset vastaajat tuntuvat ärsyyntyvän henkilökohtaisella tasolla (esimerkki 42). Osa vastaajista on myös (esimerkki 43) arvioinut nimen lisäksi myös sitä, onko lapsen nimeäminen erikoisella tai huomiota herättävällä nimellä oikein vain väärin ja ottavat jopa kantaa eri valintaperusteiden

tärkeyteen. Oletettua erikoisuudentavoittelua ärsyttävänä tai ongelmallisena pitäminen vaikuttaa aineistoni valossa olevan kuitenkin melko yleinen nimiasenne, sillä naisten nimissä siihen on viitannut joka kuudes ja miesten nimissä joka yhdeksäs vastaaja.

3.2.2 Sosioekonominen asema

Edellä esittelemäni Lieberonin ja Bellin (1992) tutkimus koulutustason ja nimivalintojen yhteydestä toisintuu myös muita nimikulttuureja koskevissa tutkimuksissa: Ruotsin göteborgilaisien nimeämisperusteita tutkiessaan on samanlaisia tuloksia raportoinut myös Aldrin (2011a). Omasta tutkimusaineistostani käy ilmi, että suomalaisillakin kielenkäyttäjillä vaikuttaisi olevan nimitajua, jonka perusteella tietty sosiaalinen nimimaku yhdistetään joihinkin sosioekonomisiin piirteisiin.

Verraten vain pieni osa vastaajista käytti nimeä arvioidessaan perusteena oletuksia nimenantajien sosioekonomisesta asemasta. Kaikki arviointiperusteen 21 esiintymää heijastavat nimiasennetta *huono nimi luo negatiivisen mielikuvan nimenantajan sosioekonomisesta asemasta*. Sosioekonomiseen asemaan liittyviksi määrittelin nimenantajan oletettuja tuloja, koulutusta, asuinpaikkaa ja asumismuotoa sekä siviilisäätystä koskevat perusteet. Miesten nimissä näitä esitettiin 7 ja naisten 14 kertaa. Tuloihin viitattiin termeillä *pienituloinen* ja *huonotuloinen*, koulutukseen *vähän koulutettu* ja *koulupudokas*, asuinpaikkaan *maaseudulla* tai *lähiössä asuva* ja siviilisäättyyn *naimaton* ja *yksinhuoltaja*.

(44) ”Niclas taas kuulostaa **nuoren yh-äidin** [yksinhuoltajaäidin] **antamalta nimeltä**.”

(45) ”**Vanhemmat huonotuloista roskaväkeä**, näkyy lapsissakin.”

Edellisten lisäksi vastauksissa käytettiin vaikeammin määriteltävissä olevia sosio-ekonomisen statuksen ilmauksia *alempiluokkainen*, *työväenluokkainen*, *roskaväki* ja *sekatyömies*. Koko luokan yleisin ilmaisu oli kuitenkin 12 esiintymällään *white trash*:

(46) ”*Macadamia* ei kuulosta nimeltä. Kuulostaa siltä, että ”**white trash**”-ihminen **Suomen maaseudulla** haluaa lapselleen kansainväliseltä kuulostavan nimen eikä edes ole jaksanut ottaa selvää, mitä nimi tarkoittaa.”

(47) ”*Jake* on **white trash -äidin aviottoman lapsen** nimi.”

(48) ”*Yessika Mönttinen*, **white trash -yh-äidin avioton lapsi**.”

(49) ”*Niclaksessa* ei ole muuta vikaa kuin *c*. Näyttää vähän ’alaluokkaiselta’.”

White trash -ilmaisu on määritelty muun muassa seuraavasti: ”Epäsivistynyt, kouluttamaton, köyhä, juoppo, roskaruoalla elävä työmarkkinoiden ulkopuolella oleva rikollisuuteen ja/tai väkivaltaan taipuvainen valkoihoinen ihminen” (Urbaani sanakirja: white trash). Aineiston luonnehdinnoissa nimenantajien otaksuttiin myös tavoittelevan nimillä erikoisuutta ja olevan tietämättömiä tai laiskoja kuten esimerkissä 47: ”[nimenantaja] ei ole jaksanut ottaa selvää, mitä nimi tarkoittaa.” Joissakin vastauksissa (esimerkit 47–48) otaksuttiin myös nimenkantajien olevan avioliiton ulkopuolella syntyneitä lapsia, mikä on samalla oletus nimenantajan siviilisäädystä. Huomionarvoista on, että ilmaukseen liitetyt nimet olivat lähes poikkeuksetta (*Veeti* ja *Pinkki* mainittiin kerran) vieraskielisiä tai kirjoitusasultaan poikkeavia varianteja (*Macadamia*, *Yessika*, *Niclas* ja *Jake*). Ruotsinkielisillä kielenkäyttäjillä on todettu olevan samankaltaisia enakkoluuloja y-kirjaimen päättyviä nimiä (mm. *Jimmy*, *Ronny*, *Danny*) kantavia kohtaan (Segeberg & Söderström 2010, Mattfolk 2015).

Sosioekonomiseen statukseen liittyen vastaajat käyttivät kahdesti ilmaisua *lähiönimi*. Termiä on käyttänyt myös Heli Perttula pro gradu -työssään (2013), tosin painottaen ettei kyseessä ole kielitieteellinen termi. Myös Tuula Hannola (2016) toteaa, että kielenkäyttäjät listaavat lähiönimiksi suuren joukon nimiä, joille ei juuri löydy yhdistäviä piirteitä. Toisaalta tieteellisestikin on todettu, että erilaisissa sosiaalisissa ryhmissä annetaan erilaisia nimiä (esim. Aldrin 2017, Lieberman & Bell 1992). Hannola ja Perttula molemmat toteavatkin lähiönimikäsitteen kielenkäyttäjien keskuudessa todennäköisesti viittaavan nimenannon alueelliseen ja sosiokulttuuriseen vaihteluun ilman, että kyseessä olisi jokin tunnuspiirteinen ryhmä.

3.2.3 Muut

Nimenantajan identiteettiä koskevat arviointiperusteet, jotka eivät sopineet nimenantomotiivien tai sosioekonomisen aseman luokkiin muodostavat pienen, vain 13 esiintymän joukon. Vastauksissa esitettiin oletuksia esimerkiksi nimenantajien iästä, kielisyydestä (50), luonteesta (51) ja jopa mielenterveydestä (52).

(50) ”Jos **vanhemmat ovat täysin kantasuomalaisia**, [nimet] eivät sovi.”

(51) ”*Macadamia* on **hienostelevien ja vähän erikoisten vanhempien antama.**”

(52) ”*Pinkki* olisi kamala nimi, en usko, että se sallittaisiin. Tai varmaan se on sallittu, kun se on tässä listassa. **Kukaan täysjärkinen ei antaisi nimeä *Pinkki* lapselleen.**”

Kahdessa vastauksessa arviointiperusteena oli jo aiemmin käsittelemäni erikoisuudentavoittelu, mutta nimenantomotiivien lisäksi niissä tehtiin oletuksia vanhempien identiteetistä ja luonteesta.

- (53) ”Aivan hirveitä. Tällaisia **nimiä harkitsevat vain itsekeskeiset ihmiset**, jotka pitävät erikoisuutta tärkeämpänä kuin lapsen etu.”
- (54) ”*Temppu* on aivan liian tarkoitushakuinen, ikään kuin **vanhemmat toivoisivat lapsen olevan tietynlainen** ennen hänen syntymäänsä. **Pettyvät sitten, kun siitä tuleekin jotain muuta.**”

Lisäksi eräs informantti kiteytti vastauksessaan, kuinka nimeäminen kertoo aina enemmän vanhemmista kuin nimenkantajasta:

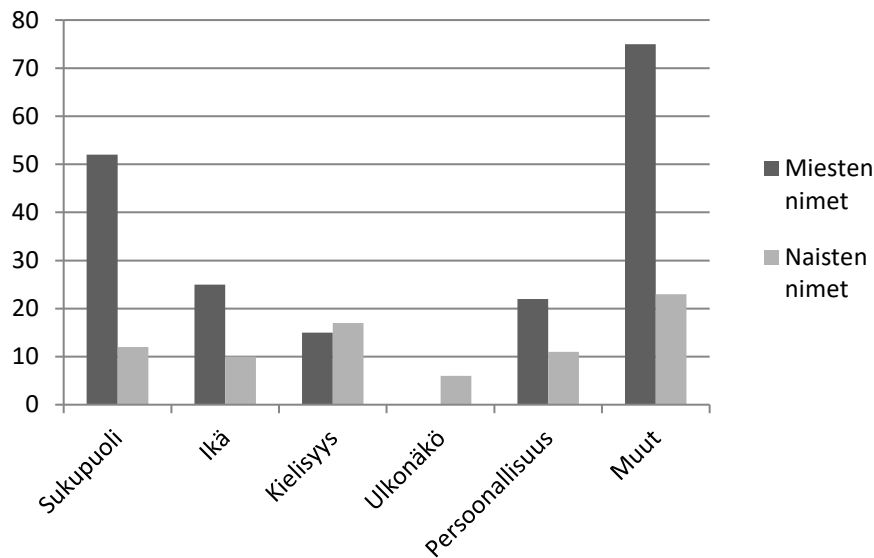
- (55) ”Vaikea kirjoitusasu, **kummallisuus joka kertoo enemmän nimenantajasta kuin -kantajasta.**”

Esimerkin 55 päätelmä nimenantajan ja nimen suhteesta on todettu myös kielitieteellisissä tutkimuksissa (mm. Kiviniemi 2006, Aldrin 2011a). Koska nykyaikana etunimeämisen lähtökohdaksi ei ole nimenkantajan ominaisuuksien kuvaaminen ja vielä harvempi valitsee nimensä itse, on ymmärrettävää, että kielenkäyttäjät muodostavat mielikuvia myös nimenantajasta.

3.3 Nimenkantajan identiteetti

Loput identiteetilähtöiset arviointiperusteet liittyvät aineistossani nimenkantajan identiteettiin. Saija Järvimäki (2008) on pro gradu -tutkimuksessaan selvittänyt, millaisia nimenkantajan ulkoiseen olemukseen ja luonteenpiirteisiin liittyviä oletuksia kielenkäyttäjät etunimen perusteella tekevät. Järvimäen tutkimustulokset osoittavat, että suomalaiset liittävät tiettyihin nimiin ainakin ikään, ulkonäköön ja luonteeseen liittyviä mielikuvia (mts. 62). Omassa aineistossani nimenkantajan identiteetilähtöiset arviointiperusteet muodostavat viisi luokkaa, joita ovat sukupuoli, ikä, kieli ja kansalaisuus, persoonallisuus sekä ulkonäkö. Lisäksi arviointiperusteiden joukossa on nimenkantajan sosiaalisen identiteetin ja kokemusten ulottuvuuksiin liittyviä perusteita, jotka käsittelem yhdessä luokkana *Muut*. Eri luokkiin kuuluvien arviointiperusteiden määrät näkyvät seuraavassa diagrammissa eroteltuna miesten ja naisten nimien mukaan.

Diagrammi 3. Nimenkantajan identiteetilähtöiset arviointiperusteet.

Diagrammista käy ilmi, että miesten ja naisten nimiin kohdistuvien arviointiperusteiden vaihtelu on tässä positiossa suurta. Nimenkantajaa koskevia arviointiperusteita esitti miesten nimissä 187 ja naisten 86 vastaajaa. Ero on huomattava, sillä miesten lukema merkitsee lähes joka kolmatta vastaajaa (32,0 %) ja naisten vain joka seitsemättä (14,7 %). Miesten nimissä nimenkantajan identiteettiin liittyviä arviointiperusteita mainittiin useammin kaikissa muissa luokissa, paitsi nimenkantajan ulkonäössä ja kielisyydessä. Nimenkantajan ulkonäkö on myös ainoa luokka, johon liittyviä perusteita ei miesten nimissä esiintynyt ollut lainkaan. Epätasaisuutta selittävät osaltaan erot miesten ja naisten nimilistoissa, sillä sisällöltään tietynlaiset nimet ovat voineet herättää helpommin mielikuvia nimenkantajan ulkonäöstä, sukupuolesta tai iästä. Seuraavaksi tarkastelen kutakin luokkaa yksityiskohtaisemmin omassa alaluvussaan.

3.3.1 Sukupuoli

Vastauksissa, joissa arviointiperuste liittyi nimen tai nimenkantajan sukupuoleen, nousi esiin kolme eri näkökulmaa: sukupuolen tunnistaminen tai sukupuolineutraalius, korostainen sukupuolisidonnaisuus sekä sopimattomuus tietylle sukupuolelle. Edellä mainittuja arviointiperusteita käytettiin vastauksissa yhteensä 64 kertaa, joista 52 miesten nimiä arvioidessa. Aineiston perusteella vaikuttaa siis siltä, että kielenkäyttäjät pitäisivät sukupuoleen liittyviä seikkoja tärkeämpinä miesten kuin naisten nimissä. Useimmiten arviointiperusteet ilmensivät nimiasennetta *huonosta nimestä ei tunnista sukupuolta*:

- (56) ”*Temppu*, ei siitä tiedä onko miehen vai naisen nimi.”
- (57) ”Ihan hirveitä nimiä, kun *Temppu* tai *Pääsky* ei edes selkeästi kerro, mitä sukupuolta ihminen on.”
- (58) ”*Macadamia* - ei vakiintunut etunimeksi; sukupuoli epäselvä.”
- (59) ”*Temppu* ja *Pääsky* ovat myös mielestäni liian sukupuolineutraaleja.”

Sukupuolen tunnistamattomuutta pidettiin huonon nimen piirteenä etenkin miesten nimissä, joissa arviointiperusteen esitti 29 vastaajaa; naisten nimissä siihen viitattiin vain neljästi. Vastajat perustelivat nimivalintojaan sillä, ettei nimestä erottanut, onko nimenkantaja mies/poika vai nainen/tyttö (56–57) sekä ilmaisivat sukupuolen olevan tunnistamaton tai epäselvä (58). Jotkut vastaajista käyttivät termiä sukupuolineutraali (59).

Termillä *sukupuolineutraali* viitataan etunimiin, jotka esiintyvät suhteellisen näkyvästi sekä miehillä että naisilla. Nimiä on myös kutsuttu unisex-nimiksi (Ainiala ym. 2008: 177). Osa näin käytetyistä nimistä on kuitenkin alun perin tarkoitettu tietyn sukupuolen nimiksi, mikä tekee termistä osittain harhaanjohtavan (Kiviniemi 2006: 113). Myös Antti Leino (2014: 806) on todennut, ettei pelkkä nimen esiintyminen eri sukupuolilla tee nimestä sukupuolineutraalia: lähes kaikilla tavanomaisillakin nimillä on muutama eri sukupuolta oleva nimenkantaja, mutta nimet ovat silti voimakkaan sukupuolisidonnaisia. Sukupuolen tunnistaminen nimistä perustuukin pitkälti perinteeseen ja oppimiseen, sillä nimissä ei aina ole sellaisia tunto-merkkejä, joiden perusteella ne voi päätellä miehen- tai naisennimiksi. Joidenkin vanhojen nimien sukupuoli on myös määritelty myöhemmin toisin, kuten esimerkiksi alkujaan miehenimestä naisennimeksi vakiintunut *Lahja* ja toiseen suuntaan mukautunut *Sulo*. Varsinkin oma-kielisten nimien vakiintumisessa jommallekummalle sukupuolelle on ollut horjuntaa. (Kiviniemi 2006: 113).

Suomenkielisistä nimistä sukupuolineutraaliuden tutkimusta on vielä hyvin vähän. Sini Söyrinki on kandidaatintutkielmassaan (2015) kansanonomastista metodologiaa hyödyntäen saanut viitteitä siitä, että useitakin nimiä voidaan kokea neutraaleiksi. Mitään selkeitä yhtenäisiä piirteitä nimen sukupuolineutraaliksi tai tietylle sukupuolelle kuuluvaksi ei kuitenkaan löytynyt, vaikka Söyrinki nostaakin esiin nimen semanttisen sisällön ja rakenteen (Söyrinki 2015: 20–21). Kulttuurisidonnaisia erojakin on, sillä esimerkiksi van Fleet ja Atwater ovat tutkimuksissaan huomanneet, että yhdysvaltalaiset kielenkäyttäjät tunnistavat tuttujen nimien (*Terry*, *Pat*, *Chris*) lisäksi myös keksittyjen tai uusien nimien sukupuolineutraaliuden (*Auren*, *Harah* ja *Linge*) (Van Fleet & Atwater, 1997: 1–2).

Miesten nimien listalla uusia, omakielisiä ja sukupuolisidonnaisuudessaan vielä vakiintumattomia nimiä ovat aineistossani *Pääsky* ja *Temppu*, naisilla *Salvia* ja *Pinkki*. Lisäksi naisten listalla on vieraskielinen *Macadamia*. Kiinnostavaa on, että vaikka nimet oli kyselylomakkeessa lajiteltu yksiselitteisesti miehen- tai naisennimiksi, koki moni vastaaja silti vaikeaksi tunnistaa nimien sukupuolta. Kyselylomakkeeni naisten listan sukupuolineutraaleimmat nimet sisälsivät joitakin monissa eurooppalaisissa kielissä naisten nimille tyypillisiä tunnusmerkkejä (Kiviniemi 2005: 16): sekä *Salvia* että *Macadamia* päättyvät a-kirjaimen, ja *Pinkillä* taas on värin ilmauksena feminiininen konnotaatio. Heli Perttula (2013: 80–90) on todennut, että miesten nimet päättyvät usein *o*- tai *i*-kirjaimiin, ovat naisten nimiä lyhyempiä ja myös niitä useammin alkavat ja päättyvät konsonantilla; *Temppu* ja *Pääsky* sopivat näistä kriteereistä vain viimeisimpään. Osa miesten ja naisten nimissä esiintyvistä eroista selittynee siis sillä, että miesten aineiston nimet ovat lähtökohdiltaan sukupuolineutraalimpia. Aineistoni perusteella ei siis voida tehdä yleistyksiä miesten ja naisten nimiin ja sukupuoleen liittyvistä asenne-eroista. Viitteitä niistä on kuitenkin näkyvissä, joten aihetta olisi kiinnostava tutkia laajemminkin.

Toinen sukupuoleen liittyvä asenne aineistossani on *huono nimi ei sovi nimenkantajan sukupuolelle*. Tämänkin asenteen kohdalla esiintymät olivat huomattavan paljon yleisempiä miesten nimien kohdalla, luultavasti osittain samoista syistä kuin sukupuolen tunnistamisessa. Tyypillinen arviointiperuste olikin, ettei nimi sopinut miehelle, koska se kuulosti enemmän naisen nimeltä. Lisäksi valittuja nimiä kuvailtiin *epämiehekkäiksi*, *feminiinisiksi*, *liian hennoiksi* tai *omituisiksi miehelle* sekä yleisesti *ei miehen nimiksi*.

- (60) ”*Pääsky* kuulostaa minun korvaan **paremminkin naisen nimeltä**, joskaan ei kovin hyvältä sellaiseltakaan.”
- (61) ”**Eivät kuulosta miehiltä nimiltä.**”
- (62) ”*Pääsky*: kaunis kyllä, mutta kovinkovin harvinainen, lisäksi **feministisen** [feminiinisen] **oloinen.**”
- (63) ”*Pääsky ei sovi pojan nimeksi.*”
- (64) ”Nimet ovat todella outoja ja **ei sovi tytöille**. Varsinkaan *Pinkki*, koska se on väri ja se ei voi olla mitään muuta.”

Kielteinen suhtautuminen sukupuolineutraaliuteen tai heikkoon sukupuolisidonnaisuuteen on huomattu tutkimuksissa aiemminkin (Järvinen 2001: 27–28). Lisäksi sukupuolineutraalien nimien on todettu kallistuvan enemmän feminiiniseen kuin maskuliiniseen suuntaan (Söyrinki 2015: 21). Miesten nimissä sukupuolen tunnistamattomuuteen vedottiin 23 kertaa. Naisten nimissä arviointiperuste nimen sopivuudesta tietylle sukupuolelle mainittiin vain kerran (esimerkki 65), jossa asenteen taustalla olevat seikat jäävät avoimeksi. Arviointiperusteiden ja

nimiasenteiden subjektiivisuudesta viestii se, että kyseinen informantti on pitänyt *Pinkkiä* sopimattomana tytön nimeksi, kun taas 7 muuta vastaajaa perusteli vastauksissaan nimen olevan korosteisesti naissukupuolinen.

- (66) ”*Pinkki on liian sukupuolistereotyyppinen.*”
- (67) ”*Pinkki ärsyttää, koska se on niin superisti tyttömäinen*, varsinkin kun on yrittänyt omalle tytölle joskus sanoa, että ei jokaisen vaatekappaleen ja lelun tarvitse olla pinkki väriltään.”
- (68) ”*Pinkkiä karseampaa nimeä en oikein voi tytölle keksiä.*”

Vastaajat kuvailivat *Pinkki*-nimeä *stereotyyppiseksi, supernaiselliseksi ja tyttömäiseksi* ilmентаen siten nimiasennetta *huono nimi korostaa sukupuolta*. Negatiivinen suhtautuminen vahvaan sukupuolisidonnaisuuteen näkyy myös esimerkissä 67, jossa nimi liitetään tyttömäisyyteen – ja on vastaajan mielestä sen vuoksi huono valinta. Jatkotutkimusten kannalta olisi kiinnostavaa selvittää, herättäisivätkö perinteisemmät, semanttiselta sisällöltään sukupuolta korostavat nimet (kuten *Veikka, Tytti* tai *Ukko*) kielenkäyttäjissä samanlaisia asenteita.

Vaikka miesten listassa olleet nimet olivat osin sukupuolineutraalimpia kuin vastaavat naisten nimet ja vaikuttavat siten osaltaan tulokseen, ei kaikkia eroja voida selittää nimi-valintojen kautta. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että miesten nimiä pidettiin huonoina siksi, että ne eivät ilmaisseet sukupuolta tarpeeksi selvästi tai olleet muutoin ”sopivia miehelle”. Naisten nimissä asenteet olivat vastakkaisia ja informantit pitivät epämiellyttävänä liian feminiinisiä nimiä: ikään kuin miesten nimissä sukupuolta pyrittäisiin korostamaan ja naisten nimissä häivyttämään. Toisaalta 64 sukupuoleen liittyvää mainintaa verrattain laajassa aineistossa eivät anna aihetta päätelmään, että nimenkantajan oletettu sukupuoli olisi kuitenkin kovin keskeinen tai yleinen nimiasenteiden lähde.

3.3.2 Kieli ja kansalaisuus

Sukupuolen lisäksi tutkimukseen vastanneet kielenkäyttäjät esittivät vastauksissaan oletuksia nimenkantajan kielellisestä identiteetistä, etenkin suhteessa etunimen sopivuuteen. Aineistoa analysoidessani pidin tähän liittyvät arviointiperusteet erillään kulttuuripositivisuudesta (luku 6) sen perusteella, pohdittiinko arviointiperusteissa yleisesti nimen kieltä tai sopivuutta kulttuuriin vai kuten tässä tapauksessa, sopivuutta nimenkantajalle. Nimenkantajan kansallista identiteettiä koskeva asenne *huono etunimi ei sovi suomalaiselle* ilmeni perusteluissa, joissa epämiellyttäväksi koettuja nimiä pidettiin sopimattomina suomalaisille nimenkantajille.

(69) ”*Macadamia* ja *Yessika* **eivät sovi suomalaislapselle.**”

(70) ”*Ben* **ei** ehkä sovi niin **suomalaiselle** nimeksi...?”

Esimerkeistä käy ilmi, että vastaajat rinnastavat nimenkantajan kielen ja kansalaisuuden toisiinsa: viitatessaan suomalaisuuteen he voivat siis tarkoittaa sekä kielisyyttä että kansalaisuutta. Koska näitä arviointiperusteita esiintyy aineistoissani muutoinkin melko vähän (yhteensä 32 mainintaa), en ole kokenut tarpeelliseksi lähteä erottelemaan niitä tarkemmin; aineistoni avulla se ilman ylitulkintaa olisi tuskin mahdollistakaan. Sen sijaan kiinnostavaa on, kuinka osa vastaajista esittää myönnytyksiä nimen sopivuudesta tietyn etnisen taustan omaaville ryhmille. Näitä kielenkäyttäjien muodostamia joukkoja olivat *suomenruotsalaiset* sekä *taustaltaan monikulttuuriset* suomalaiset:

(71) ”Niclas **sopii, jos kyseessä on esim. äidinkielenään ruotsia puhuva.**”

(72) ”Nimet **sopivat vain, jos perhe on monikielinen.**”

(73) ”**Eivät** ole suomalaisia **nimiä suomalaiselle lapselle**, tilanne erilainen, jos toinen **vanhempi on erimaalainen** ja hänelle nimi tuttu omasta kulttuuripiiristä tai muuten merkityksellinen.”

Esimerkit osoittavat, että asenteiden vahvuuksissa on eroja: toiset esittävät väitteitä (69) ja toiset pohtivia kysymyksiä (70). Vaikka kaikki vastaajat ovat valinneet arvioimansa nimet listan epämiellyttävimmiksi, moni vastaaja esittää myönnytyksiä ja ehtoja, joiden toteutuessa nimi ei olisikaan huono (71–73).

Nimen kielen ja nimenkantajan kieli-identiteetin suhteeseen liittyvät nimiasenteet vaikuttavat olevan yhtä yleisiä nimen sukupuolesta riippumatta, sillä miesten kohdalla niitä ilmeni 17 ja naisten 15 vastauksessa. Koko aineistoon verratessa esiintymien määrä on melko vähäinen, mutta se antaa viitteitä tietynlaisesta nimenkantajaan ja nimen kieleen liittyvästä asennoitumisesta, jossa vieraskielisten nimien koetaan sopivan vain rajoitetulle joukolle monikielisiä nimenkantajia.

Aineistosta välittyvä asennoituminen on linjassa nimilain kanssa, sillä etunimeksi ei voida hyväksyä nimeä, joka on muodoltaan tai kirjoitustavaltaan kotimaisen nimikäytännön vastainen. Poikkeuksena laissa mainitaan nimettävän kansalaisuus, perhesuhteet tai muu yhteys vieraaseen valtioon, jossa ehdotettu nimi vastaa nimikäytäntöä. (Nimilaki § 32.) Vaikka yksikään informanteista ei viitannut suoraan nimilakiin, voivat laista johtuvat nimeämiskäytännöt vaikuttaa vahvasti kielenkäyttäjien nimiasenteisiin: kieliyhteisöissä, joissa nimikäytäntöä ei säädellä laein, nimen kieleen liittyvät asenteet saattaisivat olla lievempiä. Esimerkiksi

angloamerikkalaisessa nimikulttuurissa lasten sukupuolineutraali nimeämien on tavallisempaa kuin Suomessa (Kotilainen 2012: 111).

Vieraskielisten nimien ja nimenkantajien identiteetin suhdetta on pro gradu -tutkielmassaan teemahaastattelumetodilla tutkinut Oljemark (2015). Haastatteluissa sivuttiin myös muiden kielenkäyttäjien informantteihin kohdistamia oletuksia. Lähes kaikki vieraskielisten etunimien kantajat olivat kokeneet identiteettiinsä kohdistuvia odotuksia, vaikka he eivät todellisuudessa juurikaan identifioituneet nimiinsä etnisyyden kautta. (mts. 75–76.)

Pelkän kielelliseen tai kansalliseen identiteettiin liittyvän arviointiperusteen lisäksi osa vastaajista on eritellyt tarkemmin, miksi nimi ei heidän mielestään sopisi suomalaiselle. Yleisimmin vastaajat kommentoivat nimen kirjoitus- ja ääntöasua:

(74) *Niclas ei mielestäni sovi suomalaiselle kirjoitusasunsa vuoksi.*”

(75) ”*Jakesta ei päälle päin näe, onko se ihan suomalainen Jake eli esim. kutsumanimi Jaakolla, missä tapauksessa minusta nimeksi olisi pitänyt antaa se Jaakko, vai onko se tarkoitus sanoa "tseik", jolloin se olisi minusta huono nimi supisuomalaisen perheen lapselle.*”

Nimilaki ottaa kantaa myös esimerkeissä 74 ja 75 esitettyihin tapauksiin: vieraskielisten kirjoitusmallien suosio ei ole muuttanut yleisohjetta, että nimissäkin tulisi noudattaa suomen kielen oikeinkirjoitussääntöjä, siis *Niklas* pro *Niclas*. Samoin arkityyliset puhuttelunimet, kuten *Jake* eivät virallisina etuniminä ole kotimaisen nimikäytännön mukaisia. Lapsen etua tavoitteleva nimeäminen pyrkii myös siihen, ettei nimenkantaja joutuisi jatkuvasti tavaamaan ja selittämään nimen kirjoitusasua. (Vilkuna 2005: 26–27.) Laadullisissa tapaustutkimuksissa esimerkiksi Oljemark on todennut informanttiansa joutuvan paitsi kommentoimaan vieraskielistä nimeään, myös etnisen ulottuvuuden takia perustelevaan oikeuttaan suomalaiseen identiteettiin (Oljemark 2015: 75). Esimerkkien 74 ja 75 kaltaisista vastauksista olen luokitellut nimiasennetta täsmentävät arviointiperusteet (*vaikea kirjoittaa, vaikea lausua*) kuuluvaksi käytännöllisyyspositioon, jota käsittelen luvussa 4.

3.3.3 Ikä

Nimenkantajan oletettuun ikään liittyviä arviointiperusteita tuotiin esiin 42 kertaa miesten ja 12 kertaa naisten nimissä. Perusteista hahmottuu nimiasenne *huono nimi ei sovi kaikenikäisille*. Sopimattomuutta tarkennettiin toisissa vastauksissa koskemaan aikuisikää tai lapsuutta. Lisäksi

mainittiin nimien leimautuminen tietylle ikäpolvelle; osa vastaajista taas ei osannut kuvitella valitsemiaan nimiä minkään ikäiselle nimenkantajalle.

Aikuisille sopimattomiksi luonnehdittuja nimiä kuvailtiin muun muassa *lapselliseksi* ja *lapsenomaisiksi*, ja niiden todettiin *sopivan taaperoilta, leikki-ikäisille* tai *vauvoille*. Osa vastaajista ilmaisi vain, ettei nimi täsmentämättömästä syystä sopinut aikuiselle.

(76) ” [Nimet ovat] pitkiä, **lapsellisia** tai tavaamista vaativia. **Pitää muistaa, että siitä ihmisestä kasvaa joskus aikuinen.**”

(77) ”*Temppu* ja *Pääsky* liian erikoisia **eivätkä sovi yli 2-vuotiaalle.**”

Ihmisen elinkaaresta suurin osa on aikuisuutta, mikä vaikuttanee siihen, että vastaajat pitivät juuri nimen sopivuutta aikuiselle tärkeänä. Etunimitutkija Eero Kiviniemi on todennut saman: hänen mukaansa lapsen nimeämisessä liiallista runollisuutta ja kaunomielisyyttä kannattaa usein varoa ja ajatella vaihtoehtojen sopivuutta myös aikuisiän kannalta (Kiviniemi 2006: 78). Joillakin vastaajilla subjektiiviset kriteerit nimen sopivuudesta tietylle ikäluokalle olivat yllättävän tarkkoja: epäselväksi jää, miksi esimerkissä 77 vastaajan mielestä nimet sopisivat kaksimutta eivät kolmevuotiaalle.

Vaikka tutkimusasetelmani ei keskity lasten nimeämiseen, osa vastaajista oli selkeästi arvioinut nimiä sen kautta, mikä olisi hyvä nimi lapselle. Vastaukset voivat johtua väärinymmärryksestä kysymyksenasettelussa, mutta toisaalta nimien arvioiminen liittyy ihmisen elämässä useasti oman lapsen nimeämiseen, joten arviointiperuste on looginen.

(78) ”*Lilahan* on nimi, samoin *Sini*, mutta *Pinkki* **ei toimisi ainakaan aikuisen naisen nimenä.**”

(79) ”*Outoja*. **Ei tule mielikuvaa pienestä pojasta.**”

(80) ”*Yrjö* taas **ei sovi mielestäni pienen vauvan nimeksi.**”

Edelliset esimerkit liittyvät osaltaan myös siihen, että tietyt nimet yhdistetään helposti tietyn ikäiseen henkilöön. Tämä johtuu siitä, että nimet nousevat usein suosioon tietynä aikana, eikä suosion aalto ole yleensä vuosissa mitattuna kovin pitkä. Jos nimellä on ollut vain yksi suosionhuippu, leimautuu se helposti tietylle ikäpolvelle kuuluvaksi. (Kiviniemi 2005: 18.) Miesten listalla tällaisia nimiä olivat *Yrjö* ja *Ilpo*, joista ensimmäisen suosionhuippu ajoittuu 1900-luvun alkuun, jälkimmäisen 1900-luvun puoliväliin. Naisten listalla taas *Pia*, joka oli suosituin 1960–70 -luvulla ja *Jonna*, joka nousi suosioon 1980- ja 90-luvulla ovat tällaisia sukupolvileimautuneita nimiä. Osa listojen uudemmissa nimistä taas edustaa vierasasuisten nimien uutta

yleistymistä vuosituhannen alusta (Kiviniemi 2005: 282). Tätä taustaa vasten on selkeää, miksi osa vastaajista on kokenut tietyille sukupolvelle leimautuneet nimet hankaliksi:

- (80) ”**15-vuotiailla pissistytöillä [nimet] menisivät, muissa ikäluokissa lähinnä huvittavia.**”
- (81) ”Nimistä tulee liian **voimakas mielikuva tietyn ikäiseen** ja tietynlaiseen henkilöön.”
- (82) ”Kuulostavat **vanhan ihmisen nimiltä.**”

Nimenkantajan ikään liittyvien assosiaatioiden lisäksi jotkut vastaajat kokivat valitsemiensa nimien olevan sopimattomia missä tahansa ikäluokassa (83) tai eivät täsmentäneet, minkä ikäiselle nimi ei heidän mielestään sopinut (84):

- (83) ”[Nimet ovat] yksinkertaisesti liian omituisia. **Eivät sovi oikein minkään ikäiselle ihmiselle.** Tai ihmiselle ylipäättään.
- (84) ”Nimet kuulostavat siltä, **etteivät sovi kaikenikäisille** ja ovat jopa kiusallisia.”

Aiemmissä tutkimuksissa nimen perusteella nimenkantajan ikää on arvioitu esimerkiksi pyytämällä informanteja liittämään nimiin adjektiiveja *vanha* tai *nuori*. Tutkimustuloksissa on havaittu, että varsinkin ikään liittyvät assosiaatiot ovat – muun muassa nimien suosionvaihtelusta johtuen – melko yleisiä (Järvimäki 2008: 62–64).

3.3.4 Persoonallisuus

Nimien arviointiperusteet koskivat myös oletuksia nimenkantajan luonteesta. Vastaukset edustivat pääosin kahta erilaista tyyppiä: niissä joko pohdittiin nimen sopivuutta nimenkantajan persoonallisuuteen tai esitettiin, millaisia luonteeseen liittyviä mielikuvia nimet herättivät. Nimi-asenteiksi erottuvat *huono nimi ei sovi kantajan luonteeseen* ja *huono nimi luo mielikuvan nimenkantajan persoonasta*. Miesten nimissä näihin liittyviä valintaperusteita käytettiin 21 ja naisten nimissä 12 kertaa. Vastaajat, jotka olivat huolestuneita nimestä syntyvien oletusten ja nimenkantajan persoonallisuuden vastaavuudesta perustelivat valintojaan muun muassa seuraavasti:

- (85) ”*Pinkki* on huvittava sana-assosiaatioiden takia - **entä jos lapsesta kasvaa rempseä poikatyttö, joka pukeutuu mustaan?**”
- (86) ”Nimet kuvaavat **ominaisuuksia, joiden vastaavuutta persoonaan ei nimeä antaessa voi tietää.**”

- (87) ”*Temppu viittaa selvästi kantajan luonteeseen* ’vekkulina’. Tämä saattaa olla rasite esimerkiksi vakavasti otettavana liikemiehenä.”

Esimerkin 87 arviointiperusteiden siitä, että tietyt nimet heikentäisivät nimenkantajan vakavasti ottamista, ilmaisi useampikin kielenkäyttäjää. Lisäksi vastaajat nostivat esiin, että tiettyjen nimien kantaminen olisi raskasta ujoille henkilöille ja että appellatiivisten sanojen (esimerkiksi *pinkki* ja *temppu*) antaminen etunimiksi oli heidän mielestään nimenkantajan persoonallisuuden ennaltamääräämistä.

Olen käsitellyt nimiin liittyviä mielikuvia jo edellä, mutta nostan osan niistä analysoitaviksi myös tässä kohtaa, sillä assosiaatiot ovat toisinaan myös suoria oletuksia nimenkantajan identiteetistä. Nimeen sisältyvä, jotain tarkoittava omakielinen ilmaus tai nimen rakenteellinen seikka vaikuttaa siis myös siihen, millaisia nimenkantajan persoonallisuuteen liittyviä mielikuvia ne herättävät. Seuraavissa esimerkeissä näkyvät esimerkkeinä *Temppu*-nimen merkityssisällön luoma assosiaatio ”kikkailevaan” henkilöön (88) ja epätavallisen kirjoitusasun herättämä mielikuva siitä jatkuvasti huomauttavasta nimenkantajasta (89):

- (88) ”*Temppu* kikkailee ja **on kaiken kaikkiaan hankala henkilö.**”
- (89) ”*Yessika* aiheuttaa ongelmia kirjoittaessa, koska kaikki luulevat sen olevan j:llä. **Voin myös kuvitella tyyppin olevan jatkuvasti näsäviisaasti korjaamassa kirjoitusasua** ’se on yyyyyllä...’”

Samanlaisia, nimen merkityssisältöön liittyviä arviointeja nimenkantajasta on aiemmin huomannut Saija Järvimäki (2008). Pro gradu -tutkielmassaan hän toteaa, että kielenkäyttäjät pitivät esimerkiksi nimiä *Iloa*, *Hilppa* ja *Varma* sopivina iloiselle, hilpeälle ja luotettavalle henkilölle (mts. 62). Osa oman aineistoni mielikuvista taas oli hyvin subjektiivisia, eivätkä ne liittyneet selkeästi nimen merkitykseen tai muotoon. Huomattavan usein nimenkantajan identiteettiä negatiivisessa sävyssä arvioivissa vastauksissa valitut nimet olivat vieraskielisiä, kuten seuraavissa esimerkeissä:

- (90) ”*Paola*, **naiseksi pukeutunut mies.**”
- (91) ”*Jakesta* tulee mieleen **vähän kouluttautunut, ehkä vähän nilkki tai tyhmä pulistelija.**”
- (92) ”*Jake* ja *Niclas* **kuulostavat itsekkäiltä.**”

Esimerkkien 88–92 kohdalla ei ole täysin yksinkertaista sanoa, millaisesta positiosta nämä nimiasenteet oikeastaan muodostetaan: ne heijastavat toki nimeä arvioivan kielenkäyttäjän subjektiivisia mielikuvia, mutta toisaalta linkittävät itse nimen arvioimisen myös oletetun

nimenkantajan identiteettiin. Tässä tutkimuksessa jaottelen tämän tyyppiset arviointiperusteet kuuluviksi molempiin positioihin: ne edustavat mielestäni sekä negatiivista mielikuvaa (arvioijan identiteettipositio) että oletuksia nimenkantajan persoonallisuudesta (nimenkantajan identiteettipositio).

3.3.5 Ulkonäkö

Sukupuolen, iän, kielen ja persoonallisuuden lisäksi kielenkäyttäjät esittivät oletuksia nimenkantajien ulkonäköön liittyen. Arviointiperusteet ovat samankaltaisia kuin nimenkantajan persoonallisuuden suhteen: vastaajat ovat siis pohtineet nimen sopivuutta nimenkantajan oletettuun ulkonäköön tai maininneet siitä herääviä mielikuvia. Nimiasenteita on kahdenlaisia: *huono nimi ei sovi nimenkantajan ulkonäköön ja etunimen ei tule herättää mielikuvia ulkonäöstä*. Kiinnostavaa tämän luokan suhteen on, että miesten nimistä ulkonäköön liittyviä perusteluja ei ollut lainkaan. Myös naisten nimissä ne olivat harvinaisia, sillä koko aineistossa esiintymiä on vain seitsemän. Nimen sopivuutta ulkonäköön kommentoitiin esimerkiksi seuraavasti:

- (93) ”*Pinkki* on oikeastaan ihan söpö nimi, mutta **auta armias, jos tyttö on naamaltaan yhtään punakka.**”
- (94) ”*Pinkki*-niminen joka **pukeutuu vaan pinkkiin**. Se olis karmeeta se.”
- (95) ”*Macadamia* on ihan kaunis nimi, **sopii hyvin esim. tummaihoiselle (afrikkalaiselle), ei siis mielestäni suomalaiselle tavalliselle.**”

Esimerkissä 93 vastaaja pitää ongelmallisena *Pinkki*-nimen vaaleanpunaista väriä tarkoittavaa merkityssisältöä suhteessa nimenkantajan ihonväriin. Samankaltainen suhtautuminen liittyy esimerkissä 94 nimenkantajan pukeutumiseen. Esimerkit implikoivat, että vastaajien mielestä nimen ja ulkonäön liiallinen vastaavuus ei ole tavoiteltavaa. Havainto on kiinnostava, sillä persoonallisuuden kohdalla useat vastaajat pelkäsivät täysin vastakkaista tilannetta, nimen ja persoonan kohtaamattomuutta. Vielä syvemmälle kielenkäyttäjien yksilöllisiin mielikuviiin ja asenteisiin osuu esimerkki 95, jossa vastaaja käyttää nimen arvioimisessa omaa etnisyyteen ja ihonväriin pohjautuvaa luokitteluaan ”afrikkalaisista” ja ”tavallisista suomalaisista”. Samanlaisia, ennakkoluuloisia asenteita toisintavat vastaukset, joissa nimi synnyttää oletuksia sekä nimenkantajan persoonasta että ulkonäöstä. Esimerkeissä 96 ja 97 nämä yhdistyvät vaaleahiukaisia naisia koskevien kulttuuristen asenteiden kanssa.

- (96) ”*Yessika* on ihan kiva, vaikka siitäkin **tulee mielikuva halvahkon oloisesta vetyperoksidiblondista.**”
- (97) ”*Pinkki* on **kuin tyhmä blondi.**”

Järvimäen (2008) tutkimuksessa nimenkantajan *kauneus* ja *rähjäisyys* olivat kaksi useimmin mainittua, ulkoisiin ominaisuuksiin liittyvää mielikuvaa. Vastakohta on kiinnostava, sillä aineistossani epämiellyttäväksi kokemiaan nimiä *rumiksi* kuvailleet eivät kuitenkaan esittäneet oletuksia nimenkantajan ulkomuodosta. Ulkoiseen olemukseen liittyvät arviointikriteerit ovat aineistossani muutoinkin harvinaisia. Etunimiasenteiden suhdetta nimenkantajan ulkonäköön olisikin kiinnostava verrata sen mukaan, onko kyse miellyttäväksi vai epämiellyttäväksi arvioituista nimistä.

3.3.6 Muut

Tässä alaluvussa käsittelen muita nimenkantajaan liittyviä arviointiperusteluita. Arviointiperusteet liittyvät etenkin nimenkantajan sosiaaliseen identiteettiin: niistä hahmotettava nimiasenne on *huono nimi vaikuttaa negatiivisesti kantajan sosiaaliseen elämään ja tulevaisuuteen*. Yleisin yksittäinen arviointiperuste oli kiusaamisen mahdollisuus: vastaajat pitivät valitsemiaan nimiä huonoina, koska epäilivät niiden aiheuttavan haukkumanimiä ja koulukiusaamista. Nimiä luonnehdittiin myös adjektiivilla *leimaava* ja niihin viitattiin nimikategorialla *pilkkanimi*. Miesten nimissä nimenkantajan sosiaaliseen identiteettiin liittyviä perusteluita esitti 67 vastaajaa, naisten nimissä 21.

- (98) ”Nämä nimet tuntuvat siltä, **että [nimenkantajat] saavat varmasti elämänsä aikana kuulla niistä.**”
- (99) ”**Näillä nimillä kerjätään vaikeuksia.** Erityisesti lapset ovat julmia ja **keksivät kiusaamisen aiheita pienemmistäkin asioista kuin nimi.**”
- (100) ”Tällaisen nimen **kantajalle tulee** väkisininkin helposti **sosiaalisia vaikeuksia, esim. tulee kiusatuksi.**”
- (101) ”*Yessika* **tarkoittaa ’kylläsika’, mahdollistaisi kiusaamisen.**”
- (102) ”Nimen pitää olla sellainen, **ettei siitä ainakaan kiusata.**”

Sekä miesten että naisten nimilistassa oli nimiä, jotka useampi vastaaja oli arvioinut huonoiksi mahdollisen kiusaamisen takia: *Yrjö, Onnimanni, Temppu, Pääsky, Yessika, Mona, Pinkki* ja *Macadamia*. Ero miesten ja naisten nimissä ei siis selity sillä, että nimilistat olisivat olleet tältä osin liian epätasapainoisia. Eräs selitys nimiasenteen esiintymismäärien eroille on, että

kielenkäyttäjät kokisivat poikien koulukiusaamisen olevan yleisempää tai ongelmallisempaa kuin tyttöjen. Kansallisen terveystutkimuksen tutkimusraporttien mukaan koulukiusaamisen kokemukset olivat vuonna 2017 yläasteikäisillä pojilla hiukan yleisempiä (7 %) kuin tytöillä (5 %). (Terveystutkimuksen ja hyvinvoinnin laitos.)

Naisten nimissä *Yessikan* merkitys ”yes sika”, ”jee, sika” (*kyllä sika*) tai yleisesti viittaus *sikaan* mainittiin mahdollisen kiusaamisen yhteydessä 6 kertaa ja ilman suoraa kiusaamismainintaa vielä 19 muussa vastauksessa. Kiinnostavaa on, että nämä vastaajat usein totesivat, että nimi olisi hyvä tai parempi, jos se kirjoitettaisiin *j*:llä *y*:n sijaan. Kuitenkaan kirjoitusasu *Jessika* ei poista nimenosaa *sika* ja nimen merkitys on edelleen sanailmauksena sama. Vaikuttaakin siltä, että jokin yksittäinen, negatiiviseksi koettu nimen piirre – esimerkiksi kirjoitusasun muuntelu vierailta kirjaimilla – saa kielenkäyttäjät huomaamaan nimistä muitakin ”huonoja” piirteitä, vaikka perustelut eivät ole johdonmukaisia tai pitäviä.

Kiusaamista lukuun ottamatta nimenkantajan sosiaalista identiteettiä tai tulevaisuutta spekuloidut mielikuvat eivät esiintyneet kielenkäyttäjille yhteisinä, vaan ilmensivät erilaisia sosiaalisia merkityksiä:

- (103) ”**Olisi vaikea vakuuttaa asiantuntijana, jos nimi on *Pinkki*.**”
- (104) ”***Yessika* ei istu minkään yrityksen hallituksessa.**”
- (105) ”**Kaksoisnimet ovat hankalia kirjoittaa ja niistä tehdään usein lempinimiä, joista nimen kantaja harvoin pitää.**”
- (106) ”**Mietin myös, että miten kaverit suhtautuvat nimiin esimerkiksi koulussa.**”

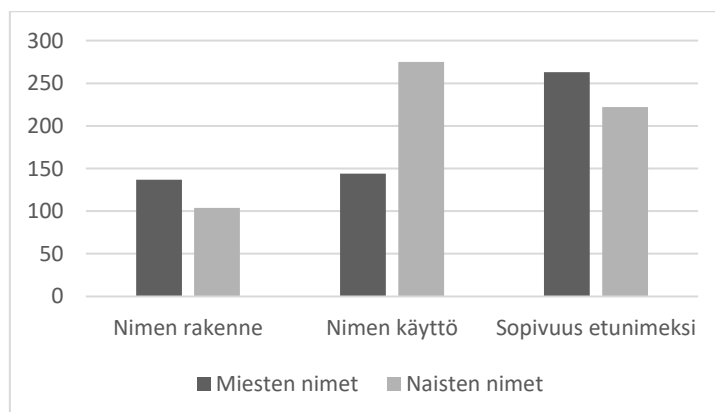
Esimerkeissä 103–106 edustuu melko subjektiivisia arveluja nimenkantajien mahdollisista työtehtävistä ja muista sosiaalisista kokemuksista. Esimerkeissä 103 ja 104 vastaajat tuntuvat liittyvän omia nimimieltään nimenkantajan ammatilliseen pätevyyskysymykseen. Esimerkkien 105 ja 106 taas voisi tulkita liittyvän paitsi edellä käsiteltyyn kiusaamiseen – jos epämieluisiksi lempinimiksi luetaan myös pilkkanimet tai ”nimiin suhtautuminen” on kiusaamista – myös ylipäättään siihen, millaisia oletuksia sosiaalisia merkityksiä muut nimiin liittyvät. Esimerkin 106 ”nimiin suhtautuminen” kattaisi esimerkiksi etunimen perusteella syntyvän epäluuloisuuden, eriarvoistamisen tai stereotypioinnin.

4 Käytännöllisyyslähtöiset nimiasenteet

Toinen laajasti aineistossani edustuva arviointipositio on käytännöllisyys. Aldrin esittää väitöskirjassaan jatkumon *käytännöllisestä* nimeämisestä *esteettiseen*. Aldrin luokittelee käytännölliseen sosiaaliseen positioon kuuluviksi vanhemmat, jotka pitivät nimeämisessä tärkeänä helpokäyttöisyyttä ja nimen toimivuutta erilaisissa tilanteissa. Vanhemmat kuvailivat valitsemiaan nimiä esimerkiksi ”yksikertaisiksi” tai ”helpoiksi sanoa ja kirjoittaa”. Esteettiseen positioon asettuvat vanhemmat taas pitivät tärkeämpänä nimen kauneutta ja kirjoitustyylin ulkomuotoa, vaikka usein nämä kaksi positiota pyrittiin yhdistämään. (Aldrin 2011a: 121.) Vaikka Aldrinin malli sopii hyvin lapsen nimeämiseen, olen tässä tutkimuksessa pitänyt käytännöllisyyslähtöisyyttä omana positionaan: koen esteettisten nimiasenteiden liittyvän kiinteämmin nimimakuun, kun aineistona on epämiellyttäväksi koettuja nimiä.

Aineistoni käytännöllisyyslähtöiset nimiasenteet jakautuvat kolmeen ryhmään, jotka ovat *nimen käyttö*, *nimen rakenne* ja *sopivuus etunimeksi*. Eri luokkiin kuuluvien nimiasenteiden jakauma on esitetty seuraavassa kaaviossa.

Diagrammi 4. Käytännöllisyysposition nimiasenteet luokittain.

Hankala (2013) on tutkinut hankaliksi koettujen nimien sisältöä ja niiden suhdetta kantajan nimi-identiteettiin todeten, että ongelmaksi muodostuu useimmin sosiaalisen ympäristön tottumattomuus tietynlaisiin nimiin. Näiden hankaluuksien tuottajiksi hän mainitsee epätavallisen muodon, merkityksen, harvinaisuuden tai rinnakkaisfunktiossa toimimisen. Hankala erottaa toisistaan nämä hankaluuden syyt ja niistä nimenkantajille aiheutuvat käytännön ongelmat, kuten nimen toistamisen, selittelyn tai sukupuoli oletuksen korjaamisen. (Hankala 2013: 95).

Oljemarkin tutkimuksen vieraskielisiä nimiä kantavat informantit taas ovat kertoivat nimen hankaluuden syntyvän pääosin siitä, että ääntöasusta ei voinut päätellä kirjoitusasua tai toisinpäin (Oljemark 2015: 75). Hankalan ja Oljemarkin tutkimustulosten mukaiset syyt ja seuraukset linkittyvät aineistoni nimiasenteissa toisiinsa: vastaaja on saattanut esimerkiksi perustella, että harvemmin etunimenä käytetty nimi johtaa siihen, että nimenkantaja joutuu selittämään nimeään tai epätavallinen kirjoitusasu siihen, että nimeä joutuu päivittäin tavaamaan. Seuraavissa alaluvuissa erittelen käytännöllisyyspositiosta tehtyjä nimiarvioita siten, että arviointiperusteesta erottuisi nimenomaan nimiasenne, esimerkiksi *vaikea kirjoitusasu tekee nimestä epämiellyttävän*.

4.1 Sopivuus etunimeksi

Koko aineiston useimmin käytetyt valintaperustelut liittyvät nimen sopimattomuuteen etunimeksi. Naisten nimissä 222 ja miesten nimissä jopa 263 vastaajaa piti epämiellyttäväksi valitsemiaan etunimiä sopimattomina joko nimen merkityksen, muodon tai rakenteen vuoksi. Tämänkin valintaperustelun kohdalla laaja joukko vastaajia on ilmaissut hyvin epätäsmällisesti, miksi nimet heidän mielestään ovat sopimattomia, ja he kommentoivat niitä seuraavasti:

- (107) ”Kaikki valitut [nimet] ovat **omituisia etunimiksi**.”
- (108) ”*Pääsky* ja *Temppu* **eivät mielestäni sovi** ihmisen nimiksi.”
- (109) ”*Pinkki* **ei sovellu** ihmisen nimeksi.”
- (110) ”*Ulriikka* **ei kyllä sovi** kenellekään.”

Esimerkit osoittavat, että kielenkäyttäjillä on tietynlainen taju siitä, millaiset nimet ovat jollakin tapaa ”hyväksytyjä” tai ”sopivia”. Suomessa nimilaki määrää, että ”etunimeksi ei voida hyväksyä nimeä, joka on sopimaton tai jonka käyttö voi muutoin aiheuttaa ilmeistä haittaa” (Nimilaki 32 b §). Nimen merkityssisältöön liittyvää sopimattomuuteen vastaajat kuvailivat nimiä *kaksois-* ja *monimerkityksellisiksi*, *leksikaalistuneiksi*, *jotakin tarkoittaviksi*, *yleisnimiksi*, *appellatiiveiksi* ja *liian kuvaaviksi*. Vastauksista päätellen nimien tietynlainen merkityssisältö koetaan erittäin vahvasti epämiellyttävyyttä aiheuttavaksi piirteeksi. Vahvimmin esille nousivat voimakkaan merkityssisällölliset nimet *Macadamia*, *Pääsky*, *Yrjö*, *Temppu*, *Salvia* ja *Pinkki*:

- (111) ”*Pinkki* on väri ja se ei voi olla mitään muuta.”
- (112) ”*Pinkki* on väri, *Salvia* on mauste ja *Macadamia*... Eikö se ole joku pähkinä?”
- (113) ”*Temppu* ja *Pääsky* ovat yleisnimiä, eivät sovellu.”

(114) ”Yrjö tarkoittaa oksennusta.”

Toiset vastaajat esittivät perusteluina myös kiinnostavia analogioita siitä, miksi merkityssisällöltään väri tai muu yleisnimi ei olisi sopiva etunimeksi:

(115) ”Pääsky... Miksei *Talitintti*?”

(116) ”*Pinkki* ei mielestäni muuten vaan sovi nimeksi, sama kuin lapselle laittaisi nimeksi *Musta* tai *Keltainen*.”

(117) ”*Macadamia* on yhtä huono nimenä kuin *Cashew*.”

Aineistoesimerkeissä näkyvien nimiasenteiden vahvuus ja laajuus ovat kiinnostavia. Suomen kielessä on monia perinteisiä ja uudempia nimiä, joiden merkityssisältö on väri (*Roosa, Sini*), teonnimi (*Voitto, Taisto*), kasvi (*Lilja, Minttu*), luontoon liittyvä yleisnimi (*Tuuli, Pyry, Meri*) tai jopa pähkinä (*Terho*). Vaikka aineistoni vastaajien mukaan nimen merkityssisältö on vaikuttanut nimien epämiellyttävänä kokemiseen, se tuskin on ensisijainen tai ainoa syy. Kiviniemi (1982: 152) on todennut, että nimillä ja nimityypeillä on jatkuvasti vaihteleva kurssinsa, joka määräytyy etupäässä sosiaalisin perustein. Vaikka nimet vaikuttaisivat sisältönsä puolesta olevan epäsuosittuja, saatetaan nimenannossa samaan aikaan suosia toisia, sisällöltään yhtä selviä nimiä (mts.).

Vain hyvin harva vastaaja koki, että nimen merkityssisällön puuttuminen – eli se, että nimi ei tarkoittanut mitään – teki nimestä huonon. Näissä tapauksissa syy vaikutti olevan siinä, ettei nimeä arvioinut vastaaja tunnistanut nimen sisältävän kielenaineksen merkitystä:

(118) ”Eihän *Manni* **edes tarkoita mitään**.”

(119) ”*Onnimanni* **tarkoittanee kutakuinkin samaa** kuin *Oltermanni*?”

(120) ”**Mikä tämä *Macadamia* on?** Kuin *Macarena* ja *Akatemia* yhdistettynä.”

Tutkimustuloksista voi päätellä, että suomalaisessa nimisysteemissä kielenkäyttäjät vaikuttavat edelleen suosivan läpinäkymättömiä, juuri etunimiksi kiteytyneitä nimirakenteita. Toisaalta asenteisiin näyttää vaikuttavan myös tottumus: sellaiset merkityksen sisältävät tai appellatiiviset etunimet, jotka ovat jo kieleen vakiintuneita tai herättävät yleisesti positiivisen mielikuvan, tunnutaan hyväksyttävän helpommin. Tätä havaintoa tukee myös se, että semanttisesti läpinäkyvä, selkeän sanamerkityksen omaava nimi *Onni* valittiin epämiellyttäväksi nimeksi äärimmäisen harvoin.

Merkityksen lisäksi vastaajat pitivät sopimattomina tietynlaisia nimirakenteita ja nimeämiseen liittyviä konventioita. Vastaajat vertasivat epämiellyttävänä pitämiään nimiä

etunimityyppeihin ja kokivat niiden muistuttavan jotain muuta nimeämistyyliä enemmän. Näistä useimmin viitattiin eläinten, usein tarkennetusti lemmikkieläinten nimeämiseen:

- (121) ”*Pinkki* sopii lemmikkipuudelille.”
- (122) ”*Pinkki* on lehmän nimi.”
- (123) ”*Pinkki* sopii vain vaikkapa lemmikkiponin nimeksi.”
- (124) ”*Temppu* ja *Onnimanni* voisivat olla koirakaveruksia.”

Eläinten nimeäminen noudattaa tutkimusten mukaan usein tietynlaista kaavaa. Valitsemisissaan nimissä vastaajat ovat voineet havaita koirien kutsuanimille tyypillisen *ke*-johtimen käytön (*Jake*) tai semanttisen nimeämisen: koirat tekevät temppuja (*Temppu*) ja ovat usein onnellisia tai tekevät omistajansa sellaisiksi (*Onnimanni*). Lehmillä taas etenkin *kki*-loppuiset nimet (*Pinkki*) muodostavat suomalaisen lehmännimen prototyypin. (Ainiala ym. 2008: 267–269.) Muita vastaajien tunnistamia nimikonventioita olivat taitelijanimet, lempi- ja sukunimet sekä lelujen nimeäminen:

- (125) ”*Pinkki* voisi ehkä olla jonkun taitelijanimi.”
- (126) ”*Onnimanni* ja *Temppu* kuulostavat sirkuspellejen lavanimiltä.”
- (127) ”*Pinkki* on enemmänkin pehmolelun kuin ihmisen nimi.”
- (128) ”*Jake* ja *Onnimanni* ovat lempinimiä eivätkä ns. oikeita nimiä.”
- (129) ”*Pääsky* ja *Knuutti* kuulostavat sukunimiltä.”

Epävirallisia lisänimiä on tutkittu paljon: yleisimmin niitä käytetään yksilön puhuttelun ja hänestä puhumisen helpottamiseksi (Ainiala ym. 2008: 250). Tällaisen kaavan ovat huomanneet aineistossani vastaajat ehdottaessaan *Jakea* esimerkiksi *Jaakosta* ja *Jarkosta* muodostetuksi lempinimeksi. Varsinkin lapsille annetut lempinimet voivat usein olla niin kutsuttuja hellittely- tai hoivanimiä, joiden motiivina on helppouden sijaan kiintymyksen osoittaminen (mt. 253). Tyypillistä tällaisille lisänimille ovat niin kutsutut hoivajohtimet tai riimittely, jollaisia edustavat lempinimimäisiksi luonnehditut *Pinkki* (*Piia* > *Pinkki*) ja *Onnimanni* (*Onni* > *Onnimanni*).

Sukunimien tunnistamisen suhteen esimerkin 129 vastaaja on oikeilla jäljillä, sillä sekä *Pääsky* että *Knuutti* esiintyvät useammin suku- kuin etunimenä, vaikka nimet ovat molempina harvinaisia (Väestörekisterikeskus). Molemmat ovat kantasanatyyppisiä sukunimiä, joiden osuus suomalaisten sukunimistä on vain noin 18 % (Ainiala ym. 2008: 246). Toisaalta suomalaiset kielenkäyttäjät ovat ehkä tottuneempia sanasisältöisiin nimiin enemmän sukunimissä, mistä assosiaatio saattaa johtua. Lisäksi *Knuutti*-nimen *la*-johtimellinen sukunimityyppi *Knuuttila* on 1860 kantajallaan jo paljon *Knuuttia* yleisempi (Väestörekisterikeskus).

Esimerkeissä 125 ja 126 mainitut taitelija- ja lavanimet ovat nimikategorioita, joilla on useimmiten kaupallinen tavoite: ne pyrkivät nimeämisen kautta kuvaamaan osaamista ja löytämään oikeat asiakkaat (Ainiala ym. 2008: 323). Tätä taustaa vasten tavallista etunimeä kuvailevammät tai merkitykseltään läpinäkyvämmät nimet voidaan helposti tulkita esimerkkien 125 ja 126 tavoin esiintyjänimiksi. *Pinkki*-nimen kohdalla assosiaatiota vahvistanee myös yhdysvaltalainen tunnettu artisti *P!nk* eli Alecia Beth Moore.

Edellisten lisäksi olen erotellut etunimeksi sopimattomiksi koettujen nimien luokkaan vastaukset, joissa nimivalintoja perusteltiin sillä, ettei vastaaja joko tunnistanut nimeä tai hyväksynyt sitä sellaiseksi:

- (130) ”Nämä nimet kuullessaan ei voi olla varma, onko kysymys ihmisen nimestä vai jostakin muusta.”
- (131) ”*Temppu* ja *Pääsky* eivät ole etunimiä.”
- (132) ”Nämä eivät todellakaan ole ihmisen nimiä.”
- (133) ”*Macadamia* ja *Pinkki* eivät voi olla virallisia etunimiä.”
- (134) ”Kamalaa, ovatko nuo oikeita nimiä?”
- (135) ”En osaa kuvitella valitsemiani nimiä lapselle todellisina lainkaan.”

Koska henkilönnimien perustehtävänä pidetään yleisesti identifiointia eli erottautumista muista (esim. Ainiala ym. 2008: 163), on nimen tunnistettavuus ymmärrettävästi tärkeä osa toimivaa ja hyvää etunimeä: mikäli puheessa käytetty ilmaus sekoittuu esimerkiksi eläimen nimeksi tai yleisnimeksi, voidaan perustellusti puhua hankalasta nimestä. Toisaalta henkilönnimisysteemi on jatkuvassa muutoksessa ja aina kytköksissä muuhun sosiaaliseen ympäristöön. Monet aikanaan uudet ja erikoiset etunimet – joita silloin harva olisi ehkä pitänyt sopivina etuniminä – ovatkin ajan kuluessa vakiintuneet osaksi suomalaista etunimisysteemiä.

4.2 Nimen käyttö

Nimen käyttöön liittyviksi nimiasenteiksi olen eritellyt asenteet, joissa käytännöllisyyden määritelmä on samanlainen kuin Aldrinilla (2011a: 125): vastaajat ovat siis pohtineet etunimen käyttöä ja toimivuutta joko yleisesti tai määräytyissä nimenkäyttötilanteissa. Tämän luokan arviointiperusteet ilmentävät nimiasennetta *huono nimi on epäkäytännöllinen*. Miesten nimien aineistossa tällaisia arviointiperusteita esitti 144 ja naisten nimissä 275 vastaajaa. Vastaajat, jotka eivät täsmentäneet nimen käytön hankaluutta tarkemmin, kuvailivat epämiellyttävinä

pitämiään etunimiä muun muassa *vaikeiksi, haastaviksi, epäkäytännöllisiksi, selittelyä vaativiksi, monimutkaisiksi ja hankaliksi*:

- (136) ”*Onnimanni* on nimenä haastava.”
- (137) ”*Pääsky* on epäkäytännöllinen nimi.”
- (138) ”*Macadamia* on liian vaikea nimi.”

Vastaajat, jotka täsmensivät nimen hankaluuden johonkin tiettyyn osa-alueeseen, kommentoivat useimmiten kirjoittamisen, lausumisen ja muistamisen vaikeutta. Käytännöllisyyttä arvioineet vastaajat pitivät nimiä usein hankalana useista eri syistä, esimerkiksi sekä ääntämisen että kirjoittamisen kannalta. Tällainen kokemus onkin kielenkäyttäjälle luultavasti melko tavallinen, sillä jos nimen kuullessaan on vaikea tietää sen kirjoitusasua, on vastaavasti usein kirjoitusasun perusteella vaikea tietää ääntöasua.

- (139) ”*Niclas* ja *Jake* joutuvat aina selittämään, miten nimi kirjoitetaan tai äännetään ja virheitä tulee taatusti.”
- (140) ”Nimi on huono, jos koko ajan joutuu selittämään nimen alkuperää tai oikeaa kirjoitusasua.”
- (141) ”Kirjoitetaanko se *Yessika, Yessica, Jessica...*?”
- (142) ”Kyseiset nimet ovat vaikeita muistaa, kirjoittaa ja lausua.”

Edelliset esimerkit edustavat hyvin aineistoni yleisimpiä nimen käyttöön liittyviä perusteluja. Hankalan tutkimuksessaan (2013) huomaama sosiaalisen ympäristön ja nimen suhde näkyy myös omassa aineistossani. Seuraavat esimerkit osoittavat, miten nimeen liitetty hankaluus syntyy suhteessa nimeä arvioivan henkilön identiteettiin:

- (143) ”*Ilpo* on mielestäni hankala lausua. Olen Pohjanmaalta, ja suussani *Ilposta* tulee *Ilipo*.”
- (144) ”*Jakesta* ei tiedä, pitäisikö se lausua suomen vai englannin kielen mukaisesti.”
- (145) ”*Pia* valikoitui [epämiellyttäväksi nimeksi] sen takia, että haluan nimen kirjoitettavan kuten se lausutaan, enkä pidä nimistä, joiden kirjoitusasu voi aiheuttaa epäselvyyttä.”
- (146) ”Ainakin minun olisi todella vaikea muistaa, miten *Macadamia* tai *Yessika* kirjoitetaan.”

Moni vastaaja täsmensi vastauksissaan, mistä tietystä kielen rakenteellisesta piirteestä, esimerkiksi vierasperäisestä kirjaimesta, vaikeus syntyi. Tällaiset vastaukset erotin kuuluvaksi kahden eri luokkaan, sillä perusteluissa viitattiin sekä nimen käytön ongelmaan että rakenteelliseen seikkaan. Käsittelen nimien rakennepiirteisiin liittyviä asenteita tarkemmin luvussa 4.3.

Kirjoittamisen, lausumisen ja muistamisen lisäksi jotkut vastaajat täsmensivät nimien hankaluuden siihen, että ne sekoittuivat herkästi muihin samankaltaisiin nimiin (147–149) tai eivät erottuneet tarpeeksi selkeästi (150):

(147) ”*Knuutin* sekoittaa helposti *Kuuttiin* tai *Nuuttiin*.”

(148) ”*Pääsky* ja *Tempu* voivat sekoittua erisnimiin.”

(149) ”*Paola* on liian vaikea, koska se ei ole *Paula* eikä myöskään *Paolo*.”

(150) ”*Paolasta* tulee helposti *Paula*, *Yessikasta* *Jessika* tai *Jessica*.”

Edellisten lisäksi sekä miesten että naisten nimissä vastaajat pitivät epäkäytännöllisenä nimien yhdistämistä muihin nimiin. Erityisesti kommentoitiin vieraskielisten nimien sopivuutta suomalaisiin sukunimiin:

(151) ”Noin vahvasti ulkomaalaiset nimet sopivat vain silloin, kun sukunimikin on kansainvälinen.”

(152) ”Ei olisi mukava olla *Ben Hämäläinen*, *Niclas Savolainen* tai *Oliver Suomalainen*.”

(153) ”*Macadamia* on ihan kaunis nimi. Mutta vaikka *Macadamia Mäkikorpi*...”

Kiinnostavaa on, miten esimerkissä 153 esteettisyys ja käytännöllisyys kahtena erilaisena arviointipositiona muodostavat kielenkäyttäjän lopullisen arvion nimestä: esteettisyys (”*Macadamia* on ihan kaunis nimi”) häviää käytännölliselle ja kulttuuriselle nimiasenteelle (”Vieraskielisiä nimiä ei tule yhdistää suomalaisiin sukunimiin”). Esimerkki havainnollistaa hyvin, kuinka nimistä tehdyt arviot syntyvät monen eri position summana ja vaihtelevat tilanteittain.

Yksittäisiä tai harvemmin mainittuja valintaperusteita olivat myös nimien taivutuksen epäselvyys (156) sekä kansalaisuuden (154) ja kutsumanimien tunnistaminen (155):

(154) ”*Jake* aiheuttaa hämmennystä: **onko hän suomalainen?**”

(155) ”En pidä kaksiosaisista nimistä, aiheuttavat sekaannusta, **kumpaa nimeä kyseinen henkilö käyttää** jne.”

(156) ”*Yessika* on sekoitus eri kieliä, sen lausuminen ja **taivutus ovat epäselviä**.”

Kokonaisuudessaan nimen käyttöön liittyvissä arviointiperusteissa suurin osa vastaajista siis arvioi nimiä jo arkikokemuksen kautta loogisiksi muodostuvilla tavoilla: lausumisen, kirjoittamisen ja muistamisen tulisi olla riittävän helppoa, jotta nimi toimii funktiossaan, identifioimaan yksilön ja erottamaan hänet muista – sekä puheessa että kirjoitettuna. Suomen kulttuurikontekstissa näitä arviointiperusteita säätelevät tietysti kielen ja nimenannon konventiot.

Kuten monien muidenkin käsittelemieni arviointiperusteiden kohdalla, myös käytännöllisyyspositio tuntuu perustuvan osin nimeä arvioivan henkilön omiin sosiaalisiin merkityksiin. Nimilain mukaan epäselvissä tapauksissa kielenkäyttäjä saa esimerkiksi päättää nimensä taivutuksesta itse (*Sadun* vai *Satun*, *Luukkaan* vai *Luukaksen*) ja myös yksiosaista etunimeä kantava saa käyttää ensisijaisesti toista tai kolmatta etunimeään. Nimen päätarkoituksen eli identifioimisen toteutumiseen ei myöskään vaadita, että etunimi paljastaisi kansalaisuuden; kyseessä on arvioijan muodostama, arvottava nimiasenne, kuten esimerkissä 154.

4.3 Nimen rakenne

Edellisissä alaluvuissa olen tarkastellut vastaajien mielestä epäkäytännöllisiä nimiä niiden tilanteisen käytön sekä merkityssisällön kautta. Monet nimenkäyttötilanteissa ongelmalliseksi muodostuvat hankaluudet, kuten lausuminen tai kirjoittaminen, johtuvat kuitenkin kielensisäisistä rakennepiirteistä. Tässä alaluvussa erittelen, millaisia nimien rakennepiirteitä vastaajat ovat itse tunnistaneet ja esittäneet valintaperusteissaan epämiellyttävän nimen piirteinä.

Ylivoimaisesti useimmin mainittu rakennepiirre aineistossani on vierasperäisten tai erikoiskirjaimistoon kuuluvien kirjainten käyttö. Usein epämiellyttäviksi mainittuja kirjaimia olivat *c*, *d*, *y*, *ä* ja *ö*.

(157) ”En pidä nimistä, joissa on *c*-kirjain, *d*-kirjain tai *y*-kirjain.”

(158) ”Yrjössä on liikaa *y*:tä ja *ö*:tä.”

(159) ”Ääkköset ovat hankalia.”

Appellatiiveissa vieraskielisinä voidaan pitää foneemeja *b*, *c*, *f*, *q*, *x*, *w*, *z* ja *å*. Myös *g*-foneemi on vieraskielinen sillä poikkeuksella, että sitä käytetään äng-äänteen merkitsemistapana. (Ikola 1990: 10, 19.) Periaatteessa samoja foneemeja voidaan pitää vieraskielisinä myös etunimissä, mutta esimerkiksi se, että *b* ja *f*-foneemeja ei voida korvata sujuvasti omakielisillä foneemeilla (kuten nimissä *Sofia* tai *Ben*) ei vielä tee nimistä vieraskielisiä (Könönen 2001: 109, Kiviniemi 1993). Itse kirjainten lisäksi vastaajat pitivätkin epämiellyttävänä suomenkielisten kirjoitusasujen tai tuttujen nimien muokkaamista kirjainten vaihdoksilla tai määrällä:

(160) ”En pidä nimistä, joissa on *k*:n tilalla *c*-kirjain.”

(161) ”Kuka kirjoittaa *Jessikan* *y*:llä?”

(162) ”*Yessika*... Ihan kuin *Jessica* tai *Yessica* ei olisi ollut tarpeeksi vaikea?”

Nimilistojen vaihtoehtoista etenkin *Yessika*, *Macadamia* ja *Niclas* herättivät vastaajissa paljon rakennepiirteisiin liittyviä reaktioita. Olen edellä luvussa 3.2.1 käsitellyt vastaajien oletuksia vanhempien nimenantomotiiveista, joihin monet liittivät tiettyjen kirjaimien käytön tai niiden korvaamisen toisilla. Nimenantomotiiveja useammin tiettyjen kirjaimien epämiellyttävyyttä perusteltiin käytännöllisyyden näkökulmasta:

(163) ”Niclas on vaikea, koska pitää täsmentää, että se kirjoitetaan c:llä.”

(164) ”*Monalta* ja *Pialta* tullaan aina kysymään, monellako *o*- tai *i*-kirjaimella nimi kirjoitetaan.”

(165) ”*Yessikasta* ei lausuttuna kuule, kirjoitetaanko se *Jessika*, *Yessica*, *Jessica*...”

Esimerkin 163 kuvaamaa ääntämisestä havaittavaa kirjoitusasun monitulkintaisuutta ovat pitäneet hankalan nimen piirteinä aiemmissa tutkimuksissa juuri vieraskielisiä nimiä kantavat informantit (Oljemark 2015: 75). Myös nimiin voidaan soveltaa suomen ortografista perusperiaatetta, jolloin yhtä äännettä tulisi kirjoituksessa vastata vain yksi kirjain (Ikola 1990: 10), jolloin esimerkin 164 nimet *Pia* ja *Mona* olisivat myös vieraskielisiä. Myös Kiviniemi (1993: 129) ja Könönen (2001: 113) ovat huomanneet pitkä- ja lyhytvokaalisten muotojen ja niiden lausumisen variaatioihin liittyvät ongelmat.

Miesten nimissä pitkien vokaalien lyhyenä merkitseminen on harvinaisempaa Könösen (2001: 114). Sellaista nimeä (esim. *Lukas*, *Elis*) ei myöskään ollut miesten nimien vaihtoehtoissa. Nimen rakenteeseen liittyvät arviointiperusteet ovat aineistossani yleisempiä naisten nimissä. Erityisesti nimi *Yessika* sai monet vastaajat pohtimaan nimien kirjoitusmuodon loogisuutta ja jopa ”oikeellisuutta”.

(166) ”*Yessika* on väärin kirjoitettu. Sitä ei kyllä kirjoiteta noin missään kielessä.”

(167) ”*Yessika*-nimi on ristiriitainen, koska *j* on korvattu *y*:llä mutta *k*:ta ei ole korvattu *c*:llä.”

Edellisten esimerkkien kautta hahmottuu nimiasenne, jonka mukaan yksittäisessä nimessä äännejä ei tulisi merkitä sekä vierasperäisin että suomen kieleen kuuluvien kirjaimien. Kiinnostavaa on myös, miten vahvasti nimien totutut kirjoitusmuodot ohjaavat kielenkäyttäjien arviota nimen ”oikeasta” tai ”väärästä” kirjoitustavasta, kuten esimerkissä 166.

Epätavallisten kirjainmerkkien lisäksi rakenneluokan valintaperusteissa mainitaan toistuvasti nimen pituus. Asennoituminen on sekä miesten että naisten nimissä samalaista: nimen pituus mainitaan epämiellyttävänä piirteinä. Koko aineistossa on vain yksi vastakkainen perustelu, jossa nimen lyhyys koetaan negatiivisena ominaispiirteinä:

(168) ”*Ben* on lyhyt, ulkomainen nimi.”

Nimen pituus tuntuu siis aineiston perusteella olevan rakennepiirre, jota pidetään poikkeuksesta hankalana. Tämä viittaa siihen, että kyseessä olisi suomalaisessa nimikulttuurissa laajalevikkoinen nimiasenne. Huomio selittäisi myös sitä, ettei vastauksissa ei ole juurikaan eritelty, miksi pitkä nimi on vastaajien mielestä käytössä hankala: yleisenä pidettyä mielipidettä ei mahdollisesti koeta tarpeelliseksi perustella tarkemmin. Seuraavien esimerkkien perusteella nimen pituus voisi liittyä kielenkäyttäjien arviointiprosessissa esimerkiksi muistamiseen ja lausumisen helppouteen.

(169) ”*Antti-Pekka* on liian pitkä, miksi ei ytimekkäästi vain *Antti* tai *Pekka*?”

(170) ”Pitkät nimet on vaikea kirjoittaa lomakkeisiin.”

(171) ”*Onnimanni* vaatii erillistä kutsumanimeä, kuten *Onni* tai *Nimppa*.”

(172) ”*Macadamia* on ensinimeksi ehkä liian pitkä.”

Tämänkin rakennepiirteen kohdalla näyttää siltä, että kulttuuriset konventiot ja sosiaalinen ympäristö vaikuttavat voimakkaasti nimiasenteisiin. Esimerkissä 170 vastaaja pohtii pitkän etunimen kirjoitettavuutta, esimerkeissä 169 ja 171 taas lausumista ja siihen mahdollisesti kuluvaan aikaan. Esimerkki 172 on sikäli kiinnostava, että suomessa etunimien järjestys usein noudattaa niin kutsuttua viskurilakia, jonka mukaan raskain leksikaalinen aines pyrkii asettumaan nimiyhdistelmän loppuun; tämän vuoksi rakenteeltaan pitkät etunimet ovat yleisiä jälkiniminä ja lyhyet etuniminä (Ainiala ym. 2008: 230). Käytännöllinen näkökulma voi tällöin painottua: jos ensinimi on kovin pitkä, on vaikea löytää vielä pidempi jälkimmäinen nimi. Kulttuurinen konventio ja viskurilaki siis vaikuttavat siihen, minkä pituisia ensimmäisiä etunimiä pidetään miellyttävinä tai sopivina.

Edellisten rakennepiirteiden lisäksi vastaajat pitivät epäkäytännöllisinä nimiä, jotka olivat yhdysnimiä tai muistuttivat niitä. Onomastiikassa käytetään yleisimmin termiä *yhdysnimi* viitattaessa joko yhdysviivalla tai ilman viivaa kirjoitettuihin etunimiin. *Kaksoisnimellä* taas tarkoitetaan *Anna Stiina* -tyyppisiä erikseen kirjoitettuja etunimiä, joita molempia käytetään puhuttelussa – tällaisesta nimikäytöstä yhdysnimet lopulta yleistyivät ja saivat virallisen etunimistatuksen. (Kiviniemi 2006: 80.) Yhdysnimiin viitattiin aineistossani termeillä *yhdistelmänimi*, *kaksoisnimi*, *kaksiosainen nimi* ja *väliviivanimi*.

(173) ”En tykkää kaksiosaisista nimistä.”

(174) ”*Antti-Pekasta* ei tiedä, onko se viivalla vai ilman.”

(175) ”Ja *Onnimanni* on kaksiosainen nimi, jossa toinen osa ei tarkoita mitään.”

- (176) ”Väliiviivanimet aiheuttavat lempinimiä, eikä oikeaa nimeä käytä lopulta kukaan.
 (177) ”Yhdistelmänimet ovat vaikeita käyttää.”
 (178) ”En pidä *Kari-Jukka* -tyyppisistä nimistä.”

Esimerkit osoittavat, kuinka vastaajia yhdistävä nimiasenne (*Yhdysnimet ovat epämiellyttäviä*) syntyy erilaisista arviointipositioista. Vastaajat vetoavat nimimakuun (173 ja 178), oikeinkirjoitukseen (174) sekä nimen merkitykseen (175). Esimerkin 176 (kuten myös 171) perustelu taas nojaa vastaajaan subjektiiviseen mielipiteeseen siitä, että lempinimien käyttö olisi välttävää asia ja esimerkissä 177 käytön vaikeus jää täsmentämättömäksi. Esimerkissä 178 vastaajan asennoituminen on vahvaa ja hän tunnistaa epämiellyttävänä pitämänsä rakenteen, mutta sopivan termin puuttuessa viittaa vain *Kari-Jukka* -tyyppisiin nimiin.

Yksikään vastaaja ei ottanut kantaa yhdysnimien kirjoittamisen käytäntöihin, vaikka nimilain kannalta *Onnimanni* on kiinnostava tapaus. Miesten yhdysnimissä tällaista kokonaan yhteen kirjoitettua mallia ei vanhastaan ole, vaan kotimaisen käytännön mukaisesti nimi tulisi kirjoittaa *Onni-Manni* (Vilkuna ym. 1997: 26–27). Nimen kirjoitusasun hyväksymiseen vaikuttanevat kuitenkin *Onnimanni*-runo sekä *Manni*-nimen harvinaisuus (alle 35 nimenkantajaa).

Pituuden, kokonaisrakenteen ja vieraiden kirjainten lisäksi yksittäiset vastaajat nostivat myös joitakin tarkempia rakennepiirteitä, jotka heidän mielestään olivat epämiellyttäviä tai aiheuttivat käytännön ongelmia.

- (179) ”*Knuutti* on huono *kn*-konsonanttiyhdistelmän takia.”
 (180) ”*Ulriikka* ja *Pinkki* ärsyttäviä, voisiko johtua keskellä olevasta kaksoiskonsonantista *kk*?”
 (181) ”*Onnimannissa* on liikaa *n*-kirjaimia.”
 (182) ”*Yessika* kuulostaa tyhmältä, koska *ye*-kirjainyhdistelmää harvoin käytetään suomen kielessä.”

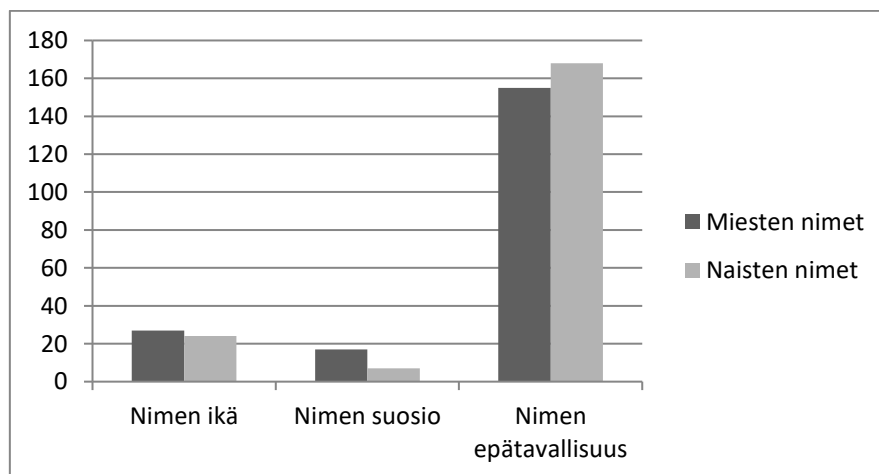
Esimerkeissä 179–182 mainitut foneemiyhdistelmät *kn*, *kk*, *nn* ja *ye* eroavat toisistaan melko paljon: nimensisäiset *kk* ja *nn* ovat suomen kielelle tyypillisiä, nimenalkuiset *kn* ja *ye* taas epätyypillisiä äänneyhdistelmiä. 2000-luvulla annettuja etunimiä tarkastellessa voidaan todeta, että esimerkiksi lausuessa hankala *r*-äänne on suosituimpien nimien listalla vähemmistössä. Tästä huolimatta yksikään vastaaja ei maininnut kyseistä äännettä, listalla oli useita kyseisen foneemin sisältäviä etunimiä. Onkin todennäköistä, että tietyt rakenneperäiset, käytännöllisyyspositiosta muodostetut nimiasenteet ovat yleisempiä, kuin aineisto antaa olettaa. Loogisena syynä tälle voi olla, että kielitiedettä tuntemattomat vastaajat eivät ole vastauksissaan pohtineet asiaa

niin tarkasti, että olisivat ilmaisseet niitä kirjallisesti, sillä esimerkiksi mielikuvamerkityksiin liittyvät arviointiperusteet ovat välittömämpiä. Tämä näkyy vastauksissa siten, että esimerkkien 179–182 tapaiset, välitöntä reaktiota ja tunnetasoa syvemmät pohdinnat ovat aineistossani hyvin harvinaisia.

5 Aika- ja yleisyyslähöiset nimiasenteet

Tässä luvussa esittelen nimiasenteita, jotka liittyvät nimen ikään, suosioon ja yleisyyteen. Aldrinin sosiaalisten positioiden teoriassa nimen yleisyyttä ja suosiota ilmentää jatkumo *tavallisesta epätavalliseen* ja ikää *perinteisestä moderniin* (Aldrin 2011a: 79, 99). Tässä tutkielmassa käsittelen suosion omana jatkumonaan *suositusta epäsuosituun* nimeen. Nimen suosio ja yleisyys liittyvät toki läheisesti toisiinsa: harvinaiset nimet voivat tuntua kielenkäyttäjistä vierailta, ajan muotiniimet taas liiankin yleisiltä. Aineistoni perusteella näiden positioiden välillä on kuitenkin tulkintaero, minkä vuoksi esittelen niiden kohdalla nimiasenteita omissa alaluvuissaan. Nimiasenteiden jakauma aika- ja yleisyysposition luokissa näkyy seuraavassa kuvaajassa.

Diagrammi 5. Aika- ja yleisyysposition nimiasenteiden esiintymät luokittain.

Diagrammi 5 osoittaa, että etenkin nimen tavallisuuteen liittyvät asenteet ovat aineistoni perusteella huomattavan yleisiä. Nimen epätavallisuus – tai vastaavasti tavallisuus – mainittiin epämiellyttäväksi piirteeksi aineistossani yhteensä jopa 323 kertaa. Aikaan ja nimen ikään liittyvät arviointiperusteet olivat harvinaisempia ja yksityiskohtaisempia. Käsittelen seuraavissa alaluvuissa ensin nimen ikään liittyviä asenteita ja arviointiperusteita luvussa 5.1 ja sen jälkeen suosiota omana jatkumonaan luvussa 5.2. Alaluvussa 5.3 erittelen laajinta, eli nimen tavallisuuteen

liittyvien arviointiperusteiden luokkaa. Koska kaikki nämä nimiasenteiden jatkumot liittyvät osaltaan sekä aikaan että yleisyyteen, olen käsitellyt niitä yhteisen arviointiposition alla.

5.1 Nimen ikä

Iän perusteella epämiellyttäviä nimiä arvioi yhteensä 49 vastaajaa, miesten nimissä 27 ja naisten 22. Nimiasenteita ilmeni position molemmista ääripäistä: osa vastaajista piti nimiä huonoina niiden vanhuuden ja osa uutuuden takia. Perinteisiä nimiä huonompina kokeneet vastaajat käyttivät pääosin ilmaisuja *vanha*, *vanhahtava*, *vanhanaikainen* ja *-oloinen* sekä *vanhentunut*. Muita yksittäisiä nimen ikään liittyviä ilmaisuja olivat *iänikuinen*, *emäntämäinen*, *mummomainen* ja *perinteinen*. Miesten nimissä nimen vanhuuden huonon nimen piirteenä nosti esiin 21 ja naisten nimissä 19 vastaajaa:

- (183) ”*Knuutti* taas on kalevalainen **iänikuinen nimi, väkisin tehdyn perinteinen.**”
- (184) ”*Yrjö* ja *Ilpo* ovat **vanhoja** nimiä.”
- (185) ”*Jake* on **vanhahtava.**”
- (186) ”*Ulriikka* on **liian vanhanaikainen.**”

Useimmin vanhahtavina pidettiin nimiä, joiden suosionhuiput ajoittuivat tietyille vuosikymmenelle. Tällaisia olivat esimerkiksi 1900-luvun alun *Yrjö*, 40–50 -lukujen *Kirsti* ja *Ilpo* sekä 60–70 -lukujen *Pia* ja *Päivi*. Kielenkäyttäjien kokemus nimen vanhahtavuudesta on kuitenkin osin subjektiivinen, sillä esimerkissä 185 mainittu, uudehko *Jake* on yleistynyt 2000-luvun aikana. *Ulriikoita* on nimetty tasaisen paljon 1900-luvun alusta lähtien ja sen suosionhuippu on kääntynyt laskuun vasta 2000-luvulla. (Nimipalvelu.)

Vastaajat kuvailivat nimiä myös nykyaikaan, -päivään ja -maailmaan sopimattomiksi, kuten seuraavissa esimerkeissä:

- (187) ”*Yrjö* sitten taas luo niin runsaan mielлекuvan oksennukseen, etten toivoisi **nykypäivänä kenellekään sitä nimeksi.**”
- (188) ”*Yrjö* **ei ole nykyaikainen** nimi.”
- (189) ”*Kirsti* on jokseenkin **vanhahtava nykypäivänä**, ’mummo- tai emäntämäinen’.”
- (190) ”Vauvaa nimeltä *Päivi* **en osaa nykymaailmassa kuvitella.**”

Perinteisillä nimillä tarkoitetaan nimistö tutkimuksessa nimiä, jotka ovat olleet suosittuja aikaisemminkin (Ainiala ym. 2008: 241). Kuten edellä mainittu, *Yrjö*, *Kirsti* ja *Päivi* ovat olleet aiemmin käytössä tiettyinä vuosikymmeninä. Perinteiset nimet nousevat uudelleen suosituiksi yleensä noin sadan vuoden jaksoissa ja myös säilyttävät toisen huippunsa kauemmin kuin uudet nimet (mts.)

Osa vastaajista ilmaisi, mitä vuosikymmentä tai sukupolvea nimet heidän mielestään edustivat (191–195).

(191) ”**Yrjön aika** ei ole vielä. Ehkä **parin sukupolven päästä.**”

(192) ”**Pia ja Päivi edustavat** sellaista **sukupolvea**, joka on liian lähellä omaani, joten en pidä nimistä.”

(193) ”*Jonna* on **liian 70-lukua.**”

(194) ”**Ysärinimiä.**”

(195) ”*Pia* on tylsä ja **liian 80-lukulainen.**”

Edelliset esimerkit osoittavat, että vanhojen nimien huonoiksi arvioiminen voi johtua monista erilaisista asenteista. Vanha nimi on voinut saada myöhemmässä kielenkäytössä negatiivisia konnotaatioita (esimerkki 187), kuten nimissä *Yrjö*, *Uuno* tai *Jorma*. Lisäksi tietyille sukupolville leimautunut nimi voi tuntua kielenkäyttäjältä liian läheiseltä (esimerkki 192) tai sopimatonta nykyaikaan (191–195). Suosituiksi nousevien nimien suosionaalto ei yleensä ole vuosissa mitattuna kovin pitkä, mikä selittää monien tavallisten nimien leimautumista tietyille sukupolville kuuluviksi (Kiviniemi 2006:18).

Vastakkaista nimiasennetta edustavat kielenkäyttäjät, jotka perustelivat epämiellyttäväksi arvioimiensa nimien olevan liian *moderneja*, *uusia* tai *nykyaikaisia*. Nimiä kuvailtiin myös *nykynimiksi* ja *ei-perinteisiksi*. Nimen moderniutta pidettiin huonona piirteenä selvästi perinteikkyyttä harvemmin, sillä sen mainitsi miesten nimissä 6 ja naisten vain 3 vastaajaa.

(196) ”*Temppu* kuuluu typerien, **liian modernien** nimien joukkoon.”

(197) ”**Uudet** ja ’hienot’ nimet kuten *Macadamia* ovat kamalia.”

(198) ”**Nykyaikaiset nimet**, kuten *Jesse* ja *Jake* ovat jostain syystä hirvittäviä.”

(199) ”*Pinkki* on tekopirteä **nykynimi.**”

(200) ”*Temppu* **ei ole perinteinen** nimi.”

Seuraavasta esimerkistä ilmenee, miten kielenkäyttäjä saattaa asennoitua arviointiposition myös perinteisen ja modernin väliin:

(201) ”Yrjö on **liian vanhanaikainen** nimi, muut valitsemani taas **liian moderneja.**”

Esimerkistä 201 näkyy, kuinka vastaaja pitää toista nimeä liian vanhanaikaisena ja toista liian modernina. Aldrin käyttää väitöskirjassaan samantyyppisestä asennoitumisesta termiä puolivälipositio: nimenantajat ovat käyttäneet perusteluissaan erilaisia intensiteettimääritteitä kuten *melko*, *tosi* ja *liian* (Aldrin 2011a: 257). Kielenkäyttäjät voivat siis nimikohtaisesti asennoitua eri positioon tai määräpartikkeleita käyttämällä vahvistaa tai heikentää asennoitumistaan. Tietyn asenteen ilmentäminen ei myöskään merkitse aina vastakkaisesta asenteesta kieltäytymistä, kuten esimerkki 201 osoittaa.

5.2 Nimen suosio

Eero Kiviniemi on luokitellut etunimet hyvin yleisiin, tavallisiin ja harvinaisiin nimiin (Kiviniemi 2006:16). Olen käyttänyt jaottelua apuna erottaakseni nimien suosion ja yleisyyden toisistaan: monet tavallisiksi koetut nimet eivät välttämättä koskaan ole olleet erityisen suosittuja, mutta lukuisten nimenkantajien vuoksi suositut nimet koetaan helposti tavallisiksi. Samalla tavoin esimerkiksi uusi tai moderni nimi voi nousta hetkellisesti suosituksi ja tuntua siksi lyhyen ajanjakson ajan tavalliselta. Määrittelemäni luokat ovat siis jossakin määrin keinotekoisia, koska vastaajat ovat voineet käyttää termejä yleinen, perinteinen ja tavallinen lähes synonyymisesti. Aineistoni perusteella jonkinlaisia asenne-eroja on kuitenkin havaittavissa, minkä vuoksi päädyin mainittuun jaotteluun. Tässä alaluvussa käsitelen siis suosittuja eli hyvin yleisiä tai nousussa olevia nimiä; arviointipositiota harvinaisista tavallisiin nimiin käsitelen erikseen luvussa 5.3.

Juuri nimen suosioon liittyviä perusteluja esitti yhteensä vain 27 vastaajaa. Suosiopositiossa muodostetut arviointiperusteet olivat yleisempiä miesten nimissä, joissa niihin liittyviä nimiasenteita ilmensi 18 eri vastaajaa. Naisten nimissä esiintymien määrä oli 9. Nimen suosioon liittyvät arviointipositiot asettuvat jatkumolle *suosituista epäsuosittuihin* nimiin; suosittujen ja epäsuosittujen nimien välille asettuvat *ajattomat* nimet. Suosiota arviointipositionaan käyttäneet vastaajat edustivat kahta erilaista nimiasennetta: *huono nimi on suosittu* ja *huono nimi ei ole ajaton*. Yksikään vastaaja ei siis ilmaissut, että valitut nimet olisivat huonoja siksi, etteivät ne olisi tarpeeksi suosittuja tai muodikkaita.

Miesten nimissä 16 ja naisten nimissä 6 vastaajaa perusteli valintojaan sillä, että nimet olivat *muodikkaita* ja *suosittuja*. Muita käytettyjä sanavalintoja olivat *liikaa käytetty* ja *yleinen*.

- (202) ”*Oliver* on liian kansainvälinen ja niin **muodikas** juuri nyt, ettei miellytä.”
- (203) ”*Veeti* on liian **suosittu**.”
- (204) ”*Ville* on **liikaa käytetty**.”
- (205) ”*Antti-Pekka* ja *Ville* ovat liian **yleisiä**.”
- (206) ”*Pia* on liiankin **yleinen**.”

Esimerkit osoittavat, että kielenkäyttäjät tuntuvat omaavan melko tarkan käsityksen eri etunimien yleisyydestä ja kykenevät määräpartikkelin *liian* avulla erottamaan hyvin yleiset nimet tavallisista. Kiviniemi (2006: 16) on esittänyt tämän nimitajun johtuvan siitä, että varsinkin oman ikäluokan nimet ovat tulleet tutuiksi viimeistään kouluvuosista alkaen. Vastaajat toivat myös muilla ilmaisuilla esiin tiedostavansa, että heidän huonoiksi arvioimillaan nimillä on paljon nimenkantajia:

- (207) ”*Ainoja* on niin **paljon**.”
- (208) ”*Jonna*-tyyppisistä nimistä **Suomi täyttyi joskus 1980-luvulla**, ne ovat kaikki kaameita, kuluneita ja hirveitä (*Jonna, Jenna, Janna, Jannina, Jannika, Jennika, Jessica...*)
- (209) ”Valitsin muotiniimiä. Omalla **luokallani oli aikanaan kahdeksan poikaa, joiden nimi oli Ari**, ehkä tästä jäi jokin arpi.”
- (210) ”*Ben* [on nimenä] liian **monella** (vaikkakaan ei suomalaisella).”

Esimerkeistä ilmenee, että kyseiset kielenkäyttäjät pitävät suosionsa huipulla olevia nimiä ongelmallisena niiden yleisyyden vuoksi. Esimerkin 209 tilanne koululuokan useista samannimisistä oppilaista on kuitenkin nykypäivänä harvinaisempi, sillä lasten nimeäminen on monipuolistunut ja uniikkien nimien antaminen yleistynyt. Kun 1970-luvulla 10 suosituinta miestenniemiä riittivät jopa 41 % ikäluokasta, 2000-luvun alussa vastaava osuus oli enää 16,5 % (Kiviniemi 2006:25). Esimerkin 210 arviointiperuste *Ben*-nimen yleisyydestä on kiinnostava, koska vastaaja viittaa paitsi suomenkieliseen, myös muiden maiden etunimikulttuuriin. Vastaus implikoi, että nimen suosio ulkomailla on joillekin kielenkäyttäjille yhtä lailla huonon nimen piirre kuin suosio Suomessa. Esimerkissä mainittu *Ben* oli vuonna 2011 Yhdysvaltojen listauksessa vasta 686. suosituin, mutta sen pidempi muoto *Benjamin* peräti 11. suosituin (U.S. Census Bureau Population Division).

Suosion ja muodikkuuden lisäksi 5 vastaajaa piti valitsemiaan nimiä huonoina, koska ne eivät olleet ajattomia. Vastauksista pohdittiin, että tietyn aikakauden suosikkinimet kuulostaisivat vanhentuneilta suosionhuippunsa jälkeen ja menisivät nopeasti pois muodista:

- (211) ”Nimet ovat muotia ja **tulevat kuluessaan kuulostamaan yhtä vanhentuneilta**, kuin 80- ja 90-luvun lapsille kuulostavat *Jorma* tai *Ritva*.”

- (212) ”Muodikkaita nimiä, jotka **eivät tule kestämaan aikaa.**”
 (213) ”**Vanhenevat** käytössä.”
 (214) ”**Väliaikaisen suosittuja.**”

Nimistöntutkimuksessa ajattomia nimiä on kutsuttu myös ikivihreiksi nimiksi (Ainiala ym. 2008: 240; Kiviniemi 2006: 18). Tällaiset nimet, kuten *Anna* ja *Olli*, ovat pysyneet nimivalinnoissa mukana aina, ja niiden suosionhuippuja mahtuu sadan vuoden jaksoon useita (mts.) Vastaaajat viittasivat lisäksi nimimuotiin käyttäessään nimikategorioita *trendinimi* ja *muotinimi*:

- (215) ”**Väliaikaisen suosittuja.**”
 (216) ”*Niclas* on tyypillinen **muotinimi.**”
 (217) ”En erityisesti pidä näistä nykyisistä **muotinimistä**, vaikka arvonsa joku näkee sukupuolineutraaliudessakin.”
 (218) ”En pidä **trendinimistä** kuten *Niclas*, koska niistä syntyy epämieluisa mielikuva siitä, millainen nimenkantaja voisi olla.”

Esimerkit osoittavat, että taustamuuttajat tämänkin nimiasenteen taustalla ovat moninaiset: vastaajat näkivät usein suosittujen nimien negatiivisena puolena nimenkantajien suuren määrän (esimerkit 207–210), mutta saattoivat myös vieroksua jotain trendikkäänä pidettyä nimen ominaisuutta, kuten sukupuolineutraaliutta esimerkissä 217. Esimerkissä 218 vastaaja taas kokee suosittu nimet hankaliksi, koska ne herättävät helpommin mielikuvia nimenkantajista. Avoimiksi valintaperusteiksi jäävät esimerkin 216 kaltaiset vastaukset, joissa vastaajan mainitsemaan ”tyypillistä muotinimeä” ei määritellä tarkemmin.

5.3 Nimen tavallisuus

Aika- ja yleisyysposition yleisimmät nimiasenteet liittyivät nimen tavallisuuteen. Tämän luokan erittelyssä käytän Aldrinin (2011a: 79) positiojatkumoa *tavallisesta epätavalliseen* ja Kiviniemen (2006: 16) jakoa tavallisiin ja harvinaisiin nimiin. Jatkumoiden ääripäitä edustavat asenteet *huono nimi on tavallinen* ja *huono nimi on epätavallinen*. Yhteensä näiden nimiasenteiden esiintymiä oli miesten nimissä 155 ja naisten 168 eri vastauksessa.

Yleisimpiä olivat vastaukset, joista ilmeni kielenkäyttäjien pitävän nimen epätavallisuutta huonon nimen piirteenä: miesten nimissä sen nosti esiin 133 ja naisten nimissä 138 vastaajaa. Yleisimmin käytettyjä kuvailuja olivat *epätavallinen*, *erikoinen*, *harvinainen*, *kummallinen*, *omituinen*, *outo* ja *vieras* sekä negaatio *ei tavallinen*.

- (219) ”**Eivät ole tavallisia** nimiä.”
- (220) ”*Knuutti* on liian vaikea ja **epätavallinen**.”
- (221) ”Kamalia ovat *Yessica*, *Macadamia* yms. **erikoiset** nimet.”
- (222) ”*Onnimanni* on liian **harvinainen**.”
- (223) ”*Onnimanni* ja *Temppu* ovat **kummallisia**.”
- (224) ”*Pinkki* on muuten vaan **omituinen**.”
- (225) ”*Pääsky* on nimenä **outo**.”
- (226) ”Nimet ovat itselleni melko **vieraita**.”

Edeltävät esimerkit, etenkin 219 ja 220, implikoivat kielenkäyttäjien ikään kuin vertaavan nimiä jonkinlaiseen ”tavallisten nimien” kategoriaan. Vastausten perusteella on hankalaa määrittellä, mistä nimen ”tavallisuus” tai ”epätavallisuus” kielenkäyttäjien nimitajussa viime kädessä riippuu. Nimen epätavallisuus vaikuttaisi yhdistyvän mahdollisesti siihen, tunnistaako nimen (226), onko siinä epätyypillisiä leksikaalisia aineksia (223 & 224), epätyypillisiä foneemeja (221) tai onko nimi yksinkertaisesti harvoin annettu (220 & 222). Nimiä kuvattiin myös *vakiintumattomiksi* tai vastaajat ilmaisivat, että nimiin tottuminen veisi aikaa:

- (227) ”*Macadamia* ei ole vakiintunut etunimeksi.”
- (228) ”*Pääsky* ja *Temppu* tarkoittavat jotain muuta, **eivätkä ole mitenkään vakiintuneita** nimikäytössä.”
- (229) ”*Pääsky*: vaikkakin samanlainen alkuperä kuin *Melissalla*, **ei ole vielä vakiintunut** sen verran nimeksi, ettei siitä tulisi räikeästi mieleen lintu.”
- (230) ”*Temppu* ja *Pääsky* eivät mielestäni kuulu etunimiksi. **Ehkä ajan saatossa niiden käyttöön niminä tottuu.**”

Esimerkeistä käy ilmi, että kielenkäyttäjät kokevat vieraiksi nimet, jotka eivät ole vakiintuneet etunimiksi. Aiemmin luvussa 4.1 esittämäni huomio siitä, että nimen semanttinen sisältö ei välttämättä ole ratkaiseva piirre nimien arvioinnissa saa näistä vastauksista lisää näyttöä. Esimerkeissä 228–230 vastaajat ovat pohtineet asenteitaan tarkemmin ja niistä käy ilmi, että nimen vakiintumattomuus näyttää olevan nimen sisältöä dominoivampi asenne.

Vastaajat mainitsivat arviointiperusteissaan myös yleisesti positiivisina pidettyjä piirteitä (luovuus, eksoottisuus, omaperäisyys), mutta ilmaisivat samalla intensiteettipartikkelien avulla, että heidän huonoiksi arvioimissaan nimissä näitä ominaisuuksia oli ”liikaa”:

- (231) ”Nimet ovat **liian omaperäisiä**.”
- (232) ”*Pääsky* on kaunis kyllä, mutta **kovin kovin harvinainen**.”
- (233) ”**Luovuus** on ihan hyvä, mutta **ei ehkä nimissä**.”
- (234) ”*Macadamia* ei tarkoita mitään ja on **liian eksoottinen**.”

2000-luvun nimenantotrendeissä harvinaisempien ja uniikkien nimien antaminen on yleistynyt, sillä yli 4000 erilaisesta nimestä jopa 60 % on annettu vain kerran (Kiviniemi 2006: 158). Eri-laistuva nimeäminen näkyy aineistossani siten, että vain pieni osa vastaajista on suoraan perustellut huonoiksi valitsemiensa nimien olevan erikoisia tai harvinaisia. Paljon yleisempiä ovat vastaukset, joissa kielenkäyttäjät arvioivat nimiä *puolivälipositioista* (Aldrin 2011a: 254) käyttämällä intensiteettipartikkeleita *liian*, *melko*, *tosi* ja *aika*. Intensiteettimäärittelyn valinnalla kielenkäyttäjät voivat ilmentää eri vahvuisia asenteita, kuten seuraavissa esimerkeissä:

(235) ”Pääsky on **aivan hiton outo!**”

(236) ”Onnimanni on lorun vuoksi jotenkin omanlaisensa, neutraali miellelyhtymä mutta kuitenkin **pikkuisen liian outo.**”

Molemmissa esimerkeissä vastaajat käyttävät samaa adjektiivia *outo*. Esimerkissä 235 vastaaja on tehostanut outouden arviointiperustetta vahvistuspartikkelin ja voimasanan yhdistelmällä ”aivan hiton”. Esimerkki 236 on huomattavasti neutraalimpi, sillä vastaaja heikentää ilmentämäänsä nimiasennetta *huono nimi on outo* intensiteettimäärittelyllä ”pikkuisen liian”. Vastauksista implikoivat kielenkäyttäjillä olevan oma nimitajunsa, jonka perusteella nimet arvioidaan skaalalla tavallisesta epätavalliseen.

Pienempi osa vastaajista asennoitui pitämään tavallisuutta huonon nimen piirteenä. Miesten nimissä mainintoja oli 12 ja naisten 26. Ne kielenkäyttäjät, joiden vastaukset edustivat asennetta *huono nimi on tavallinen*, kuvailivat niitä adjektiiveilla *tavallinen*, *tylsä*, *tavanomainen*, *persoonaton*, *mitäänsanomaton*, *lattea* ja *kulunut*.

(237) ”*Pia* ja *Aino* ovat liian **kuluneita** ja **tavallisia.**”

(238) ”*Ilpon* miellelyhtymä on **tylsä.**”

(239) ”*Kirsti* ja *Päivi* ovat **tavanomaisia**, eivät erityisen kauniita nimiä.”

(240) ”*Jake* on lempinimimäinen, **persoonaton.**”

(241) ”*Pinkki* on **mitäänsanomaton.**”

Pääasiassa tavallisiksi nimiksi määriteltiin nimiä, joiden suosionhuiput ovat ajoittuneet tietyille vuosikymmenille. Tämä on johdonmukaista, sillä nimenkantajien suuri määrä tekee nimistä myös tavallisia. Tällä hetkellä suosittun *Ainon* valintoja voi selittää se, että nimi on ollut suosittu jo aiemmin 1900-luvulla: toinen suosionhuippu tekee nimenkantajien määrän vuoksi nimen tuksi kielenkäyttäjille. Tavallisuuden kokeminen epämiellyttävänä piirteenä näkyy vastaajien käyttämässä affektiivisessä kielessä, jossa perusteluja vahvistettiin erilaisin lisämäärittelyin:

- (242) ”*Jonna* on **supertylsä**.”
- (243) ”**Kauhean tavallinen** on *Jonna*.”
- (244) ”*Anna-Mari*. Eikö ihan totta voi vaan valita? Ei oteta vain yhtä **umpitylsää** nimeä, otetaanpa kaksi ja pannaan ne viivalla yhteen! Saadaan **maailman tylsin** lopputulos!”
- (245) ”*Jessika j*:llä on jo **tos**i **kulun**ut, *y*:llä tuntuisi olevan vain epätoivoinen yritys herätellä henkiin jo pieleen mennyttä kokeilua.”

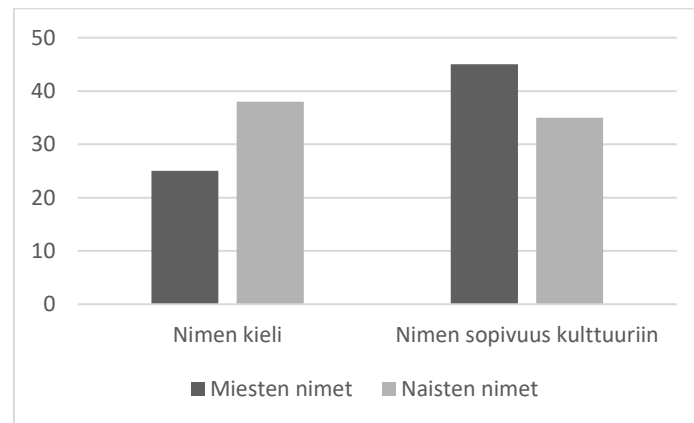
Edeltävät esimerkit osoittavat, että tämäkin nimiasenne voi toisilla kielenkäyttäjillä edustua vahvempana kuin toisilla. Esimerkit 237–241 edustavat neutraalimpaa ja esimerkit 242–245 vahvempaa asennoitumista. Kiinnostavaa on, että aineistoni perusteella jotkut kielenkäyttäjät näyttävät pitävän tylsinä ja tavanomaisina myös joitakin harvinaisempia nimiä (240–241), yhdysnimeä (244) sekä keksittyä nimeä (245). Hyvin harvinaiset *Pinkki* ja *Jake* on ehkä koettu esimerkkien 240 ja 241 mukaisesti enemmän mitäänsanomattomiksi kuin tavallisiksi: uusiin nimiin ei välttämättä liity positiivisia eikä negatiivisia mielikuvia. Mielikuvaa tavallisuudesta voi luoda myös se, että kyseisiä etunimiä käytetään yleisesti lempinimenä ja värin nimityksenä. Yhdysnimet ovat yleisesti harvinaisempia, mutta yksittäisten nimenosien tavallisuus luo helposti mielikuvan myös yhdysnimen tavallisuudesta. Samanlainen päätelmä sopii myös *Yessikaan*: suomessa ei ole yhtään nimenkantajaa, mutta nimi on samankaltainen kohtalaisen yleisen *Jessican* kanssa.

6 Kulttuurilähtöiset nimiasenteet

Viimeinen käyttämäni arviointipositio on jatkumo *kotimaisesta kansainväliseen* ja *ulkomaalaiseen*, jota myös Aldrin käyttää väitöskirjassaan (2014: 138). Termit eivät tässä tapauksessa liity pelkästään nimen kieleen, sillä sen määrittelemisen voi olla hankalaa: moni alkuaan eurooppalainen tai raamatullinen nimi voi nykyään monesta kielenkäyttäjistä tuntua täysin suomalaiselta, koska ne ovat saaneet erilaisia kansanomaisia asuja (Kiviniemi 2006: 275–276; Saarelma-Maunumaa 1996: 178). Sen sijaan *kotimainen* ja *ulkomainen* edustavat tässä jatkumossa kielenkäyttäjien nimistä tekemiä arvioita, joihin kuuluvat paitsi nimen kieli (*suomalainen, ruotsalainen* vai *vieraskielinen*) myös kokemus nimen sopivuudesta suomalaiseen nimikulttuuriin ja elinympäristöön. Jatkumon ääripäiden välille asettuu termi *kansainvälinen*, johon vastausten perusteella liitetään kotimaisia ja ulkomaisia traditioita yhdisteleviä nimiä. Käsittelen ensin alaluvussa 6.1 vastauksia, joissa näkyy asennoitumista nimen kieltä kohtaan. Alaluvussa 6.2

analysoin nimiasenteita, jotka liittyvät nimen sopivuuteen joko suomalaiseen tai vieraskielisiin kulttuureihin. Kaikkien kulttuurilähtöisten arviointiperusteiden jakauma näkyy diagrammissa 6.

Diagrammi 6. Kulttuurilähtöiset arviointiperusteet luokittain.

6.1 Nimen kieli

Nimen kieleen liittyviä nimiasenteita toistui aineistossani yhteensä 63 vastauksessa. Miesten nimissä esiintymiä oli 25 ja naisten 38 kappaletta. Suurin osa vastaajista suosi kotimaisia nimiä vieraskielisten sijaan ja arvioi nimiä suhteessa niiden *suomalaisuuteen*:

(245) ”*Niclas c-kirjaimineen on epäsuomalainen.*”

(246) ”*Jake ja Ben eivät ole suomalaisia nimiä.*”

(247) ”*Eivät nuo ole nimiä. Ainakaan suomalaisia.*”

(248) ”*Macadamia on liian erikoinen, ei kotimainen.*”

(249) ”*Ben ei ole suomenkielistä alkuperää.*”

Kielenkäyttäjien usein *suomalaisiksi* määrittelemiin nimiin on nimistöntutkimuksessa viitattu käsitteellä *omakielinen nimi*. Ongelmallisinta paitsi täysin semanttisesti läpinäkyvien eli jotain tarkoittavien nimien ja muiden omakielisten nimien osalta on se, että nimi voi näyttää omakieliseltä, vaikka kyseessä olisi jokin vierasperäisen nimen lyhentymä tai kansanomaisen asu. Tällaisia nimiä ovat esimerkiksi *Ansa*, *Hertta* ja *Valtti* (Kiviniemi 2006: 275–276). Lingvistiikkaa tuntemattomat kielenkäyttäjät, joita myös kyselytutkimukseen vastanneet henkilöt pääosin olivat, ovat todennäköisemmin viitanneet ilmaisulla *epäsuomalainen* nimiin, jotka eivät ole tuttuja tai kansanomaistuneita varianteja – riippumatta siitä, onko nimen kielellinen tausta alun perin

suomalainen. Samaa, suomalaisiksi koettuja nimiä suosivaa asennetta edustavat myös vastaukset, joiden arviointiperusteissa korostetaan huonoiksi arvioitujen nimien vieraskielisyyttä:

(250) ”En pidä **vierasperäisistä** nimistä.”

(251) ”*Jake jätetään englanninkielisille*. Ei toimi, ei suomeksi eikä ruotsiksi.”

(252) ”**Ulkomailta kopioituja** nimiä.”

(253) ”Nimet ovat **sekoitus eri kieliä**.”

Yksittäisistä kielialueista useimmin mainittiin englanti ja anglosaksinen kulttuuri, kuten esimerkiksi 251. Eräs vastaaja käytti termiä anglismi kuvaamaan englannista toiseen kieleen siirtyneitä nimiä; perinteisemmin anglismeilla tarkoitetaan sanoja, ilmaisuja ja rakenteita (Kielitieteen termipankki). Sama negatiivinen asenne nimien lainaamista ja vieraiden kielten vaikutusta kohtaan näkyy esimerkeissä 250–253: vastaajat pitivät nimiä kopioituina ja eri kieliä sekoittavina. Tutkimuksissa on todettu, että henkilönnimet lainautuvat kielestä toiseen huomattavasti helpommin kuin muut kielenaineokset. Ne eivät kuitenkaan muuta kieltä ja sen rakennetta kovin perusteellisesti, minkä vuoksi ne ovat kielen kannalta vähemmän mullistavia kuin monet muut lainautuvat elementit. (Ainiala ym. 2008: 178).

Kielitieteessä ja nimistöntutkimuksessa (mm. Könönen 2001, Oljemark 2015) muista kuin suomenkielisistä nimistä käytetään yleensä termiä *vieraskielinen*. Kiviniemi (1993: 125) määrittelee vieraskieliset nimet leimautuneiksi, nuorehkoiksi lainanimiksi ja epäsuomalaisen kirjoitusasunsa perusteella muista erottuviksi nimiksi. Termi *vieraskielinen nimi* esiintyy myös käyttämäni kyselylomakkeen kysymyksenasetteluissa. Tästä huolimatta yli puolet nimen kieltä arvioineista vastaajista käytti *suomalaisen* nimen vastakohtana käsitettä *ulkomaalainen* tai sen variantteja:

(253) ”[*Macadamia* on] liian vaikea ja **ulkomaalaisvaikutteinen**.”

(254) ”Nämä **ulkomaalaistyyliset** nimet ovat teennäisen tuntuisia.”

(255) ”[*Macadamia* on] **ulkomainen**, pitkä nimi.”

(256) ”En pidä **ulkolaisista** nimistä.”

(257) ”Keinotekoisien **ulkomaalaisia** nimiä.”

(258) ”*Yessika* ja *Macadamia* ovat kaameita **feikki-ulkkarinimiä**.”

Esimerkit ovat osoitus tämänkin nimiasenteen erilaisista voimakkuuksista ja ilmenemismuodoista. Esimerkeissä 253 ja 254 vastaajat kommentoivat nimien vaikutteita ja tyyliä melko neutraalisti. Esimerkeissä 255–257 taustalla on kielenkäyttäjän muodostama nimikategoria *ulkomaalaiset nimet*, joihin suhtautuminen on kielteistä. Esimerkissä 258 vastaaja on käyttänyt affektiivisempaa nimikategoriaa ”feikki-ulkkarinimi” (’valheellinen tai keinotekoinen,

ulkomainen nimi’) ja korostanut asennetta sanavalinnalla *kaamea. Epäsuomalaisen, vieraskielisen ja ulkomaalaisen* ohella muutama vastaaja käytti termiä *kansainvälinen*:

(259) ”En pidä **kansainvälisistä** nimistä.”

(260) ”**Liian kansainvälinen** nimi kuulostaa suomen kielessä hölmöltä.”

(261) ”*Oliver* on ’**liian**’ **kansainvälinen**.”

(262) ”Mielestäni typerimpiä nimiä ovat ’**tekokansainväliset**’ nimet, joissa on vierasperäisiä vivahteita ja harvinaisia kirjaimia, kuten nimissä *Oscar* tai *Niclas*.”

Sinänsä neutraali termi *kansainvälinen* ilmaisee esimerkeissä negatiivista asennetta vieraskielisiä nimiä kohtaan, kun sitä käytetään kieltoverbin (259), intensiteettipartikkelin (260–261) tai puolilainausmerkkien (262) kanssa. Esimerkissä 262 kielteinen suhtautuminen nimen kansainvälisyyteen vaikuttaa lisäksi liittyvän vastaajan kokemukseen valittujen nimien keinotekoisuudesta. Se, että vastaajat ovat pitäneet nimiä ”liian kansainvälisinä” osoittaa heidän olevan arviointipositiossaan suomalaisten ja vieraskielisten nimien välissä: kaikkia vieraskielisiä nimiä ei välttämättä pidetä huonoina, mutta ”liian kansainvälisen” raja on olemassa. Jo aiemmin mainitut puolivälipositiot (Aldrin 2011a: 254) osoittautuvat yleisiksi siis tämänkin luokan kohdalla.

Edeltävissä esimerkeissä vastaajat eivät ole nimien keinotekoisuutta lukuun ottamatta avanneet tarkemmin, miksi he arvioivat vieraskieliset nimet suomalaisia huonommiksi. Kuten aiemmin olen todennut, yksittäisen nimiasenteen taustalla voi olla toinen, dominoivampi asenne, kuten seuraavissa esimerkeissä:

(263) ”**Ulkomaalaiset** nimet **eivät** mielestäni sovi suomalaisiin sukunimiin.”

(264) ”Nimet ovat **vierasmaalaisia** ja siksi vaikeita muistaa ja kirjoittaa oikein.”

Esimerkeissä 263 ja 264 kielenkäyttäjät suhtautuvat negatiivisesti vieraskielisiä nimiä kohtaan, mutta perustelut ovat erilaiset. Ensimmäisessä esimerkissä dominoiva asenne on sopivuus suomalaisiin sukunimiin – alkuaan vieraskielistä, mutta nykyisin suomeen vakiintunutta nimeä ei välttämättä arvioitaisi huonoksi. Jälkimmäisessä esimerkissä hallitseva arviointipositio taas on käytännöllisyys: nimen muistaminen ja kirjoittaminen.

Aineistoni perusteella vaikuttaa siltä, että suomalaiset kielenkäyttäjät suosivat suomenkieliseksi kokemiaan nimiä hyvin voimakkaasti. Ainoastaan kaksi vastaajaa ilmaisi vastakkaista asennetta ja perusteli valintojaan sillä, että nimet olivat kieliasultaan liian suomalaisia tai eivät tarpeeksi kansainvälisiä:

(265) ”Liian **suomalaisia** [*Pääsky, Ilpo, Onnimanni*].”

(266) ”Toinen valitsemani nimi [*Niclas*] on juuri sellainen ”**juntti**” **suomalainen** nimi, kolmas [*Pääsky*] **kaukana kansainvälisestä** nimestä.”

Molemmat vastaajat ovat nostaneet esiin nimen *Pääsky*, joka on suomen kielen sana ja sisältää lisäksi skandinaavisia ä-kirjaimia. Kiinnostavaa on, että esimerkissä 266 vastaaja on pitänyt *Niclasta* suomalaisena nimenä, kun muut vastaajat ovat kuvanneet sitä muun muassa epäsuomalaiseksi ja tekokansainväliseksi (esimerkit 245 ja 262). Onkin mahdollista, että esimerkissä 266 vastaaja viittaa samankaltaisesti suomalaisen nimen kirjainmuutokseen. Tätä tulkintaa tukee myös termi sanavalinta *juntti*, joka varsin halventavassa merkityksessä tarkoittaa ’kömpelöä’ ja ’tyhmää’ (Kielitoimiston sanakirja).

6.2 Nimen sopivuus kulttuuriin

Tässä aluvussa erittelen omana luokkanaan vastaukset, joissa nimen suomalaisuutta, kansainvälisyyttä ja vierasperäisyyttä arvioitiin suhteessa kulttuuriin ja kieliympäristöön. Kulttuuri-termillä viitataan yleensä yhteisön (kansan tai valtion) elämäntapaan liittyviin henkisiin, aineellisiin ja sosiaalisiin käytäntöihin (Tieteen termipankki). Aineistossani esiintyi kahdenlaisia nimiasenteita: osa vastaajista ilmaisi, että huonoiksi arvioidut nimet eivät sopineet suomalaiseen kulttuuriin, osan mielestä ne eivät sopineet kansainvälisiin käyttöyhteyksiin. Edellisen asenteen esiintymiä oli 66 ja jälkimmäisen 14 kappaletta.

Selkeästi suurempi osa kielenkäyttäjistä piti ongelmallisena suomalaiseen kulttuuriin sopimattomuutta, ja asenne oli miesten ja naisten nimissä lähes yhtä yleinen (32 ja 34 esiintymää). Vastaajat, jotka perustelivat valintojaan nimien sopimattomuudella suomalaiseen kulttuuriin, nostivat usein esiin nimien epäkäytännöllisyyden suomalaisessa kieliympäristössä. Olen edellä käsitellyt käytännöllisyyden arviointipositioita ja ottanut nämä esiintymät huomioon myös sen kohdalla. Tämän luokan vastauksissa kielenkäyttäjät kuitenkin tarkensivat perustelujaan koskemaan erityisesti suomen kieltä ja kulttuuria:

(267) ”*Ben ei sovi suomalaisen kieliäsuun.*”

(268) ”Nimen [*Niclas*] pitäisi noudattaa virallisten kieltemme kirjoitusasua.”

(269) ”*Jake* tuottaisi suomalaisessa yhteisössä lausumisongelmia.”

(270) ”*Macadamia ei sovellu suomalaisen suuhun.*”

Esimerkit 267–270 osoittavat, että kyseiset kielenkäyttäjät pitivät tärkeänä nimen sopivuutta kotimaiseen kirjoitus- ja ääntämistraditioon. Vastaajat nostavat esiin hankaluudet, joita nimien kirjoittaminen, lausuminen ja muistaminen kohtaisivat suomalaisessa kieliympäristössä. Lisäksi vastaajat kuvailivat nimien kuulostavan ”hölmöiltä” ja ”kummallisilta” suomen kielessä.

Seuraavat esimerkit edustavat kielenkäyttäjien vahvempaa asennoitumista siihen, millaiset nimet sopivat Suomeen ja suomen kieleen:

- (271) ”*Macadamia* ja *Yessika* eivät taida suomen kieleen kuulua.”
- (272) ”*Macadamia* ei sovi tänne, nimeksi mieluummin reilusti *Pähkinä*.”
- (273) ”Suomessa suomalaisia nimiä, kiitos.”
- (274) ”Ei mitään puolisuomalaisia nimiä.”
- (275) ”Suomen kieltä kiduttavia nimiä.”

Vastaajat kuvailevat huonoiksi valitsemiensa nimien olevan ”puolisuomalaisia” (274) ja jopa ”kiduttavan” kieltä (275). Esimerkeissä edustuu eri vahvuisena ”suomalaisille suomalaisia nimiä” -asenne, joka liittyy osaltaan nimenkantajien identiteetistä tehtyihin oletuksiin. Osa vastaajista esitti myös myönnytyksiä ja arvioi nimien sopivuutta suhteessa vanhempien ja perheympäristön etniseen taustaan:

- (276) ”Suomen kieltä kiduttavia nimiä.”
- (277) ”On naurettavaa korvata *j*-kirjain *y*:llä, *v*-kirjain *w*:llä jne. nimissä joiden alkuperäinen kirjoitusasu ei suomalaisessa nimistössä sitä tue. Varsinkin **jos molemmat vanhemmat ovat ns. kantasuomalaisia**.”
- (278) ”**Riippuen toki nimeäjien kielitaustasta**... Ei ulkomaisissa nimissä mitään vikaa itsessään ole, mutta sellaisen antaminen puhtaasti erottuakseen joukosta on jotenkin kummaa.”
- (279) ”Suomessa suosiolla *k c*:n sijaan, **ellei kansainvälisyys liity taustaan** olennaisesti.”

Pienempi, 14 vastaajan joukko edusti vastakkaista nimiasennetta kokien epämiellyttäviksi nimet, jotka eivät olleet tarpeeksi kansainvälisiä. Miesten nimissä lähes kaikki vastaukset liittyivät nimien lausumiseen ja siihen liittyviin ongelmiin kansainvälisissä yhteyksissä:

- (280) ”*Yrjö* on **hankala lausua ulkomailla**.”
- (281) ”*Vieraassa kielessä ääkköset* ovat ongelmallisia.”
- (282) ”**Ulkomailla** töissä ollessa kaikki kollegat **takeltelisivat** [*Onnimanni*].”

Loput vastaajat eivät täsmentäneet hankaluuksien liittyvän lausumiseen, vaan totesivat nimien olevan yleisesti epäkäytännöllisiä muualla kuin Suomessa; samanlainen perustelu oli myös ainoa naisten nimien esiintymä.

7 Yhteenveto

Olen edellisissä pääluvuissa käsitellyt tutkimusaineissani ilmeneviä arviointiperusteita Aldrinin (2011a) sosiaalisten positiojatkumoiden teoriaa mukaillen. Tässä luvussa teen yhteenvetoa eri positioihin liittyvistä asenteista ja niiden yleisyydestä; yhteensä olen erottanut aineistostani 28 erilaista epämiellyttäväksi koettuihin etunimiin liittyvää nimiasennetta. Taulukkomuotoinen koonti aineistoni nimiasenteista on tutkimuksen liitteenä (Liite 3). Lisäksi käsittelen sellaisia aineistossani esiintyviä arviointiperusteita ja nimiasenteita, joita on vaikea sijoittaa osaksi jotakin tiettyä arviointipositiota. Aineistoa analysoidessani huomasin myös nimikategorisoinniksi nimeämäni ilmiön, jota avaam lyhyesti yhteenvetoni lopuksi.

Arviointiperusteiden mainintakertojen perusteella kielenkäyttäjät arvioivat nimiä todella usein vähintään yhdestä identiteettipositiosta: jokin identiteettiin liittyvä arviointiperuste mainittiin vastauksissa yhteensä 730 kertaa. Omasta identiteettipositiostaan arviota tehneet pitivät usein tiedostamattomista syistä nimeä huonona. Toisaalta muodostuneissa nimiasenteissa korostuu myös, että arvioijan omat sosiaaliset merkitykset vaikuttavat siihen, pidetäänkö nimeä epämiellyttävänä: nimeä arvioivassa henkilössä negatiivisia mielikuvia ja koomisuutta herättävät nimet arvioitiin usein epämiellyttäväksi. Vastajat ilmensivät myös esteettisyyteen liittyviä asenteita kuvaillessaan epämiellyttäväksi valitsemiaan nimiä rumiksi. Nimenantajan identiteettipositiosta tehdyistä arvioinneista taas kävi ilmi, että kielenkäyttäjät pitivät huonoina sellaisia nimiä, jotka viestivät kulttuurisesti nimenantajien motiiveista (erikoisuudentavoittelu) tai sosioekonomisesta asemasta (tiettyjen ihmisryhmien oletetut nimenantotottumukset). Nimenkantajan identiteetin kautta arviointiaan peilanneet vastaajat osoittivat asenteillaan, että nimen tulisi paitsi paljastaa kantajan sukupuoli ja sopia siihen sitä korostamatta, myös toimia kaikissa ikävaiheissa ja olla neutraali nimenkantajan tulevaisuuden kannalta. Vastajat pitivät erityisen huonoina nimiä, jotka saattaisivat aiheuttaa kiusaamista tai mielikuvia nimenkantajan ulkonäöstä tai persoonallisuudesta.

Käytännöllisyyspositiosta nimiä arvioitiin vielä identiteettipositiotakin useammin: siihen liittyviä arviointiperusteita esitettiin yhteensä 1145 kertaa. Nimiasenteista erottui, että vastaajat pitivät tärkeänä sekä nimen tunnistamista että tahdikkuutta: heistä nimen tulisi erottua muusta kielenaineksesta ja nimen sisältäessä läpinäkyvää leksikaalista ainesta tulisi sen olla sisällöltään ”etunimeksi sopivaa.” Koko aineistossani juuri ”nimeksi sopivuus” oli kaikista yleisin, joskin melko subjektiivista asennoitumista sisältävä arviointiperuste. Lisäksi lukuisat vastaajat vetosivat siihen, että epämiellyttävät etunimet olivat heidän mielestään

epäkäytännöllisiä; nimiasennetta tarkennettiin käyttämällä kirjoittamiseen, lausumiseen, muistamiseen ja yhdistelemiseen liittyviä arviointiperusteita. Edellisiin liittyen esiin ilmeni, että pitkiä tai vieraskielisiä aineksia sisältäviä nimiä sekä yhdysnimiä pidettiin usein epämiellyttävinä.

Aikaan ja nimen yleisyyteen liittyviä arviointiperusteita informantit esittivät 398 kertaa. Suurin osa arviointiperusteista liittyi asenteseen, jonka mukaan epätavalliset nimet ovat myös epämiellyttäviä. Vastaukset implikoivat, että kielenkäyttäjät muodostavat nimien yleisyyden, suosion ja semanttisen sisällön perusteella nimitajuunsa niin kutsuttujen ”tavallisten nimien luokan”, johon nimiä arvioitaessa verrataan. Liian vierailta tai epätavallisilta tuntuvat nimet arvioidaan siis useammin myös epämiellyttäväiksi. Muut aika- ja yleisyysposition nimiasenteet liittyvät nimen suosioon ja ikään. Vastaajat eivät uskoneet ajalle tyyppillisten muotinimien kestävän aikaa ja tästä syystä pitivät epämiellyttävinä voimakkaasti tietylle aikakaudelle leimautuneita tai hyvin uusia nimiä, vaikka osa edellisistä olisikin ollut ”tavallisia nimiä.” Vain harvat vastaajat asennoituivat niin, että epämiellyttävyyttä loi nimen liiallinen suosio tai tavallisuus.

Neljäs ja samalla harvimmin käytetty arviointipositio tuottaa kulttuurilähtöisiä nimiasenteita, joita informantit ilmenisivät arviointiperusteillaan 141 kertaa. Arviointipositioon liittyi kolmenlaisia nimiasenteita: epämiellyttäväiksi arvioitiin epäsuomalaiset ja suomalaiseen kulttuuriin sopimattomiksi koetut nimet, mutta osa vastaajista piti huonoina myös kansainvälisiin yhteyksiin sopimattomia nimiä. Nimen suomalaisuutta tai kulttuuriin sopivuutta vastaajat arvioivat pääasiassa nimen äänneiden tai kirjoitusasussa tehtyjen valintojen kautta.

Suurin osa tutkimusaineistoni vastauksista ilmentää edellä esitetyn mukaisesti tiettyä positiota, josta nimen arviointia tehdään. Laajaan aineistooni sisältyy kuitenkin myös joukko vastauksia, joiden sisällöstä on liki mahdoton tulkita, millainen arviointipositio niiden taustalla on. Tällaisia ovat esimerkiksi vastaukset, joissa nimeä kuvataan semanttisesti monitulkintaisella tai kovin yksityiskohtaisella ilmaisulla. Miesten nimissä tällaisia arviointiperusteita mainittiin 32 ja naisten nimissä 16 kertaa:

(283) ”*Veeti* on liian vetelä.”

(284) ”*Ulriikka* on nimi, johon tosielämässä takertuu.”

(285) ”Nimet ovat epämääräisiä.”

(286) ”Mikään näistä nimistä ei osu ns. lankulle.”

Esimerkissä 283 vastaaja yhdistänee mielikuvamerkityksessä nimeen foneettisesti läheisen, konnotaatioiltaan negatiivisen adjektiivin, ja esimerkissä 286 vastaaja kuvaa nimien ”epäonnistumista” urheiludiskurssin kielikuvan kautta. Lisäksi luokkaan kuuluu harvoin mainittuja

nimikategorioita, jotka voisivat esimerkiksi liittyä yhtä hyvin niin nimen merkitykseen kuin arvioijan mielikuviin, kuten *intiaaninimet*. Toisen yksittäiseen positioon liittymättömien arviointiperusteiden ryhmän muodostavat *en osaa vastata* -perustelut. Nimiin liittyvien mielipiteiden yleisyydestä ja voimakkuudesta kertonee se, että vain yhdeksän vastaajaa 587 informantista ei halunnut tai osannut perustella valintojaan.

Tutkimusaineistoa analysoidessani törmäsin kiinnostavaan ilmiöön, jossa kielenkäyttäjät viittasivat toistuvasti tiettyihin nimiryhmiin, vaikka kysymyksenasettelu ei sellaisia esitellyt. Aineiston perusteella vaikuttaakin, että kielenkäyttäjien keskuudessa etunimiä lajitellaan erilaisiin kollektiivisiin kategorioihin. Yhteensä erilaisia kategorioita mainittiin 38 erilaista ja niihin viitattiin 134 kertaa. Koonti aineistossa esiintyvistä nimikategorioista on tutkimukseni liitteenä (Liite 3). Määrittelen nimikategorian yhdysnailmaukseksi, joiden perusosa on substantiivi *nimi* ja määriteosa kuvailee nimiluokkaa jollakin tavoin. Esimerkiksi *vaikea nimi* tai *vieraskielinen nimi* eivät siis jaottelussani täytä nimikategorian tunnusmerkkejä. Osa nimikategorioista on jossakin määrin vakiintuneita termejä, kuten *yhdysnimi*, *taiteilijanimi* ja *lempinimi*, osa häilyvärajaisempia, kuten *lavanimi*, *lemmikkiniimi* ja *ruokanimi*. Ilmeisesti nimikategoriat koetaan laajalevikkisinä, sillä moni vastaaja käytti nimivalintojensa perusteluna ainoastaan tiettyä nimikategoriailmausta:

- (287) ”White trash -nimiä.” (Mielikuvat)
- (288) ”Muotiniimiä.” (Suosio)
- (289) ”Ulkkariniimiä.” (Kielisyys)
- (290) ”Kikkailunimiä.” (Nimenantomotiivit)

Nimikategorioita esiintyi kaikissa arviointipositioissa. Edelliset, aineistossa yli 10 kertaa toistuvat esimerkit (287–290) asettuvat luonnollisesti osaksi tiettyä positiota, mutta aineistossa on myös paljon vain 1–5 kertaa mainittuja nimikategorioita, joita yhdistää voimakkaan subjektiivinen, mielikuviin nojaava tyyli. Näiden nimikategorioiden lajitteleminen tiettyyn positioon on haastavaa, joten ne ovat aineistossani osa kategoriata *Muut*.

- (291) ”Lässynlässynniimiä.”
- (292) ”Humpuukiniimiä.”
- (293) ”Hippiniimiä.”
- (294) ”Satukirjaniimiä.”

Vaikka tämän tutkimuksen rajauksena ovatkin kielenkäyttäjien epämiellyttävinä kokevat nimet ja niihin liittyvät asenteet, on kategorisointi-ilmiön kannalta kiinnostavaa, että aineistoni

miellyttäväksi koetuissa nimissä *perusnimien* kategoriaa käytti arviointiperusteenaan yli sata vastaajaa. Nimien kategorisointi on siis kiinnostava ilmiö, jossa olisi onomastiikan kentällä vielä paljon tutkittavaa.

8 Lopuksi

Pro gradu -tutkimukseni päätavoitteena on ollut selvittää, millaisiin arviointipositioihin kielenkäyttäjät asettuvat arvioidessaan epämiellyttäviä etunimiä. Aineistoni perusteella etunimestä tehty arvio rakentuu monista eri lähtökohdista, joita ovat käytännöllisyys, suosio, aika, kulttuuri sekä kielenkäyttäjien ja nimenkantajien identiteetit: esimerkiksi heidän nimimakunsa ja henkilökohtaiset sosiaaliset ja konnotatiiviset merkityksensä. Positiot ilmenevät nimen arviointiprosessissa jatkumoina, joissa voidaan ottaa niin kutsuttuja puolivälipositioita tai eri nimien kohdalla voidaan asennoitua eri tavoin. Tutkimusaineistona olleista kyselytutkimusvastauksista ilmeni, että kielenkäyttäjät saattavat käyttää joko vain yhtä arviointipositiota – etenkin arvioidessaan nimiä käytännöllisyys- tai identiteettilähtöisesti – tai yhtä lailla muodostaa arvionsa eri positioita hyödyntäen. Kielenkäyttäjät siis liikkuvat arviointiprosessissaan eri positiojatkumoiden muodostamalla kentällä ja muodostavat lopullisen evaluoinnin itselleen merkityksellisimpiä arviointiperusteita hyödyntäen. Kaikista useimmin vastaajat arvioivat nimiä käytännöllisyys- ja identiteettpositioista; aika- ja yleisyys- sekä kulttuuripositio eivät vaikuta niihin verrattuina olevan yhtä tärkeitä.

Toinen tutkimukseni lähtökohdista oli pyrkiä selvittämään, millaisia nimiasenteita edellä mainittuihin arviointipositioihin liittyy ja millaisessa suhteessa ne yleisyydessään suomalaisessa kieliyhteisössä ovat. Tutkimusaineistossa käytetyistä arviointiperusteista hahmottuukin 28 itsenäistä nimiasennetta, joita olen analyysiluvuissa eritellyt yksityiskohtaisesti ja yhteenvedossa verrannut positiojaottelun avulla. Eri positioiden ja alaluokkien asenteita tarkastellessa voidaan kuitenkin tehdä tiivistyksiä tyypillisimmistä suomalaisten kielenkäyttäjien etunimiasenteista. Aineistoni yleisimmät asenteet ovat seuraavat:

- 1) Etunimi ei saa herättää negatiivisia mielikuvia tai olla sisällöltään nimeksi sopimaton. (685 mainintaa)
- 2) Etunimi ei saa olla kulttuurin ja ajan nimikonventioiden vastainen. (436 mainintaa)
- 3) Etunimi ei saa olla tunnistamisen, kirjoittamisen tai lausumisen suhteen epäkäytännöllinen. (394 mainintaa)

Yleisimpiä asenteita tarkastellessa voidaan myös huomata, että yksittäisten positioiden – esimerkiksi käytännöllisyyden (3) – lisäksi toisiaan tukevissa nimiasenteissa hyödynnetään useampia positiota, kuten identiteetti ja käytännöllisyys (1) tai kulttuuri- sekä aika- ja yleisyys (2).

Nimiasenteita erotellessani huomasin, että positiijaottelun pienen epätasapainoisuuden ja nimiasenteiden tarkkuuserojen vuoksi tuntui keinotekoiselta järjestää yksittäisiä asenteita suoraviivaiseen yleisyysjärjestykseen. Sen sijaan toivoisin tutkimustulosteni osoittavan, millaisia lähtökohtia kielenkäyttäjillä on nimiä arvioidessaan ja kuinka näiden lähtökohtien valinnassa vaikuttaa kuitenkin olevan asennepohjaisia eroja. Alkuperäisestä kysymyksenasettelustani poiketen tein havainnon, että asenteiden lisäksi kiinnostavia olivatkin käytetyt arviointikriteerit – varsinkin, jos sama peruste liittyi useaan eri positiioon ja asenteeseen. Esimerkiksi melko yleisen nimiasenteen *huonoa etunimeä ei tunnista nimeksi* taustalla oli joillakin vastaajilla arviointikriteerinä nimen yleisyys, toisilla semanttinen sisältö ja toisilla nimen kieli. Muutamat arviointiperusteet toistuvatkin eri positiioissa ja eri nimiasenteiden yhteydessä niin usein, että ne vaikuttavat olevan ainakin jossain määrin eri kielenkäyttäjille yhteisiä. Tällaisia laajalevikkisiä arviointiperusteita olivat:

- 1) Nimen kirjoitusasu; erityisesti vierasperäiset kirjaimet
- 2) Nimen semanttinen sisältö
- 3) Nimen ajankohtaisuus

Nimen kirjoitusasua käytettiin arviointikriteerinä vastaajien arvioidessa nimen käytännöllisyyttä, tavallisuutta, nimenantomotiiveja ja sopivuutta suomalaiseen kulttuuriympäristöön. Nimen *semanttista sisältöä* taas pidettiin kriteerinä pohtiessa nimen tahdikkuutta ja nimenkantajan identiteettiä ja *ajankohtaisuutta* arvioitaessa sopivuutta eri elämänvaiheisiin. Yleisistä arviointiperusteista semanttinen sisältö ja ajankohtaisuus olivat tyypillisiä myös mielikuviin ja nimen tunnistamiseen liittyvien asenteiden kohdalla.

Kolmas tutkimuskysymyksenäni oli selvittää, millaisia eroja kielenkäyttäjien asenteissa olisi eri sukupuolten nimissä. Aikaisemman tutkimuksen perusteella hypoteesini oli, että asenne-eroja olisi ainakin havaittavissa. Hypoteesille löytyy aineistostani tukea, mutta miesten ja naisten nimivalikoimien eroavaisuuksien vuoksi laajoja yleistyksiä ei tutkimustuloksista voida tehdä. Erot olivat kuitenkin suurimpia identiteetti- ja käytännöllisyyslähtöisissä nimiasenteissa. Miesten nimissä epäesteettisyys, koomisuus ja mahdollinen vaikutus nimenkantajan sosiaaliseen asemaan koettiin ongelmallisemmaksi kuin naisten nimissä. Myös nimenkantajan sukupuolen tunnistamista ja nimen sopivuutta eri ikäisille henkilöille pidettiin miesten nimissä tärkeämpänä. Naisten nimissä vastaajat tekivät paljon miesten nimiä useammin päätelmiä

vanhempien nimenantomotiiveista: olisikin mielenkiintoista selvittää, leimatuvatko naisten nimet sosioekonomisesti miesten nimiä helpommin. Myös kaikki nimen ja nimenkantajan ulkonäön suhteeseen liittyvät asenteet koskivat yksinomaan naisten nimiä. Käytännöllisyyspositiivisessa eroja näkyi etenkin nimen käyttöön liittyvissä asenteissa, joita ilmennettiin naisten nimissä lähes kaksinkertaisesti miesten nimiin verrattaessa – tässä kohdin nimivalikoima vaikuttanee tuloksiin melko paljon.

Käyttämäni laajuinen aineisto antaa jo melko monipuolisen kuvan siitä, millaista nimiasennoitumista suomalaiset kielenkäyttäjät edustavat, millaisia variaatioita eri asenteista on ja millaisiin arviointiperusteisiin ne perustuvat. Tutkimuksen loppuvaiheessa sitä kriittisesti tarkastellessani totesin kuitenkin, että empiirisen tutkimuksen selkiyttämiseksi aineiston keruun olisi voinut toteuttaa hiukan toisin. Kuten edellä olen maininnut, itse arvioitavien nimien listat olivat suhteellisen suppeita. Tällöin valintojen osuessa – etenkin naisten nimissä – huomattavan usein samoihin etunimiin ohjaavat listan nimien ominaispiirteet jonkin verran myös vastauksiin valikoituneita arviointiperusteluita. Mikäli tekisin jatkossa tutkimusta samankaltaisesta asetelmasta, laajentaisin nimivalintalistaa tai pyytäisin vastaajia ensin esittämään ja arvioimaan nimiä ilman annettuja vaihtoehtoja.

Etunimien arviointi on tutkimukseni perusteorian (Aldrin 2011a mukailleen) mukaan prosessimuotoinen, sosiaalinen konstruktio, jossa kielenkäyttäjät suhteuttavat nimiä omien nimiasenteidensa mukaisesti arviointiperusteisiin ja samalla asettuvat erilaisiin arviointipositioihin. Käytännössä yksittäiset nimiasenteet yhdistyvät niin moniin eri arviointipositioihin ja subjektiivisiin mielipiteisiin, että niiden yksityiskohtainen luokittelu on mahdotonta. Tutkimukseni avaa kuitenkin aikaisempaa laajemmassa mittakaavassa etunimiasennetutkimuksen kenttää ja on siten itsessään arvokas lisä nimiasennetutkimuksen ja kansanonomastiikan kentällä: se antaa empiiristä tukea arkikokemukseen perustuville hypoteeseille suomalaisten kielenkäyttäjien nimiasennoitumisesta ja osoittaa, että ilmiössä on edelleen paljon tutkimatonta kenttää. Tutkimuksestani voi olla vertailukohtaista hyötyä tuleviin kieliasenne- ja etunimitutkimuksiin. Aiheen jatkotutkimusmahdollisuuksia löytyisi ainakin nimikategorisoinnista ja miellyttäväksi koettuihin etunimiin kohdistetuista asenteista.

Lähteet

AALTO 2002: Osoitteena Osmankäämintie: tutkimus eräästä ryhmänimistöstä. *Virittäjä* 106, s. 208–222. Helsinki: Kotikielen seura.

AINIALA 2004: Kadunnimet opastajina ja sivistäjinä: kesän 2002 keskustelun tarkastelua. *Virittäjä* 108, s. 106–115. Helsinki: Kotikielen seura.

AINIALA, TERHI & HALONEN, MIIA 2001: Somalilaistaustaiset nuoret nimistönkäyttäjinä Itä-Helsingissä. *Virittäjä* 115, s. 193–220.

AINIALA, TERHI – SAARELMA MINNA – SJÖBLOM PAULA 2008: Nimistöntutkimuksen perusteet. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

ALDRIN, EMILIA 2017: Creating identities through the choice of first names. Teoksessa *Socionomastics. The pragmatics of names. Pragmatics & Beyond Series 275*. John Benjamins Publishing Company.

----- 2016: Names and Identity. Teoksessa *Oxford Book of Names and Naming*.

----- 2011a: Namnval som social handling: Val av förnamn och samtal om förnamn bland föräldrar i Göteborg 2007–2009. *Namn och samvälle* 24. Uppsala: Uppsala Universitet

----- 2011b: At välja namn. Namngivningsmönster i Göteborg 2007. FUMS Rapport nr 231. Uppsala Universitet.

BLUMER, HERBERT 1969: Fashion: From Class Differentiation to Collective Selection. *The Social Quarterly*. s. 275–291.

VAN FLEET, DAVID D. & ATWATER, LEANNE 1997: Gender neutral names: Don't be so sure! – *Sex Roles: A Journal of Research* 37, s. 111–123.

HAGSTRÖM, CHARLOTTE 2006: *Man är vad man heter: namn och identitet*. Stockholm: Carlssons Bokförlag.

HANKALA, TALVIKKI 2013: Hankalat henkilönnimet ja niiden kantajien nimi-identiteetti. Pro gradu -työ. Helsingin yliopisto, suomen kieli.

HANNOLA, TUULA 2016: Lasten nimeäminen Helsingin Munkkiniemessä ja Vuosaarella 2000-luvulla. Pro gradu -työ. Helsingin yliopisto, suomen kieli.

HEINONEN, JAANA 2008: ”Nimi kertoo kaiken”: Keski-suomalaisten henkilönnimiin liittyvät stereotyyppit. Pro gradu -työ. Joensuun yliopisto, suomen kieli.

IKOLA, OSMO 1990: *Nykysuomen käsikirja*. Helsinki: Weilin + Göös

JÄRVIMÄKI SAIJA 2008: Rähjäinen Uuno, kaunis Jenna. Etunimistä syntyvät mielikuvat. Pro gradu -tutkielma. Vaasan yliopiston nykysuomen ja kääntämisen laitos.

JÄRVINEN, HARMA 2001: *Isoisältä pojalle, isoäidiltä tyttärelle: suvun nimien antaminen ja nimenmääräytymistapa esikristilliseltä ajalta nykypäiviin*. Lisensiaatintyö. Jyväskylän yliopiston etnologian laitos.

KIVINIEMI, EERO 2006: *Suomalaisten etunimet*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimiuksia 1103. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

----- 1993: Iita Linta Maria. Etunimiopas vuosituhatosen vaihteeseen. SKST 590. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

----- 1982: *Rakkaan lapsen monet nimet*. Suomalaisten etunimet ja nimervalinta. Espoo: Weilin+Göös.

KOTILAINEN, SOFIA 2012: Suomalaiset henkilönnimikäytännöt sukupuolen sosiokulttuurisina symboleina. – Harjunen, Hannele & Saresma, Tuija (toim.), *Sukupuoli nyt! Purkamisia ja neuvotteluja* s. 107–131. Jyväskylä: Kampus Kustannus

KOTKARANTA, SUVI 2017: Etunimien muuttajat. Pro gradu -työ. Helsingin yliopisto, suomen kieli.

KÖNÖNEN, SILJA 2001: Vieraskieliset etunimet. Teoksessa *Kielen opissa 5: Nimien vuoksi*. Toim: Komppa, Johanna; Mallat, Kaija & Suutari, Toni. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.

LASMA, ELINA 2010: Poika nimeltä Päivi. Kielenkäyttäjien näkemyksiä etunimen sukupuolesta. Pro gradu -työ. Helsingin yliopisto, suomen kieli.

LEINO, ANTTI 2014: Man, woman or me? Conflicting identities as evidenced by cross-gender name changes. – Tort i Donada, Joan & Montagut i Montagut, Montserrat (toim.), *Names in daily life: Proceedings of the XXIV ICOS International Congress of Onomastic Sciences* s. 803-811. Generalitat de Catalunya.

LIEBERSON, S. – E.O. BELL 1992: Children's First Names: An Empirical Study of Social Taste. – *The American Journal of Sociology* s. 511–554.

MARTTINEN, ROOSA 2015: Hyvä vai huono etunimi? Suomalaisten kielenkäyttäjien nimesenteistä. Kandidaatintutkielma. Helsingin yliopisto, suomen kieli.

MASANTI ANNA, 2010: Oman nimen kuuleminen on kuin halaus: nuorten naisten nimiidentiteetin ja nimimielteiden tarkastelua. Pro gradu -työ. Helsingin yliopisto, suomen kieli.

MATTFOLK, LEILA 2015: Förnamn med dolda budskap. – *Yliopiston nimipäiväalmanakka 2015* s. 67–75. Helsinki: Helsingin yliopisto.

OLJEMARK, LINNEA 2015: ”Mä en oo puolikskaan niin itaalialanen ku nimi antaa ymmärtää.”: vieraskieliset etunimet ja niiden nimenkantajien identiteetti. Pro gradu -työ. Helsingin yliopisto, suomen kieli.

PAIKKALA, SIRKKA 2012: *Kotimainen nimikäytäntö*. Kielikello 2/2012.

PERÄLÄ, EMMA 2016: Jo ennen syntymää vai vasta ristiäisissä? Nimenantoprosessi suomalaisissa perheissä. Pro gradu -työ. Helsingin yliopisto, suomen kieli.

PERTTULA, HELI 2013: Etunimen sukupuoli: eron tekeminen miesten ja naisten nimien välille. Pro gradu -työ. Helsingin yliopisto, suomen kieli.

PIRKOLA, SAARA 2012: Etunimien herättämät mielikuvat. Pro gradu -työ. Jyväskylän yliopisto, suomen kieli.

PÄÄKKÖNEN, MATTI 1991: *A:sta Ö:hön. Suomen yleiskielen kirjaintilastoja*. Kielikello 1/1991. S. 3.

ROOS, HELI 2009: Pieni ja pippurinen, kierokin ehkä – Etunimistä syntyvät mielikuvat. Pro gradu -työ. Tampereen yliopisto, suomen kieli.

SAARELMA-MAUNUMAA, MINNA 1996: Kun Nangulasta tuli Aino Johanna. Eurooppalaistumisen vaikutus Namibian Ambomaan henkilönimistöön 1883–1993. Teoksessa *Kieli 11: Nimet, aatteet, mielikuvat – Kolme näkökulmaa etunimiin*. Helsingin Yliopiston suomen kielen laitos.

SEGERBERG ERIK – MIKAEL SÖDERSTRÖM 2010: The Y-name Syndrome: Prisons and Prejudice. Master's Thesis. Stockholm School of Economics, Department of Economics.

SONDERGAARD, GEORG 1979: General outline of a Computational Investigation of Danish naming practice. *Onoma XXIII*, 1. s. 1–32.

SÖYRINKI, SINI 2015: *Tytön, pojan vai kenen tahansa nimi? Harvinaisten nimien sukupuolen kokeminen*. Kandidaatintutkielma. Jyväskylän yliopisto, suomen kieli.

SJÖBLOM PAULA 2006: *Toiminimen toimenkuva. Suomalaisen yritysnimistön rakenneja funktiot*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1064. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

----- 2008 Namnens tolkning som en kognitiv process. G. Kvaran, H. J. Ámundason, J. Hafsteinsdóttir & S. Sigmundsson (toim.), *Nordiska namn - Namn i Norden. Tradition och förnyelse. Handlingar från Den fjortonde nordiska namnforskarkongressen i Borgarnes 11 - 14 augusti 2007*, 419–424. Uppsala: Norna-förlaget

SVANEVIK, ANNE 1985. Moderne personnavn. Hvilken betydning har navnas struktur och semantikk for oppkomst og utbredelse av motenavn? Norna raport 34 s. 189-201.

VILKUNA, KUSTAA; HUITU, MARKETTA; MIKKONEN, PIRJO 1997: Etunimet. Otava. Uudistettu laitos.

Verkkolähteet

Kielitieteen termipankki: <http://tieteentermipankki.fi/wiki/Kielitiede:anglismi>. Viitattu 2.5.2018.

Kielitoimiston sanakirja: <http://www.kielitoimistonsanakirja.fi/>. Viitattu 3.5.2018.

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/koulutus/sukupuoli-koulun-arjessa/koulukiusaaminen-ja-vakivalta>. Viitattu 26.3.2018.

Urbaani sanakirja. <https://urbanisanakirja.com/word/white-trash/>. Viitattu 20.3.2018.

U.S. Census Bureau, Population Division. <https://names.mongabay.com/baby-names/application/rank-M-US-Ben.html>. Viitattu 24.3.2018.

VRK: Väestörekisterikeskuksen nimipalvelu. https://verkkopalvelu.vrk.fi/nimipalvelu/nimipalvelu_etunimihaku.asp?L=1. Viitattu 5.2.2018.

Liitteet

Liite 1 Kyselylomake

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Kysely etunimiin liittyvistä mielikuvista

Lomakkeella kerätään aineistoa Helsingin yliopistoon tehtävää kandidaatintutkielmaa varten. Kyselyyn voivat vastata kaikki suomalaiset.

SAATE

Hei! Opiskelen suomen kieltä Helsingin yliopistossa ja teen kandidaatintutkielmaa etunimistä. Tämän kyselyn avulla kerään tutkimukseeni aineistoa etunimiin liittyvistä mielikuvista ja asenteista. Aikaa vastaamiseen kuluu noin 10 minuuttia. Kiitos kaikille vastaajille!

Roosa Marttinen,
Helsingin yliopisto

VASTAAJAN TIEDOT

Sukupuoli	<input type="text" value="--Valitse--"/>
Äidinkieli	<input type="text" value="suomi"/>
Syntymävuosi	<input type="text"/>
Asuinpaikka ?	<input type="text"/>
Korkein koulutusaste	<input type="text" value="--Valitse--"/>

VASTAUSOHJEET

Tässä kyselyssä kartoitetaan etunimiin liittyviä mielikuvia ja asenteita. Oikeita tai väärä vastauksia ei ole. Vastaa sen mukaan, miltä sinusta tuntuu. Vastaa kaikkiin osioihin. Kiitos osallistumisestasi!

OSIO 1

Yhdistä jokainen etunimi (lista vasemmalla) siihen määritteeseen (valitse pudotusvalikosta), joka voisi kuvata nimen kantajaa. Samaa määritettä voi käyttää useamman nimen kohdalla.

Sari	--Valitse--
Casper	Pikkurikollinen
Onni	Yksinhuoltaja
Juhani	Ystävällinen
Janica	Päihderiippuvainen
Taika-Kukka	Luotettava
Viktoria	Pienituloinen
Anna	Sosiaalinen
Vapaat kommentit	Ahkerä työntekijä
	Erittäin hyväuloinen
	Yliopisto-opiskelija
	Älykäs
	Koulukiusaaja
	Itsekeskeinen
	Tylsä
	--Valitse--

OSIO 2

Vastaa seuraaviin kysymyksiin.

1) Millainen on mielestäsi hyvä ensimmäinen etunimi? Valitse alla olevasta listasta kolme tärkeintä hyvän etunimen ominaisuutta.

Lista 1

- Nimi on lyhyt (2-5 kirjainta)
- Nimi on pitkä (yli 5 kirjainta)
- Nimi on suomalainen
- Nimi on kansainvälinen
- Nimi tarkoittaa jotain (esim. Lilja, Toivo)
- Nimi on harvinaisen
- Nimi on suosittu
- Nimi on yksiosainen (esim. Anni, Matti)
- Nimi on moniosainen (esim. Olli-Pekka, Annamari)
- Nimi on helppo lausua
- Nimi on helppo muistaa
- Jokin muu, täsmennä alle

Jokin muu, mikä?

Vapaat kommentit

2) Millainen on mielestäsi huono ensimmäinen etunimi? Valitse alla olevasta listasta kolme merkittävintä huonon etunimen ominaisuutta.

Lista 2

- Nimi on lyhyt (2-5 kirjainta)
- Nimi on pitkä (yli 5 kirjainta)
- Nimi on suomalainen
- Nimi on kansainvälinen
- Nimi tarkoittaa jotain (esim. Lilja, Toivo)
- Nimi on harvinainen
- Nimi on suosittu
- Nimi on yksiosainen (esim. Anni, Matti)
- Nimi on moniosainen (esim. Olli-Pekka, Annamari)
- Nimi on vaikea lausua
- Nimi on vaikea muistaa
- Jokin muu, täsmennä alle

Jokin muu, mikä?

Vapaat kommentit

OSIO 3

1) Valitse molemmista listoista (Miehet ja Naiset) kolme parhaita vaihtoehtoa ensimmäiseksi etunimeksi. Kerro lyhyesti, miksi valitsemasi nimet ovat mielestäsi hyviä etunimiä.

Miehet

- Veeti
- Onnimanni
- Temppu
- Antti-Pekka
- Yrjö
- Niclas
- Otso
- Ville
- Oliver
- Jake
- Knuutti
- Ben
- Ilpo
- Eetu
- Pääsky

* Perustele valintasi

Naiset

- Kirsti
- Paola
- Melissa
- Macadamia
- Yessika
- Pia
- Päivi
- Ulriikka
- Anna-Mari
- Jonna
- Mona
- Aino
- Salvia
- Sofia
- Pinkki

* Perustele valintasi

2) Valitse molemmista listoista (Miehet 2 ja Naiset 2) kolme huonointa vaihtoehtoa ensimmäiseksi etunimeksi. Kerro lyhyesti, miksi valitsemasi nimet eivät ole mielestäsi hyviä etunimiä.

Miehet 2

- Veeti
- Onnimanni
- Temppu
- Antti-Pekka
- Yrjö
- Niclas
- Otso
- Ville
- Oliver
- Jake
- Knuutti
- Ben
- Ilpo
- Eetu
- Pääsky

* Perustele valintasi

Naiset 2

- Kirsti
- Paola
- Melissa
- Macadamia
- Yessika
- Pia
- Päivi
- Ulriikka
- Anna-Mari
- Jonna
- Mona
- Aino
- Salvia
- Sofia
- Pinkki

* Perustele valintasi

PALAUTEOSIO

Onko sinulla kommentteja tai kehitysehdotuksia kyselyyn liittyen? Anna halutessasi palautetta alle!

Vapaa palaute

Liite 2 Etunimilaki

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2017/20170946>

1 luku

Etunimi

1 §

Etunimivelvoite ja etunimen ehdottomat edellytykset

Jokaisella tulee olla etunimi.

Etunimiä saa olla enintään neljä.

Etunimeksi voidaan hyväksyä vain nimi tai etunimestä muodostettu kokonaisuus, joka ei ole:

- 1) omiaan aiheuttamaan pahennusta;
- 2) omiaan aiheuttamaan haittaa;
- 3) etunimeksi ilmeisen soveltumaton.

2 §

Etunimen harkinnanvaraiset edellytykset

Etunimeksi voidaan hyväksyä vain nimi, joka:

- 1) muodoltaan, sisällöltään ja kirjoitusasultaan vastaa vakiintunutta etunimikäytäntöä;
- 2) on vakiintunut samalle sukupuolelle;
- 3) ei ole ilmeisen sukunimityyppinen.

Alaikäisen lapsen ensimmäiseksi etunimeksi ei voida kuin erityisestä syystä hyväksyä nimeä, joka on nimensaajan elossa olevalla sisaruksella tai puolisisaruksella ensimmäisenä nimenä, eikä poika- tai tytär-loppuista tai vastaavalla tavalla muodostettua nimeä.

3 §

Poikkeusperusteet

Etunimi, joka ei täytä 2 §:n 1 momentissa säädettyjä edellytyksiä, voidaan kuitenkin hyväksyä:

- 1) jos nimi on väestötietojärjestelmän tietojen mukaan jo käytössä nimensaajan kanssa samaa sukupuolta olevalla viidellä elossa olevalla henkilöllä;

2) jos henkilöllä kansalaisuutensa, perhesuhteidensa tai muun niihin rinnastettavan seikan perusteella on yhteys vieraaseen valtioon ja esitetty etunimi vastaa kyseisessä valtiossa vakiintunutta etunimikäytäntöä;

3) uskonnollisen tavan vuoksi;

4) jos siihen harkitaan olevan muu erityinen syy.

Liite 3 Aineistossa esiintyvät nimiasenteet ja -kategoriat

	Nimiasenteet	Nimikategoriat
1	Epämiellyttävä nimi luo negatiivisen mielikuvan	Perusnimi
2	Epämiellyttävä nimi on ruma	Pellenimi
3	Epämiellyttävä nimi on koominen	Sirkusnimi
4	Epämiellyttävät nimet ovat ärsyttäviä	Lavanimi
5	Epämiellyttävät nimet viestivät kyseenalaisista nimenantomotiiveista	Taiteilijanimi
6	Epämiellyttävät nimet viestivät vanhempien sosioekonomisesta asemasta	Luontonimi
7	Epämiellyttävästä nimestä ei tunnista sukupuolta	Ruokanimi
8	Epämiellyttävät nimet korostavat sukupuolta	Lemmikinimi
9	Epämiellyttävä nimi ei sovi nimenkantajan sukupuolelle	Leikkiniimi
10	Epämiellyttävä nimi luo tarkkoja mielikuvia nimenkantajan identiteetistä	Pilanimi
11	Vieraskielinen nimi ei sovi suomalaiselle nimenkantajalle	Sketsiniimi
12	Epämiellyttävät nimet vaikuttavat negatiivisesti nimenkantajan tulevaisuuteen	Humpuukinimi
13	Epämiellyttävät nimet ovat vanhoja	Vitsiniimi
14	Epämiellyttävät nimet ovat moderneja	Koiranimi
15	Epämiellyttävät nimet eivät ole ajattomia	Lehmännimi
16	Epämiellyttäviä nimia ei tunnista nimiksi	Hippiniimi
17	Epämiellyttävät nimet ovat sopimattomia nimiksi	Intiaaninimi
18	Epämiellyttävät nimet ovat suosittuja	Satukirjanimi

19	Epämiellyttävät nimet ovat erikoisia	Pissisnimi
20	Epämiellyttävät nimet ovat hankalia käytössä	Ysärinimi
21	Epämiellyttävät nimet ovat pitkiä	Muotinimi
22	Epämiellyttävät nimet ovat lyhyitä	White trash -nimi
23	Epämiellyttävissä nimissä on vieraita kirjaimia	Ulkkariniemi
24	Epämiellyttävissä nimissä on epätavallisia äänneitä tai äänneyhdistelmiä.	Lässynlässynniemi
25	Yhdysnimet ovat epämiellyttäviä	Kutsumanimi
26	Vieraskieliset tai kansainväliset nimet ovat epämiellyttäviä	Epänimi
27	Epämiellyttävät nimet eivät ole kansainvälisiä	Tusinanimi
28	Epämiellyttävät nimet eivät sovi suomalaiseseen kulttuuriin	Saippuasarjanimi
		Lähiöniemi
		Strippariniemi
		Kikkailuniemi
		Kaksois-/yhdys-/yhdistelmäniemi